

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORDU YÖRESİNE AİT HALK İNANÇLARININ DİNLER TARİHİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan
Abdulkadir ENGİN

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Şir Muhammed DUALI

TOKAT – 2019

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORDU YÖRESİNE AİT HALK İNANÇLARININ DİNLER TARİHİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan
Abdulkadir ENGİN

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Şir Muhammed DUALI

TOKAT – 2019

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Dr. Öğr. Üyesi Şir Muhammed DUALI danışmanlığında hazırlamış olduğum “Ordu Yöresine Ait Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi” adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

Abdulkadir ENGİN

**ORDU YÖRESİNE AİT HALK İNANÇLARININ DİNLER TARİHİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 22 / 08 / 2019

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Şir Muhammed DUALI

Üye : Dr. Öğr. Üyesi SELÇUK KIRTEPE

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Asim DURAN

Üye :

Bu tez, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 22/08/2019 tarih ve 15-91 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: ..... **Prof. Dr. İlhan EROĞLU**
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca ve bu tezi hazırlama aşamasında yardımını ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Şir Muhammed DUALI'ya; Tez jürime katılarak beni onurlandıran Dr. Asim DURAN ve yapıcı eleştirileriyle tezin son halini almasında katkıları bulunan Doç. Dr. Ahmet İNANIR'a ve Dr. Öğretim Üyesi Selçuk KIRTEPE'ye öncelikle teşekkür ederim. Bunun yanında yörenin halk inançları hususunda verdikleri bilgilerden dolayı görüşme yaptığım kişilere de teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışmamı inceleyen Hasan ENGİN, Ömer Faruk ENGİN, Muammer CIDIK ve İlyas ÜNLÜ'ye de müteşekkirim.

Bu günlere gelmemde bana her türlü yardım eden anneme, babama ve bütün aile fertlerine ayrıca teşekkür ederim. Bu çalışmayı eşim Melek'e, çocuklarım Elif Sena ve Emir Talha'ya ithaf ederim.

ORDU YÖRESİNE AİT HALK İNANÇLARININ DİNLER TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Halk inançları ve birtakım uygulamalar şirk, hurafe, bid'at türü tanımlamalarla olumsuz karşılanıyor olsa da bir milletin geçmiş kültürüne dair bilgi vermesi açısından önemlidir. Bundan dolayı halk inancı, Türk kültürünün geçmişi ile bugünü arasında akrabalık köprüsü kurmaktadır. Bu amaçla yörede tespit ettiğimiz bu halk inanışlarının tarihi izleri aranmaktadır. Ayrıca halk inançları sadece bir yöreye has değildir hatta bir ülkenin bölgeleri, aynı bölgenin farklı yöreleri arasında da değişiklik görülmektedir. Buradan hareketle Ordu yöresindeki halk inanışlarının karakteristik özelliklerinin tespit edilmesi ve bu inanışların buralarda yaşayan insanlar üzerindeki etkilerinin incelenmesi ve Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Tezimizin giriş bölümünde çalışmanın metodolojisi ve yörenin siyasi-dini tarihi hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümünde hayatın geçiş dönemlerine dair (doğum, evlenme ve ölüm) inanışlara ve uygulamalara yer verilmiştir. İkinci bölümünde ise Ordu yöresinde günlük hayatta karşımıza çıkan bir takım inanışlar tespit edilerek kaleme alınmıştır. Örneğin uğur-uğursuzluk, nazar-muska, dini-mevsimlik bayramlar, ziyaret yerleri ve türbeler ile ilgili uygulamalar incelenmiş ve konuyla ilgili resimler eklerde verilmiştir. Sonuç kısmında ise genel değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ordu, halk inanışları, mitoloji, doğum, türbe.

EVALUATION OF FOLK BELIEFS IN THE ORDU REGION IN TERMS OF RELIGION HISTORY

ABSTRACT

Although folk beliefs and practices are met negatively by the definitions of shirk, superstition and “bid‘ah”, they are important in terms of giving information about the past culture of the nation. Therefore, folk beliefs establish a bridge of relationship between the past and present of Turkish culture. For this purpose, historical traces of these folk beliefs that we found in the region are sought. In addition, folk beliefs are not only unique to one region, but even between regions of a country and different regions of the same region. From this point of view, it is important to determine the characteristics of folk beliefs in the Ordu region and to examine the effects of these beliefs on the people living in these regions and to evaluate them in terms of History of Religions.

In the introduction part of our thesis, some information is given about the methodology of the our study and the political-religious history of the region. In the first part, beliefs and practices about the transition periods of life (birth, marriage and death) are given. In the second part, some beliefs in daily life in Ordu region were determined and written. For example, good luck-bad luck, evil eye-amulet, religious-seasonal festivals, places of visit and shrines are examined and the pictures of them are given in the annexes. In the conclusion part, general evaluation was made.

Key Words: Ordu, folk beliefs, mythology, birth, shrine.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür.....	i
Özet.....	ii
Abstract.....	iii
İçindekiler.....	iv
Kısaltmalar.....	vi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1:GEÇİŞ DÖNEMLERİ İLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI	21
1.1. DOĞUM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	21
1.1.1. Doğum Öncesi İnanışlar	21
1.1.2. Doğum Sonrası İnanışlar	28
1.1.3. Doğum ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi.....	35
1.2. EVLENME İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	42
1.2.1. Evlilik ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi.....	44
1.3. ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	46
1.3.1. Ölüm Öncesi İnanışlar	46
1.3.2. Ölüm Sonrası İnanışlar	48
1.3.3. Ölüm ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi.....	49
BÖLÜM 2: GÜNLÜK HAYAT İLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI	51
2.1. UĞUR VE UĞURSUZLUK İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	51
2.1.1. Uğur ve Uğursuzluk ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	61
2.2. NAZAR VE MUSKA İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	66
2.2.1. Nazar ve Muska ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	72
2.3. KUTSAL GÜNLER İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	76
2.3.1. Dinî Bayramlar ile İlgili İnanışlar.....	76
2.3.2. Mevsimlik Bayramlar	78
2.3.3. Kutsal Günler ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	81
2.4. SU İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	84
2.4.1. Su ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	87
2.5. ZİYARET YERLERİ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	88
2.5.1. Yörede Bulunan Türbeler ile İlgili İnanışlar.....	91
2.5.2. Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi.....	97
SONUÇ	100
KAYNAKÇA.....	103

EK.....	117
ÖZGEÇMİŞ	124

KISALTMALAR

agb	Adı Geçen Bölüm
age	Adı Geçen Eser
agm	Adı Geçen Makale
a.s.	aleyhi selam
b.	ibn (oğul)
bk.	Bakınız
c.	Cilt
çev.	Çeviren
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed.	Editör
EKEV	Erzurum Kültür ve Eğitim Vakfı
Hız.	Hazreti
hızl.	Hazırlayan
JASSS	The Journal of Academic Social Science Studies
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
ö.	Ölüm
S	Sayı
s.	Sayfa Numarası
sav	sallahu aleyhi vesellem
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TÜBAR	Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi
vb.	ve benzeri
vs.	ve saire

GİRİŞ

İnanç kelimesi kavram olarak değişik açılardan ele alınarak açıklanabilir. İnanç, sözlük anlamı ile kişice veya toplumca bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi anlamına gelmektedir.¹

İnanç kavramını Hançerlioğlu, “sanıya güvenme ve bağlanma” şeklinde ele almıştır.² İnanıcı psikolojik açıdan ele alanlar ise “dış dünyayı idrak etme sonucu zihinde oluşan bir anlayış türü, idraki ise duyu organları yoluyla objelerin, kalitelerin ve münasebetlerin farkına varılması”³ şeklinde tanımlamışlardır. Cevizci’nin ifadesiyle inanç:

“Doğruluğuyla ilgili olarak kesin sonuçlu kanıtların, sağlam verilerin bulunmadığı, fakat yine de doğruluğu lehinde belirli dayanakların söz konusu olduğu gibi bir önermenin doğru olduğunu düşünme ya da savunmaya, kesin bilgidен daha zayıf olmakla birlikte, temelsiz sanıdan çok daha güçlü olan bilgi parçasına karşılık gelir. Başka bir ifadeyle inanç, doğruluğu sağlam dayanakların, rasyonel temellerin pek söz konusu olmadığı bir önermeyi doğru kabul etme tavrıdır.”⁴

Kur’an-ı Kerim, inanç kavramını iman ile açıklamıştır. “Ey iman edenler! Allah’a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahret gününü inkâr ederse, derin bir sapıklığa düşmüş olur.”⁵ Kur’an-ı Kerim, varlık âlemini görünen ve görünmeyen âlem şeklinde ikiye ayırmıştır. Görünmeyen âlemi de iman kelimesiyle ifade etmiştir.⁶

Halk inanışları, toplumsal hayatın bünyesinde meydana gelen sosyal bir olay, geçen tarihî süreç içinde keyfiyeti unutulmuş, gayba ait bir durum şeklinde kalmış ancak zihinlerde ve vicdanda bıraktığı izler her zaman hatırlanmış ve kabul edilmiş inançları içermektedir.⁷

¹ Pertev Naili Boratav, *100 Soruda Türk Folkloru*, 3. Baskı, Bilgesu Yayınları, Ankara 2016, s. 13.

² Orhan Hançerlioğlu, *Dünya İnançlar Sözlüğü*, 3. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 2000, s. 216.

³ Ali Çelik, *İslam’ın Kabul ve Reddettiği Halk İnançları*, 2. Baskı, Beyan Yayınları, İstanbul 2013, s. 19.

⁴ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, 3. Baskı, Paradigma Yayınları, İstanbul 1999, s. 463.

⁵ *Kur’an-ı Kerim*, Nisa Suresi, 136.

⁶ Çelik, *age*, s. 20; *Kur’an-ı Kerim*, En’âm Suresi, 73; *Kur’an-ı Kerim*, Tevbe Suresi, 94, 105; *Kur’an-ı Kerim*, Ra’d Suresi, 9; İman ile İnanç, “Türkçede olduğu gibi diğer dillerde de farklı anlamlar taşımakla birlikte zaman zaman birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Örneğin İngilizcede belief (inanç) ve faith (iman) kavramları böyle bir özellik göstermektedir.” Bu iki kelimenin birbirinden farklı anlamlar taşıdıkları ifade edilmiştir. Hasan Kayıklık, “Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 46, S 1, (2005), s. 134.

⁷ Çelik, *age*, s. 20.

Tanyu halk inancını, “gündelik yaşayışla iktisadi ve ticari davranış şekilleri ile hava tahmini, güzel sanatlar ve edebiyatıyla vb. yüzlerce konuyu ihtiva eden zenginliği ile bunların yer yer manevi ve din inançlarla ilgi göstermesiyle, elbette çok geniş bir alanı kaplar”⁸ şeklinde tanımlarken; Ünal, halk inancını halk dini şeklinde isim vererek tanımını yapmaktadır. Ünal’a göre halk dini “İçine kelâm, fıkıh ve hadis konularının girdiği resmî dinin ilâhiyat formunun dışında, insanların din adına inandığı, düşündüğü, söylediği ve yaptığı şeylerin tümüne halk dini denir”⁹ şeklinde tanımlamıştır. Kalafat’a göre, “Halk inançları, halkın yaşanılan gerçek dini hayatını yansıtırlar. Onlar dünyanın her yerinde ve tarihin her döneminde, resmi din, kitabi din, güzidelerin temsil ettiği dinden muhteva ve mahiyet itibarıyla bir hayli farklıdır... Halk inancı dinin halka göre algılanış ve hayata geçiriliş biçimidir. Bu özelliği ile halk inancı konusu, halkların tarihi inançlarını da az çok yansıtırlar. Sürekli yenilenmekle birlikte, kökleri ilk inanç sistemlerine kadar ulaşırlar. Bu karakterleri ile halk inançları, elimizdeki yaşayan canlı malzemelerdir.”¹⁰ Tüm bu tanımlamalar halk inançlarına toplum tarafından din gibi itibar edildiğini göstermektedir.

Halk inançlarının doğuşunda birbirinden farklı unsurların varlığı söz konusudur. Tarihî süreç, sosyolojik olaylar ve değişik inançlar bu unsurlara örnek verilebilir. Toplumlar varlıklarını devam ettirirken, dinî inançlarıyla birlikte kaynaklarda yazılı olmayan çeşitli inançları da yaşatmaktadırlar. Halk inancı dediğimiz bu inançlar, binlerce yıllık bir sürecin ürünü olarak, tarih süzgecinden geçerek bu güne değin gelmiştir. Diğer taraftan bu tür inançların hangi kültür veya dinden kaynaklandığını tespit etmek oldukça güçtür.

Halk inançları söylemi, toplum tarafından ilâhî bir dinin bilinen hükümleri ve öğretileri dışında kalan fakat halk arasında yaygın bir şekilde yaşatılan, itibar gören bir sonraki nesle aktarılan inanmalardır. Halk arasında yaygın olan toplumsal

⁸ Hikmet Tanyu, “Dini Folklor veya Manevi Halk İnançlarının Çeşit ve Mahiyeti Üzerinde Bir Araştırma I”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 21, S 1, (1973), s. 124-125.

⁹ Mustafa Ünal, “Türk Medyasının Halk İnanışlarına Bakışı”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S 16, (Güz 2004), s. 45; Mustafa Ünal, “Halk Dini Verilerinin Fenomenolojik Yöntemle İncelenmesi”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S 5, (2000), s. 237.

¹⁰ Yaşar Kalafat, “Türk Dünyası Tarih Çalışmalarında Halk İnançlarının Önemi”, *Milli Folklor Dergisi*, S 44, (Kış 1999), s. 88.

kabullenmeler, benimsemeler, adet-gelenek olarak varlığı sürdüren birtakım folklorik uygulama ve pratikler halk inançları şeklinde adlandırılmaktadır.¹¹

Halk inançlarını sadece gelenek ve göreneklerin bir ürünü veya dinlerin algılanma düzeyinin bir neticesi veyahut da sadece sosyal ve doğal çevre ile insanın etkileşmesi sonucu olarak görmek, mutlaka eksik olacaktır. Halk inançları, hem gelenek ve göreneklerden, hem dinlerin algılanış düzeylerinden hem de doğal ve sosyal çevre ile insanın etkileşiminden kaynaklanır. Her topluluk, mutlaka üzerinde yaşadığı fiziki muhit “dış çevre” özelliği ile örflerden, âdetlerden ve müesseselerden ibaret olan ve tamamen sosyal bir karakter taşıyan “iç çevre” özelliğine sahiptir. Toplumlar genel olarak iç ve dış çevre özellikleriyle birlikte incelendiği zaman, toplumun ortak değerlerinin bir ifadesi demek olan inançlarının kaynağı, tam, net bir şekilde olmasa bile genel boyutları itibarıyla ortaya çıkacaktır. Konuya bu açıdan baktığımız zaman, ana hatları ile halk inançlarının ortaya çıkışını şöyle tespit edebiliriz.

Bunlardan ilki telkin yolu denilen, felsefi düşüncelerin, ideolojilerin telkin ettiği, halkın öyle kabullenmesini istediği inançlardır. Bu tür inançlara etnik yapısı, coğrafyası ve sosyal çevresinin etkisi olmaz. Bu tür inançlarda daha çok topluma telkini yapılan konunun benimsetilmesi söz konusudur. Zaman içinde telkin vasıtası unutulsa da telkin sonucu ortaya çıkan inanç unsurları toplumların hafızasında yaşamaya devam eder.¹²

Halk inancının ortaya çıkmasının diğer bir sebebi de tebliğdir. İlahi dinlerin Peygamberleri tarafından halka tebliğ edilen ve onların buna inanmalarını istedikleri inançlardır. Son olarak da inancın nasıl ortaya çıktığının bilinmemesidir ki bu tür inançlarda belli bir telkin ve propaganda aracı yoktur. Çoğu zaman bu inançlar meçhul bir zamanda ve keyfiyeti kesin olarak bilinmeyen bir olay ile ortaya çıkan belli bir zaman sonra toplumun genelinde kabul gören inançlardır. Bu tür inançlar, toplumun hayatını şekillendiren normal görülen inançlarıdır. Halk inançlarının büyük kısmı bu tür inançlardandır. Uğursuzluk inancı ve bu inanç ile oluşan pratikler bu şekil inançlara örnek teşkil etmektedir. Buna benzer ortaya çıkan inançların yayılmasında toplumun

---

¹¹ Erman Artun, “Türk Kültüründeki Su Kültürünün Çukurova Halk İnançlarındaki İzleri”, *Halk Kültüründe Su Uluslararası Sempozyumu*, Namık Kemal Üniversitesi 7-8 Kasım 2013, s. 1; Bekir Şişman, “Anadolu’da Yaşayan Halk İnançlarının Menşei Üzerine Bir Araştırma” *Milli Folklor Dergisi*, S 46, (Yaz 2000), s. 104.

¹² Çelik, *age*, s. 20.

üzerinde yaşadığı coğrafi şartlar, geçmişten getirdikleri, sosyal miras ve topluluğun tecrübesi de etkili olmuştur denebilir.¹³

Halk inançlarının bir kısmı, toplum tarafından tecrit edilebileceği gibi başka bir toplumla karşılaşması durumunda muhtevası daha da genişleyebilir. Örneğin toplumların birbirleriyle olan münasebetleri sonucu, mevcut inançların muhtevasına yenileri katılabilir. Hatta zaman içerisinde alıştırma ve telkin vasıtaları kullanılarak, yabancı kültür unsurları, hissettirilmeden toplumun ortak değerleri haline getirilebilir. Hatta bazı ülkeler kültür emperyalizm politikasını uygulayarak toplumlar üzerinde etkili olmaktadır.

Halk inançlarının özelliklerine baktığımızda millilik özelliği dikkat çekmektedir. Halk toplulukları içindeki her fert halkın ortak değerlerine mensubiyet şuuru ile ruhi bakımdan iştirak eder. Halk inançlarının özelliklerinden biri de bağlayıcı olmasıdır. Halk inançları, bir yönüyle ahlâk kuralları bir yönüyle görgü ve muaşeret kurallarına benzemektedir. Bundan dolayı halk inançları toplum fertlerinin uyum içinde yaşaması için inançlarına saygılı olma şartı iletir. Tabi ki bu bağlayıcılık ve şart hukuk kurallarında olduğu gibi ferdi mecbur edecek zorunlulukta değildir.

Halk inançlarının özelliklerinden diğeri de değişmez olmasıdır. Kökü derinlere dayanan bir inanç ögesinin, bir anda değişmesi veya kısa vadede ortadan kalkması imkânsızdır. İşte bu imkânsızlık, halk inançlarının “değişmezlik” özelliğini ortaya çıkarır. Fakat bu özelliğin, toplumun, değişmeyen bir çevrede, farklı kültür ve inançlarla münasebet kurmadığı ortamlarda daha katı, değişen çevre şartlarında daha yumuşak ve müsamahalı olduğu görülür. Bundan dolayı halk inançların en önemli özelliği değişmez olmalarıdır. Halk inançlarının diğeri bir özelliği de toplumun geneli içinde müşterek değer olarak görülmesidir. Toplumun bütün fertleri o inanç ögesi hakkında aynı duygu ve düşünceleri paylaşır. Müştereklik duyguların kaybolması halinde inançlar çözülmeye başlar. İnanıcı korumak için var olan direnme mekanizması, işlemez hale gelir, değişim hızlanır.¹⁴

Sonuç olarak halk inançları, iyisi-kötüsü, doğrusu yanlış ile halkın öyle olduğuna inandığı, kültürünü o yönde geliştirdiği inançlardır. Halk inançlarının kökünü tespit etmek oldukça zordur. İnanç öğelerini oluşturan asıl etken unutulmuş ama onun

---

¹³ *age*, s. 21-22.

¹⁴ *age*, s. 21-25.

biraktığı izler, inanç olarak toplumda devam etmiştir. Toplumdaki fertler bu inancın nedenini ve nasıl ortaya çıktığını bilmez. Onun için önemli olan yaşadığı toplumun ona o şekilde inanmasını istemeleridir.

ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, ÖNEMİ VE KAPSAMI

Araştırmanın Konusu

Toplumlar kültürlerini, inanç sistemlerini, örf ve âdetlerini; geçmiş kuşaklardan devralarak ortak yarattıkları ürünleri de ekleyerek gelecek kuşaklara aktarır. Halk inanışları menşee itibarıyla çok eski dönemlere uzanmaktadır ve genelde süreklilik arz etmektedir. Bütün bu inanışların dinler tarihi bakımından değerlendirilmesi, din-insan ilişkilerinin tarihsel gelişiminin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Evrensel bir olgu olan halk inançları, dünyanın hemen her bölgesinde, yaşayan toplumlarda mevcuttur. Kutsalın yaygınlaşmasının bir sonucu olan ve süreklilik arz eden halk inançları, insanlık var olduğu sürece devam edecektir. Bölgeler arası hatta bölgenin kendi içindeki yöreler arasında bile birçok değişiklik arz eden halk inançlarının olduğu gerçeğinden hareketle bu çalışmada, Ordu yöresindeki halk inançların yöreye özgü olan karakteristik özelliklerinin tespit edilmesi ve bu inançların o yörede yaşayan fertler üzerindeki etkilerinin incelenmesi hedeflenmektedir.

Zengin bir halk kültürüne sahip olan Ordu il ve ilçeleri hakkında bugüne kadar ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır. Bir alan araştırması olan tezimizin konusu, geniş ve köklü bir inanç ve kültüre sahip olan Ordu yöresinde bulunan halk inanışlarını, gelenek ve göreneklerini bütün yönleriyle incelenmesi ve dinler tarihi açısından değerlendirilmesidir.

Çalışmamda temel varsayımlarım;

- Ordu yöresindeki bir takım halk inanışların, kadim dinlerin bir devamı niteliğinde olduğu ya da yöredeki bazı halk inanışların günümüzdeki bir takım dinlerle (Yahudilik, Hıristiyanlık, Budizm vb.) benzerliği,
- Yöredeki bazı halk inanışların mitolojik yönünün olduğu,
- Yöredeki halk inanışlarının bir kısmının Türk devletlerindeki inanışlarla benzerliği ve bir köprü oluşturduğu,

- Halk inanışlarının toplumun geneli tarafından kabul edilmediği ancak inananların büyük çoğunluğunun yaşlı kadınlar tarafından olduğu, (özellikle doğum ile ilgili inanışlar)
- Halk inanışlarından önemsenenler nesilden nesile bir şekilde (değişime uğramış olsa bile) aktarılmakta olduğu, bunun zıttı olan önemsenmeyen inanışlarında zamanla unutulduğu,
- Yörede halk inançları kutsal ve kutsalın tezahürleri etrafında yoğunlaşarak halkın hayatına şekil verdiği,
- Halkın yaşam biçimi dini algılamada ve yaşamada önemli bir etkiye sahip olduğu,
- Yöredeki halk inanışlarının büyük çoğunluğunun toplumu birleştiren bir güç olduğu görülmektedir. Şunu da belirtmemiz gerekir ki buradaki amacımız bâtil, hurafe olarak adlandırılan inanışları meşru hale getirmek değildir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada, duruma göre bazen dinî bir görünüme bürünmüş, bazen de dine açıkça aykırı olduğu bilinen ve halk tarafından benimsenip özümşenen inanç ve uygulamaların olduğu gibi tespit edilmesi ve bunların değerlendirilip yorumlanması temel amaç olarak belirlenmiştir.

Küreselleşen dünyamızda yöresel kültür öğeleri gittikçe kaybolduğundan dilbilim ve halk bilim çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Yörede etkin bulunan Çepni kültürü ve inancının araştırılması gerektiği gibi yöre de azınlıkta bulunan Gürcüler ve Alevî kültürüne mensup vatandaşlarımızın inanç, kültürel ve tarihî dokusunun da geniş bir şekilde araştırılması gerekmektedir. Bu çalışma bu kültürler hakkında da bilgi vermesi açısından önemlidir.

Araştırmamızın bir başka amacı da yöredeki halk inançlarının doğruluğunun veya yanlışlığının tartışılmasından ziyade, bu olguların karakteristik özelliklerini analiz etmek ve bu inançların, yörede yaşayan insanları niçin ve nasıl etkilediklerini ortaya koymaktır. Bu araştırmayla Ordu yöresi halk inanışları dinler tarihi metotları kullanılarak incelenecek ve objektif bir tarzda değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu çerçevede çalışılacak alanlar şunlardır:

- 1) Ordu'nun dinî ve siyasi tarihi
- 2) Kitabî dinin yanında, halkın diğer kutsal gördüğü inançlar ve uygulamalar

3) İnsan hayatının safhalarından olan doğum, evlenme, ölüm gibi olgular konusunda halkın inanç ve uygulamaları

4) Ordu yöresinde uğur ve uğursuz görülen inanç ve uygulamalar

5) Ordu yöresi nazar ve muska ile ilgili inanç ve uygulamalar

6) Ordu yöresinde kutsal günlerle ilgili inanç ve uygulamalar

7) Ordu yöresinde su ve yağmur ile ilgili inanç ve uygulamalar

8) Ordu yöresinde türbe ve evliyalar hangi amaç ile ziyaret edilmekte ve neler yapılmaktadır

9) Bütün bu inanış ve uygulamaların halk nazarında kabul görmesinin ana sebepleri

10) Halkın inanç ve uygulamalarının diğer inanç ve dinlerde olup olmaması

11) İslâm inanç ve itikadına ters düşmeyen halk inançlarının, yöredeki toplumu birleştiricilik gücü ve bunun önemi

Halk inançları, sosyokültürel ve dinî hayatımızın çok önemli bir gerçeğidir. Fertlerini birbirine bağlayan çok köklü, yaygın inanç ve uygulamalara sahip olan milletimiz, çok eskiden beri süregelen inanç ve kültürünü, dünyamızda meydana gelen sosyokültürel ve teknolojik gelişmelere rağmen, hala belli ölçülerde korumaya devam etmektedir. Milletimiz için çok büyük değeri olan bu inanışları tespit etmek ve geleceğe taşımak kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Ulaşabildiğim kaynaklara dayanarak Ordu ili ve ilçelerinde doğrudan halk inançlarıyla ilgili bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu açıdan baktığımızda araştırma, yöredeki halk inançlarının ve bunu Dinler Tarihi açısından inceleyen ilk çalışma olması itibarıyla önem arz etmektedir.

Araştırmanın Metodu ve Kapsamı

Yaptığımız bu çalışma “alan araştırması” olduğundan, gözlem ve görüşme metoduna dayanmaktadır. Daha çok ise temel malzememizi görüştüğümüz yöre insanının aktardığı bilgilere dayanmaktadır. Bu kişilerle mülakat kendi doğal ortamlarında yapıldığından aldığımız bilgilerin sağlıklı olduğu kanaatindeyiz. Görüşme sırasında bazen kayıt cihazları da kullanılmıştır. Araştırmamızın diğer bir metodu yöreye dair kaynakların taranmasıdır. Ordu yöresinde halk inançlarını ilgilendiren halk edebiyatı nezdinde yapılan tez ve makaleler incelenmiş ve alıntılama yöntemi kullanılmıştır.

Ordu ilinin on dokuz ilçesi,¹⁵ ilçelere bağlı birçok mahalle,¹⁶ bunun yanında Ordu ilinde Alevî ve Gürcü kültürün bulunması araştırmamızı zorlamıştır. Ancak bu kültürlerle ait inançlar da tespit edilmeye çalışılmıştır. Ordu ilinde araştırmamız daha çok şu ilçe ve mahaller üzerine yoğunlaşmıştır:

- Akkuş: Kızılelma, Kurtboğaz ve Tuzak Mahalleleri
- Altınordu: Arpa Mahallesi
- Aybastı: Alacalar, Armutlu, Beşdam, Çakırlı, Çukur, Esenli, Fatih, Havluîçi, Karamanlı, Koyunculu, Kutlular, Küçükyaka, Ortaköy, Uzundere ve Zaferimilli Mahalleleri

- Çamaş: Danışman, Örmeli, Sakargerîş, Sarıyakup ve Sucuali Mahalleleri
- Çatalpınar: Akkaya, Elmaköy, Göllerli, Güney, Karahamza, Kıran ve

Ortaköy Mahalleleri

- Çaybaşı: İlküvez Mahallesi
- Fatsa: Arpalık, Beyceli, Bucaklı, Evkaf, Hekimoğlu, İslamdağ ve

Örencik Mahalleleri

- Gököy: Gököy ve Güzelyurt Mahalleleri
- Gülyalı: Kestane Mahallesi
- Gürgentepe: Muratçık ve Tuzla Mahalleleri
- İkizce: Dumantepe Mahallesi
- Kabadüz: Musakırık Mahallesi
- Kabataş: Alankent, Belen, K1y1 Çayır, Kuzköy ve Zıngıroğlu Mahalleleri
- Korgan: Belalan, Çayırkent, Çiftlik, Çitlice, Karakışla, Koççuğaz,

Tepealan, Terzili ve Yeşilalan Mahalleleri

- Kumru: Ayvalık, Güneycik ve Yukarı Damlalı Mahalleleri
- Mesudiye: Akpınar Mahallesi
- Perşembe: Boğazcık ve Medreseönü Mahalleleri
- Ulubey: Yukarı Kızılın ve Çukur Mahalleleri
- Ünye: Pelitliyatak ve Tekkiraz Mahalleleri

ORDU YÖRESİNİN SİYASİ VE DİNİ TARİHİ

¹⁵ 6360 sayılı Kanun ile Ordu ili büyükşehir olmuş ve Ordu merkez ilçe sınırları içerisindeki köyler ile belediyeler, yeni oluşan Altınordu ilçesine bağlanmıştır.

¹⁶ 6360 sayılı Kanun ile büyükşehir içinde bulunan köyler, mahalle statüsüne dönüşmüştür.

Bölgenin tarihinin anlatılması, yöredeki halk inanışlarının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağını düşündürmektedir. Zira birtakım halk inanışları yöredeki kadim toplumlardan kalma olabilmektedir. Konunun daha iyi anlaşılması açısından ise yörenin dini tarihine de ayrıca değinilmiştir.

Siyasi Tarih

Ordu'nun tarih öncesi dönemlerine dair bulgular, özellikle Ünye Cevizdere mevki ve Yüceler köyü bölgesinin Paleolitik Çağ'ın sonrasına kadar gittiğini göstermektedir. Mesudiye ve Kumru çevresinde yapılan arkeolojik araştırmalara göre de Neolitik, Kalkolitik, Tunç ve Hitit dönemlerine ait kalıntılara rastlanmıştır. Söz konusu dönemlere ait buluntular arasında kaya mezarları, su sarnıçları ve seramik parçalar yer almaktadır.¹⁷

Karadeniz kıyıları, Türk egemenliğine girinceye kadar Anadolu'da kurulmuş birçok medeniyet hâkimiyet kurmuştur. İlkçağlarda Anadolu'nun kuzey bölgelerinde aynı veya farklı dönemlerde kurulmuş çeşitli toplulukların hâkimiyet alanları da olduğu için Ordu yöresinin ilkçağ tarihini bölge tarihi ile birlikte değerlendirmek gerekir. Ordu yöresini de içine alan bu bölgeyle ilgili ilk bilgilere, seyyah ve araştırmacıların eserlerinde rastlamaktayız. Bu eserlerden biri Ksenofon tarafından MÖ 400 yıllarında kaleme alınan Anabasis'tir. Bu eser, yörenin ilk topluluklarının Kolkhlar, Driller, Mossynoikler, Halipler (Khalyb) ve Tibarenler'den meydana geldiğini ifade etmektedir.¹⁸ Ancak bazı araştırmacılar, Ordu'nun tarihî dönemini M.Ö. 2000'li yıllarda yaşayan Kaşgalar'a kadar götürür. Çünkü Kaşgalar'ın yurt sınırları tam olarak bilinmemesine rağmen kuzeyde Karadeniz kıyılarına yani Ordu'dan başlayarak Samsun ve Sinop da dâhil olmak üzere Kastamonu'ya kadar uzandığı sanılmaktadır.¹⁹ Bazı araştırmacılar Ordu yöresi ve çevre yörelere ilk yerleşenlerin Türk kökenli devletlerin olabileceğini ileri sürmektedirler.²⁰ Araştırmacılar, Karadeniz kıyıları boyunca Hititli

¹⁷ Mustafa Özdemir, "Orta Karadeniz Bölgesinin Tarihi Coğrafyasına Başka Bir Bakış", *Orta Karadeniz Kültürü*, Bahaeddin Yediyıldız, Hakan Kaynar ve Serhat Küçük (hzl.), Ankara 2005, s. 34.

¹⁸ Ksenophon, *Anabasis*, Sinem Ceviz (çev.), Parola Yayınları, İstanbul 2014, s. 160-210.

¹⁹ Özdemir, "agb", s. 35; Hititlerin hem akrabası hem de düşmanı olan Kaşgalar'ın M.Ö. 2000-1200 yıllarda Ordu'yu da içine alan bölgede yaşadığı sanılmaktadır. İbrahim Dizman, *Denize Düşen Dağ: Ordu*, 1. Baskı, Heyemola Yayınları, İstanbul 2008, s. 234.

²⁰ Yöreyle sırayla yerleşen Türk kökenli devletlerin Kaşkalar, İskitler, Kimmerler, Hunlar, Kumanlar, Peçenekler, Akhunlar, Sabirler, Hazarlar, Bulgar Türkleri ve Oğuz Türkleri vb. olabileceği ifade edilmektedir. Özdemir, "agb", s. 35; Necati Demir, *Tarihi Süreç İçinde Karadeniz Bölgesi*, 2. Baskı,

yerleşkelerin azlığını Kaşga saldırılarına bağlamışlardır. Kaşgalar'ın sınırlarını da Amasya Merzifon hattının kuzeyine Sinop, Samsun, Ordu boyunca uzandığını ifade etmişlerdir.²¹

M.Ö. 1200-700'lü yıllar arasında önce Karadeniz'in batısına yerleşen Frigler, daha sonra bu bölgelere hâkim olmuşlardır. Frigler'in dinî inançlarında hâkim figür ana tanrıça Kbele'dir. Bu Anadolu tanrıçası dişiliği, analığı, üremeyi ve dolayısıyla hayatın devamını simgeler.²² Ayrıca Kbele heykelinin Ordu ili sınırları içerisinde bulunması bu yörede bu inancın varlığını ve Frigler'in etkisini göstermektedir. Heredotos'a göre Ordu ve Giresun dolaylarında bununla birlikte Terme civarında M.Ö. 9. yüzyılda savaşçı özellikleriyle bilinen Amazonlar yaşamıştır.²³ Bu yöreyi de geçici olarak yurt edinen Kimmerler M.Ö. 9. yüzyılda İskitler'in baskıları sonucu Kafkaslardan Karadeniz sahillerine gelmişlerdir. Kimmerler, Proto-Türkler olarak tanımlanan Ural Altay kökenli bozkır göçebelerinin batı kolunu oluşturur.²⁴

Kimmerler'den sonra bölgeye İskitler yerleşmiştir. İskitler, M.Ö. 8. yüzyıl ortalarından başlayarak M.S. 2. yüzyıl kadar hâkimiyetlerini bu bölgede korumuşlardır. İskitler, bu coğrafyada atlı kavimler olarıktan biliniir.²⁵ Sosyal, ekonomik ve siyasal nedenlerden dolayı Karadeniz kıyılarına ilk Yunan kolonileri M.Ö. 1200'lü yıllarda gelmeye başlamasıyla yöre cazip yer haline gelmiştir. Grekler'in Marmara'dan sonra Karadeniz'e açılmalarının kuzeyde Kimmer ve İskit bölgelerinde olan buğday, sığır, koyun, at; batı, güney ve doğu Karadeniz kıyılarında ise birçok orman alanının bulunması ile kereste, av ve kürk hayvanı ayrıca yörenin zengin maden yataklarının olması etkili olmuştur.²⁶

Greklere Karadeniz'e yaptıkları koloni hareketinde diğer denizlere oranla birçok olumsuzluklarla karşılaşmalarından dolayı buralara Pontus Aexeinos (Kasvetli

---

Altınordu Yayınları, Ankara 2018, s. 27-92. Demir'e göre Karadeniz'in güneyine M.Ö. 2500 yıllarda Gutlar (Kut)'ın yerleştiği ve bu yörede bulunabilecek ilk Türk toplumunun Gutlar olduğudur. Ayrıca Ordu'nun M.Ö. 400'lerde ki ismi Kotyora, Demir'e göre Kut Yöresi kelimesinin değişmiş halidir. Demir, *age*, s. 27-29.

²¹ Mithat Baş, *İlkçağdan Günümüze Ordu Tarihi*, 1. Baskı, Yason Yayınları, Ankara 2014, s. 23.

²² *age*, s. 24.

²³ *age*, s. 27.

²⁴ Mehmet Özseit, "İlkçağ Tarihinde Trabzon ve Çevresi", *Trabzon Tarihi Sempozyumu*, Trabzon, (6-8 Kasım 1998), s. 36.

²⁵ Baş, *age*, s. 29.

²⁶ *age*, s. 30.

Deniz veya Kara Deniz) demişlerdir.²⁷ Grekler'in Karadeniz kıyılarına yaptıkları sefer ile ilgili anlatılan efsaneler de antik yazarların eserleriyle günümüze ulaşmıştır. Altın post efsanesine göre Argonotlar, altın postu aramak için Karadeniz'in güney sahillerini dolaşmaktadırlar. İşte Ordu yöresi bu efsanede anlatılan topraklardır.²⁸

M.Ö. 8. yüzyıl ortalarından başlayarak M.Ö. 7. yüzyıl sonlarına kadar Karadeniz bölgesinde çok sayıda şehir merkezleri kurulmaya başlamıştır. Dayanıklı gemilerin yapılmasıyla Miletoslular Karadeniz'e açılmışlar ve doksan kadar şehir kurmuşlardır. Kıyı kentlerinin dışında iç kesimlerde de kaleler yaptırmışlardır.²⁹

Ordu yöresinin tarihi ile ilgili ilk kaynaklardan biri de Atinalı Ksephon'un M.Ö. 4. yüzyılda yazdığı Anabasis adlı eseridir. Bu eser yöre tarihi açısından önemlidir. Bu kitapta geçen bölümlere göre yörede Trapezus (Trabzon), Sinope'nin Kolkh ülkesindeki kolonisi³⁰ olduğu bilgisiyle Kolkhlar'ın varlığına işaret etmektedir. Kitaba göre Ksephon, askerlerin bir kısmını gemiler, bir kısmını da yaya olarak Kolkhlar ülkesinden batıya doğru yola çıkarır. Giresun ve Ordu yöresinde Mossiyonikler'le karşılaşılır.³¹

²⁷ Charles King, *Karadeniz*, Zülal Kılıç (çev.), Kitap Yayınevi, İstanbul 2015, s. 9.

²⁸ Altın Post (Yason) Efsanesi: Altın post, Yunan mitolojisinde bir zamanlar Athamas'ın çocukları Phriksos'la Helle'yi sırtına alıp Yunanistan'dan Karadeniz'deki Kolkhis (Gürcistan) ülkesine kaçırılan kanatlı koç postunun ismidir. Bu kaçış sırasında Helle denize düşer. Phriksos da tek başına Kolkhis'e varır ve kendisini karşılayan Aietes'e Zeus'a kurban ettiği koçun altın olan postunu hediye eder. Aietes de bu postu tanrı Ares'e adanmış ve saklamıştır. Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, 6. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1996; Altın post efsanesinin Ordu yöresinde geçen bölümü; İolkos Kralı Aison, tahtını üvey kardeşi Pelias'a kaptırmıştır. Çevresi Pelias'ı, birgün çıkıp gelebilecek tek ayağında sandalet olmayan birine karşı uyarır. Amcasından krallığı geri alabilme düşleriyle büyüyen Aison'un oğlu İason (Yason), delikanlılık çağına gelince, yola çıkar. Yason, karşısına çıkan bir ırmağı Tanrıça Hera'nın yardımıyla geçerken, sandaletinin birini yere düşürmüştür. Pelias'ın karşısına çıkıp tahtını geri ister. Kral Pelias, tek ayağı sandaletli, panter postlu adamı karşısında görünce uyarıları hatırlar ve iktidarını korumak için bir şeyler yapması gerektiğini düşünür. İason'dan kurtulmak için önce Kolkhis'e gidip Phriksos'un orada bıraktığı altın postu getirmesini, böylece tahtı hak etmesini söyler. İason, bu sefere çıkmak zorunda kalır. Yunanistan'daki arkadaşlarından atılgan, gözü pek elli kişiyi toplar ve Phriksos'un oğlu ünlü usta Argos'a elli beş kürekli bir gemi yaptırdıktan sonra birlikte yola çıkarlar. Boğazlardan geçtikten sonra hırçın dalgalarıyla ünlü Karadeniz'e açılırlar. Önce Amazonların ülkesi Thermodon (Terme çayı) ve Themiskra (Terme) şehrine gelirler. Buradan doğuya doğru kıyı boyunca ilerleyerek sonradan İason (Yason)Burnu olarak adlandırılacak (bugünkü Ordu Perşembe ilçesinde bulunan) bu bölgeye gelirler. Burada biraz durakladıktan sonra Kafkas dağlarının görüldüğü Kolkhis ülkesine varırlar. Argonotlar, altın postu geri alabilmek için Kral Aietes'in karşısına çıktıklarında, kralın kızı Medeia, İason'u görür ve büyük bir aşkla ona tutulur. Güçlü bir büyücü olan Medeia, bundan böyle İason ve Argonotların bütün işlerini eline alır ve onları dileğince yönetir. Altın postu da alırlar ve Medeia'nın planlarıyla Kolkhis'ten ayrılarak maceralı bir yolculuktan sonra Yunanistan'a dönerler. Medeia'nın planıyla Pelias'ı kendi kızı öldürür. Ancak Pelias'ın oğlu, İason'la Medeia'yı İolkos'tan kovar. Geniş bilgi için bk. Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1996.

²⁹ Baş, *age*, s. 33.

³⁰ Ksenophon, *age*, s. 187.

³¹ *age*, s. 204.

Ksephon komutasındaki Helenler, Mossiyonikler ülkesinde sekiz gün yürüdükten sonra Khalyber ülkesine vardığı; Khalyberler, o zamanlar Mossiyonikler'in boyunduruğu altında yaşadıkları; Khalyberler'den sonra Tiberanlar'ın ülkesine varıldığı; iki gün daha yürümelerinden sonra Sinope kolonisi olan Ordu olarak kabul ettiğimiz Kotyora'ya³² geldikleri; Ksephon burada tanrılarına kurban kestiği; sonra şehirlerine göre gruplandırarak ayin alayları ve beden eğitimi yarışları düzenlediği³³ yazmaktadır.

M.Ö. 2. yüzyılda Sinopeliler ile Pont Krallığı arasında çekişme Kotyora'nın önemini yitirmesine neden olmuştur. Muhtemelen bu dönemde Kotyora, Pont krallığının elinde bulunuyordu. Pont Krallı I. Farnak, Farnaki adını verdiği Kerasus'ta bir şehir (Giresun) inşa etmiştir. Bu yeni merkeze I. Farnak, Kotyora'daki halkı taşımıştır. M.Ö. 185- 169 yılları arasında Kotyora'nın taşınmasıyla insanların uğramadığı yer olmuştur.³⁴

Orta ve Doğu Karadeniz kıyıları M.Ö. 585-332 yıllarında Persler tarafından yönetilmiştir. Ancak bölgenin Pers merkezine uzak olması, engebeli coğrafyası, deniz ulaşımının dışında yöreye karadan ulaşımın zor olması dolayısıyla yörede bulunan kavimler bağımsız hareket etmelerine ve küçük merkezler olmasına neden olmuştur. Pers asıllı olan Mithridates Ktistes, M.Ö. 302-301 yıllarında başkenti Amasya olan Orta ve Doğu Karadeniz bölgesinde Pontus Krallığı'nı kurmuş, daha sonraları I. Mithridates Ktistes ise kısa sürede ülkenin sınırlarını genişletmiştir. Pontus Kralı VI. Mithridates Ktistes, Romalılar ile yaptığı savaşı kaybetmesinden sonra Pontus Krallığı toprakları, Roma İmparatorluğunun bir eyaleti haline gelmiştir. VI. Mithridates Ktistes'in yaptırdığı şato ve kalelerin bir kısmı Ordu yöresinde bulunmaktadır. Kurul Kalesi, Fatsa'daki Cıngirt Kalesi, Mesudiye'deki Arıkmusa ve Meletios Kalesi bu dönemde yapılan kale ve yapılarıdır. Pont Krallı II. Farnak, döneminde Fatsa ve çevresinde geniş çaplı imar çalışmaları gerçekleştirmiştir. Ayrıca yörenin idari merkezini Side'den (Bolaman) Fanizan'a (Fatsa) taşımıştır.³⁵

³² Kotyora kenti; Ünlü İngiliz gezgin John Anthony Cramer'e göre Vona Burnu'nun güneydoğusundaki Bozukkale mevkidir. Demir, Kotyora kelimesini Rumca olarak kabul edip işleyen yabancı tarihçiler ve misyonerler, kelimenin günümüz Türkçesinde kullanılmamasını ve bu kelimenin manasının bilinmeyişi değerlendirilmişlerdir demektedir. Kısacası Demir'e göre Kotyora, kot (kut) ve yorası(yöresi) kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur. Necati Demir, "Ordu İlinin Eski Adı 'Kotyora' ve Tarihî Alt Yapısı", *Turkish Studies*, c. 2, S 2, (Bahar 2007), s. 179-184.

³³ Ksenophon, *age*, s. 210-211.

³⁴ Baş, *age*, s. 42.

³⁵ *age*, s. 47.

Pontus Krallığı M.Ö. 47’de Roma Devleti tarafından yıkılmış, yıkılan bu devletin idari boşluğunu Romalı yönetim, kendi atamış olduğu prensler tarafından yönetilmiştir.

325 yılıyla Romalılar Hıristiyanlığı resmî din olarak kabul etmesiyle, Karadeniz ve Ordu yöresinde Hıristiyanlık yayılmaya başlamıştır. 395 yılında Batı Roma İmparatorluğu yıkılınca Ordu bölgesi de Doğu Roma toprakları içinde kalmıştır. Bizans İmparatorluğu olarak bildiğimiz Doğu Roma İmparatorluğu, merkezi İstanbul’u seçmesinden sonra özellikle İtalya’dan gelen Cenevizliler ve Venedikliler Karadeniz’e ticaret malları getirmişlerdir. Mallarını korumak için de kaleler ve gözetleme kuleleri yapmışlardır. Yöre de bulunan Vona Kalesi ve Bolaman Kalesi bunlardan bazılarıdır. 527-565 yıllarında Orta ve Doğu Karadeniz bölgesi Bizans ve Sâsânîler’in mücadelesine de sahne olmuştur.

IV. Haçlı seferinden(1200-1204) sonra Bizans İmparatorluğunun merkezi İstanbul’un yağmalanması ve işgal edilmesiyle Aleksios Komnenos Trabzon’da 1202 yılında Trabzon merkezli bir imparatorluk kurmuştur. Trabzon Rum İmparatorluğu’nun kurulması ile Ordu yöresinde bulunan Türkmenler arasında zaman zaman mücadeleler yaşanmıştır.

Türkler, 11. yüzyılda Malazgirt zaferiyle Anadolu’ya girmeye başlamıştır. 1072 yılında Karahisar Şarki (Şebinkarahisar), Mengücek Bey tarafından fethedilince Türkmenler Giresun ve Ordu yaylalarının güneyine yerleşmiştir.³⁶

Yörenin Türk yurdu haline girme süreci Dânişmendliler döneminde devam etmiştir. Bu dönemle ilgili ilk bilgiler Dânişmend Gazi Destanı’nda geçmektedir. Destana göre Dânişmend Ahmed, 1104 yılında Akkuş sınırlarında bulunan Harkümbed Kalesi’ne dayandığı; kaleyi kuşattığı ancak ele geçiremediği ve savaştan yenilgiyle Niksar’a döndüğü; Dânişmend Ahmed, 1105 yılında tekrar sefer düzenlediği; Ordu coğrafyasına verilen isim olan Canik bölgesi, Aybastı Perşembe yaylası güzergâhından ilerlediği; Trabzon Rum Devleti ve Gürcüler tarafından Dânişmendliler’e pusu kurulduğu; pusu sonucu Dânişmendli ordusundan pek çok Müslüman asker şehit olduğu, (Resim-1) Dânişmend Ahmed’in bu pusu sonucu ağır yaralandığı, az bir askerle başkent Niksar’a geri döndükten sonra şehit düştüğü³⁷ yazmaktadır.

³⁶ Adnan Yıldız, *Osmanlı Belgelerinde Ordu*, 1. Baskı, Ordu Valiliği Yayınları, İstanbul 2013, s. 26.

³⁷ Necati Demir, *Dânişmend Gazi Destanı*, 1. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018, s. 24; Bugün Niksar’da bulunan Dânişmend Ahmed Gazi’nin türbesini Ordu bölgesinden birçok kişi ziyaret

1155-1192 tarihinde Dânişmendli Beyliği, II. Kılıcarslan döneminde Anadolu Selçuklu Devleti idaresine girmiştir.³⁸ Yöre, 1243 Köseadağ Savaşı sonrasında Anadolu Selçuklu Devleti'nin siyasi otoritesini kaybetmesinden sonra 1335 yılına kadar Moğol-İlhanlı saldırısına uğramıştır. 1335 yılından sonra yöreye Bayramlı Beyliği olarak bilinen Hacıemiroğulları hâkim olmuştur. 1350 yılında da Bayram Bey'in oğlu Hacı Emîr Bey, yönetime geçmiştir.³⁹ Yörenin tam olarak Türk yurdu olması ise Hacıemiroğulları beyi Süleyman Bey zamanında 1380 yıllarında Karadeniz sahiline yaptığı fethiyle gerçekleşmiştir. 1396 yılında da Giresun'un fethi için yola çıkmıştır. Ordu'nun kentsel tarihi açısından Giresun'un fethi öncesi önemlidir. Fethin daha kolay geçmesi için Süleyman Bey, Eskipazar mevkesine 12.000 kişilik ordu ile karargâh kurmuştur. Bundan dolayıdır ki Ordu ilinin ismi, "ordulamak" veya "ordhulanmak" kelimesinden gelmektedir.⁴⁰

Dinî Tarih

Ordu yöresinin dinî tarihi, yörede hâkim olan siyasi yönetimin dini çerçevesinde sırayla incelenecektir.⁴¹ Anadolu'da olduğu gibi Ordu yöresinde de tarih öncesinde çeşitli pagan inançlar yaygın iken miladi 1. yüzyıldan itibaren tüm Anadolu coğrafyasında olduğu gibi Ordu ve yöresinde de Hıristiyanlık yayılmaya başlamıştır. Ordu yöresinde de geçmişte Hıristiyanların varlığını tarihî kaynaklardan görmekteyiz.⁴²

---

etmektedir. Ziyaret edenlerin bir kısmı çeşitli rahatsızlıkları bulunan kişilerdir. Çocukları olmayan kimselerce türbe önünde bulunan taşı beşik gibi sallayarak çocukları olacaklarına inanır; Dânişmend Gazi bu savaşta yaralanması sonucu aktığı kanın döküldüğü yer, Perşembe yaylasında anıt olarak durmaktadır. *age*, s. 25; Ayrıca Perşembe yaylasında bu mezarlığın çevresinde her yılın temmuz ayının ilk haftasında birçok insanın katıldığı sahra toplantıları yapılır. Burada kurbanlar kesilmekte, dualar edilmektedir. Buna yörede sahra davetleri denmektedir.

³⁸ Yıldız, *age*, s. 26.

³⁹ *age*, s. 26; Hacıemiroğulları Beyliği'nin ilk kurulduğu yer Mesudiye Kaleköy Mahallesi olduğu tahmin edilmektedir. Bahaeddin Yediyıldız, *Ordu Tarihinden İzler*, 1. Baskı, Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Ordu 2018, s. 60.

⁴⁰ Yıldız, *age*, s. 26; Ordu isminin Eskipazar'ın adı olduğuna dair Yediyıldız, *age*, s. 110; Ordu kelimesi, Yusuf Has Hâcib'in yazdığı Kutadgu Bilig adlı meşhur eserinde "saray" ve "şehir" anlamında kullanılmıştır. Yine aynı dönemin meşhur Türk bilgini Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lügati't-Türk adlı sözlüğünde ise bu kelime "hakanın oturduğu şehir" olarak açıklanmıştır. Hatta buradan hareketle Kaşgar şehrine "Ordukend" denilmiştir. Bu esere göre, "Ordulanmak", baş şehir edinmek, "Ordhulanmak" ise, yurt tutmak, yerleşmek manalarını ifade etmektedir. Yediyıldız, *age*, s. 113.

⁴¹ Araştırmamızda Frigler ve Persler ile ilgili yörede dini tarihlerine dair bir kaynağa ulaşamadım.

⁴² Yediyıldız, *age*, s. 45-52; İlhan Ekinci, *Tanzimat Devri Ordu Kazası*, 1. Baskı, Gece Kitaplığı, Ankara 2016, s. 26; İlhan Ekinci, "19. Yüzyılda Ordu Kazasında Ermeni Nüfusu ve Göçler", *Yeni Türkiye*, Ermeni Meselesi Özel Sayısı-1, S 60, (Eylül-Aralık 2014), s. 1; Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde ve yöreyi ziyaret eden Hıristiyan seyyahların eserlerinde geçmektedir.

Ordu yöresi, 1380 yılı döneminde Müslüman Türk fethi ile tamamlandığında bölgede yerli halktan çok az nüfus kalmıştır. Bölgenin Osmanlı fethi sonrası yapılan tahrirlerinden 1455 ile 1485 yılları arasında hem Müslüman hem de Hıristiyan nüfusunda düşüş kaydedilmiştir. Bu tarihten itibaren Müslüman nüfus çok hızlı bir şekilde artarken Hıristiyan nüfus 1520'lere kadar azalmaya devam etmiş ve bu dönemden itibaren çok az bir artışla varlığını korumuştur. 1455-1485 yılları arasındaki nüfus azalışının sebepleri arasında ilk akla gelen Fatih Sultan Mehmed'in 1461 Trabzon seferi ve fethidir. Muhtemelen bölge halkının bir kısmı, aslında 1431-32'lerde başlamış olan doğuya doğru göç hareketini daha da hızlandırarak yeni fethedilen Trabzon bölgesine göçmüş ya da göçürülmüştür.⁴³

1455-1613 yılları arasında Ordu ve yöresinde Hıristiyan nüfusun büyük bölümü yörenin iç ve yukarı kesimlerindeki İskefsir ve Milas nahiyelerinde, az bir kısmı da Ordu-Giresun arasında yer alan Şemseddin ve Bozat nahiyeleri ile Bolaman'da bulunmaktadır.⁴⁴ Kazadaki gayrimüslim nüfusun büyük oranda burada bulunmasının sebebi, bölgenin çok daha önce Selçuklu ve Dânişmendliler tarafından fethedilmiş olması sebebiyle son fetih hareketinden daha az etkilenmiş olmalarında görülmektedir. Bölgedeki yerli halkın bir kısmının da fetih sırasında Habsamana (Gölköy - Güzelyurt), Bolaman, Vona ve Öksün gibi kalelere sığınarak bölgede varlıklarını korudukları anlaşılmaktadır.⁴⁵ Başlangıçta sahil kesimlerinde görülen ve zaten az olan Hıristiyan nüfus ilerideki yıllardaki tahrirlerde görülmemektedir. Hıristiyanların daha kalabalık olduğu noktalarda daha kolay tutunabildikleri, nüfusça az oldukları yerlerde daha kolay çözüldüklerini, bunların ihtida, savaş ve göç ilişkileri arasında iyice azaldıkları anlaşılmaktadır. Yörede gayrimüslim nüfusun Müslüman nüfusa oranı 1485'ten 1540'lara kadar gayrimüslimler aleyhine olarak % 7'den, % 2,8'e kadar düşerken, bu tarihten 1613'e kadar sabitlendiği görülmektedir. Müslim ve gayrimüslim nüfus oranları konusunda fikir verebilecek son kaynak 1642-43 tarihli Kara- hisar-ı Şarki Sancağı Mufassal Avarız Defteri'dir. Deftere göre kayıtlı nüfus kategorileri ise Ordu-Giresun yöresi için toplam kaydedilmiş 6115 hanenin ancak 206'sı (%3,36) zımmî reaya olarak görünmektedir. Önemle vurgulanması gereken husus şudur ki kayıtlardaki isimlerden

⁴³ Bahaeddin Yediyıldız, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, 1. Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985, s. 98.

⁴⁴ *age*, s. 102.

⁴⁵ Yediyıldız, *Ordu Tarihinden İzler*, s. 53.

hareketle mevcut gayrimüslim nüfusun tamamının Rum olduğu anlaşılmaktadır. Bu dönem kayıtlarında Ordu kazasında Ermeni⁴⁶ nüfusa rastlanmamaktadır.⁴⁷

1613 tarihinden önce, bugünkü Ordu kentinin yerinde bulunan Bucak ve Keçi köyünde Müslüman Türklerden başka kimse bulunmadığı gibi bölgenin merkezi olan ve sahilden iç kısımdaki Nefs-i Ordu'da da başka unsurlara rastlanmamaktadır. Günümüz Ordu'sunun merkezini oluşturan sahildeki yerleşimde, ancak iki yüz yıl sonra Rum nüfus tespit edilmekte; aynı dönemde, daha önceki tahrirlerde hiç rastlanmayan Ermeni nüfusa da çok az sayıda da olsa tesadüf edilmektedir.⁴⁸

Bölgedeki nüfusla ilgili olarak 19. yüzyılın başlarından itibaren gayrimüslimler lehine değişen ve yükselen bir oran söz konusudur. Bu oranların karşılaştırılabileceği veya takip edilebileceği 17. ve 18. yüzyılda nüfus değerlerine ait verilere ulaşılamamıştır. Dolayısıyla Rumların ve Ermenilerin Ordu kazasına ve merkezine ne zaman gelmeye başladıklarına dair kesin bir bilgi de yoktur.⁴⁹ Ekinci'ye göre bu dönemde Ordu kazasında gayrimüslim sayısının artmasının sebepleri şu şekildedir:

“Ordu Kazasındaki gayrimüslim nüfusun artmaya başlamasının nedeni, merkezi otoritenin taşra aleyhine sarsıldığı 18. yüzyıldaki gelişmelerde yattığı anlaşılmaktadır. 1723'te başlayıp aralıklarla 1749'a kadar süren Osmanlı-İran savaşının sefer güzergahının Doğu Karadeniz sahillerini takip etmesi, mühimmat ve asker naklinin bu kıyılardaki limanlar kullanılarak gerçekleştirilmesi, ayrıca bölgeden sürekli asker talepleri, Viyana bozgunundan bu yana bu seferlere yerli kulu olarak katılmış olmakla kazanmış buldukları resmi ve askeri sıfatlara dayanarak zaten giderek güçlenmekte olan yarı feodal zümrelerin durumunu kuvvetlendirmişti. Dahası bu dönemde Ordu ve çevresinde bölge içi yoğun iç göçlerin yaşandığı görülmektedir.”⁵⁰

⁴⁶ Etnisite ve din kimliğini iç içe girdiği bir gelenek olan Ermenilik soy olarak kendilerini Hayk'a dayandırırılar. Hayk, Kitab-ı Mukaddes'e göre Nuh'un torunlarından. Bunun için kendileri Ermeni yerine Hayk, Ermenistan yerine de “Hayıstan” kullanırlar. Geleneğe göre Ermeniler, Hıristiyanlıkla ilk olarak 1. yüzyılda tanışmıştır. Buna göre İsa'nın havarilerinden Aziz Tadeos, Aziz Bartolomeos ve takipçileri o güne kadar putperest olan Ermeni toplumunu Hıristiyanlıkla tanıştırmıştır. İlerleyen yıllarda 301 yılında Aziz Gregorios gayretiyle III. Tridates Hıristiyanlığı resmî din olarak kabul etmiştir. Bundan dolayı bu kiliselere “Gregoryen Kiliseleri” adı verilir. 451'de toplanan Kadıköy Konsili'nin kararlarını reddetmesiyle Ermeni kiliseleri, Katolik ve Ortodoks kiliselerinden bağımsız olarak varlığını devam ettirmiştir. Ermeni kiliseleri bu hareketinden dolayı yıllarca bu kiliselerin güdümüne girdirilme gayretlerinde bulunulmuştur. Ancak girmemesi onu özel kilise haline getirmiştir. Osmanlı yönetimi de, bu özelliğini bilmesinden dolayı Ermeni kiliselere millî sıfatı vermiştir. (1461 yılında Fatih Sultan Mehmed, Ermeni Kilisesi'ne patriklik statüsü vermiştir.) Ermeni Kilisesi üzerinde Fransız Katolik misyonerlerin gayretleriyle 18. yüzyılın sonlarında Katolik ve Protestan Ermeni kiliseleri meydana gelmiştir. 19. yüzyıldan itibaren de Protestan Ermeni Kilisesi adıyla bağımsız bir kilise ortaya çıkmıştır. Kadir Albayrak, “Ermenilik”, *Yaşayan Dünya Dinleri*, Şinasi Gündüz (Ed.), DİB Yayınları, Ankara 2016, s. 141-143.

⁴⁷ Ekinci, “19. Yüzyılda Ordu Kazasında Ermeni Nüfusu ve Göçler”, s. 2.

⁴⁸ Yediyıldız, *Ordu Tarihinden İzler*, s. 53.

⁴⁹ Ekinci, “agm”, s. 2.

⁵⁰ “agm”, s. 2-3.

1723-1746 yılları arasında daha belirgin olan, savaşların getirdiği ağır vergiler ve otorite boşluğundan kaynaklanan eşkıyalık olayları ve göç hareketleri çok sık görülmeye başlamasıyla aşiret hayatı yaşayan, özellikle Gümüşhane ve Espiye madenlerinde eşkıyalık yapan Çepnilere dair birçok kayıt vardır. Bu durumların dışında, 1724 yılında Görele’de olan Kürtünlü reayasından 500 evin firar ederek Ordu, Canik vs. kazalarda yerleşip eşkıyalık yaptıklarından da şikâyet edilmektedir. Bu göç hareketlerinin, âyanlığın gelişimi ile birlikte Ordu’daki gayrimüslim nüfus artışına sebep olan gelişmelerden birisi olduğu ifade edilmektedir. Kürtünlü reayasının ya da Çepnilerin göç etmeleriyle beraber geldikleri bölgede yarattıkları kargaşa ve bu kargaşadan faydalanarak bölgedeki nüfuzlarını artırmaya çalışan yerel ileri gelenler, göç ile gelen grupları hâkimiyet altına almaya çalışmışlardır. Bu gruplar, yerel ileri gelenlerle Ordu kazasında âyanlık iddiasında bulunmuşlardır. Bu sebeple âyanların işbirliği yaparak bölgede etkinliklerini artırdığı görülmüştür. Örneğin âyanlık mücadelelerinde beylerin ortadan kaldırılması ve merkezî otoritenin yerleştirilmesi sırasında, bazı Ermeni ve Rum aileleri Trabzon valisi Osman Paşa’ya yardımda bulunmuşlardı. Osman Paşa da kendisini desteklemesinden dolayı Ermeni ve Rumları Bayramlı kasabasından alarak yeni gelişmekte olan Bucak kasabası ve Boztepe eteklerine yerleştirmiştir.⁵¹

Ordu yöresinde mübadele tarihine kadar Hıristiyanlar olmuş ve Ordu yöresinde bulunan Hıristiyanlara İstiklal Savaşına kadar hoşgörüle yaklaşmış, kendi inançlarını yaşamış hatta kendi okullarını ve kiliselerini dahi açmışlardır. Ordu yöresinde bulunan kiliseleri şu şekildedir:

- Taşbaşı Kilisesi: Kilise, Ortodoks Hıristiyanlar tarafından 1853 yılında yapılmıştır. Ordu il merkezindeki Taşbaşı Mahallesinde bulunmaktadır. 2000 yılında restore edilen kilise, günümüzde kültür merkezi olarak faaliyet yürütmektedir.
- Mesudiye Kilisesi: İlçe merkezinde bulunan kilise 1912 yılında Ortodoks Rumlar tarafından yapılmıştır. 2010 yılında restore edilerek kültür merkezi olarak kullanılmaktadır.
- Topçam Şaphane Kilisesi: Mesudiye Topçam’a 3 km uzaklık mesafesinde olan kilise 19. yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir. 2010 yılında taşınmaz

⁵¹ Hikmet Pala, *Bir Kentin Tarihi Ordu*, 1. Baskı, Altınpost Yayınları, Ankara 2013, s. 167-168.

kültür varlıkları envanter listesine alınmasına rağmen günümüzde restore edilmeyi beklemektedir.

- Topçam Melana Kilisesi: Topçam'ın yaklaşık 10 km güneyindeki Müzadere yaylasında bulunmasından dolayı Müzadere Kilisesi olarak da bilinir. Kilisenin 19. yüzyıl ortalarında (1860) yörede yaşayan Rum Ortodoksların yaptığı düşünülmektedir. Kilise, yüksek ve engebeli bir araziye inşa edilmiştir.

- Yason Kilisesi: Perşembe ilçesinde bulunan kilise 1868 yılında inşa edilmiştir. Rumlarla yapılan mübadele sonrası cemaatsiz kalıp harabeye dönen kilise 2004 yılında restore edilmiştir. Günümüzde ziyaret mekânı olarak kullanılmaktadır.

- Yemişken Kilisesi: Gölköy ilçesi Yemişken yaylası sınırları içinde bulunan kilise 19. yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir. Günümüzde harabe durumdadır.

- Darahta Kilisesi: Gölköy ilçesi Darahta yaylası sınırları içinde bulunur.⁵² Günümüzde harabe bir şekildedir.

- Yalı Kilisesi: Ünye merkezde bulunan bu kilise 19. yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir.⁵³ Geçmişte Ortodoksların yaptığı kilise, günümüzde kültür sanat merkezi olarak faaliyet göstermektedir.

Bu kiliselerin dışında yörede sözlü kültürle kaldığını tespit ettiğimiz kiliseler de mevcuttur. Çambaşı'nda günümüzde Hıristiyanlıktan söz etmek mümkün değildir. Ancak bu kültürün daha önce bu topraklarda mevcut olduğunu gösteren ibadet yerleri vardır. Semen obasında bulunan kilise bunun en somut örneğidir. Bunun yanında yaylanın farklı obalarında bulunan kilise kalıntıları da yine Hıristiyan kültürünün göstergesidir. Ancak günümüzde Semen obasında bulunan kilise camiye çevrilmiştir.⁵⁴

Yörede 20. yüzyılın başına kadar kiliseler faaliyet gösterdiği gibi bu kiliselere bağlı eğitim kurumları da faaliyet yürütmüştür. Hıristiyan okulları ile ilgili Cuinet'in (ö. 1896) verdiği bilgiye göre: "Ordu'da 8 erkek, 2 kız okulu olmak üzere toplam 10 okul

⁵² Bünyamin Kara, *Doğadan Tarihe Yolculuk*, 1. Baskı, Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Ordu 2016, s. 185-198. Ordu Kazasında daha çok bugünkü Altınordu ilçesi sınırları içinde 1869 salnamesinde Rum ve Ermenilere ait 21 kilise bulunduğu, Sıtkı Çebi, *Ordu Şehri Belediye Tarihi*, Yayınevi ve kaçınıcı baskı olduğuna dair bilgi yoktur, Ordu 2002, s. 67-68.

⁵³ Muhammed Kurucu, *Ordu'nun Osmanlı Dönemi Mimari Dokusunun Gelişimi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van 2014, s. 90.

⁵⁴ Zeliha Oral, *Geleneksel Yaylacılıktan Yayla Turizmine: Ordu - Çambaşı Yaylası Örneğinde Halk Bilimsel Bir İnceleme*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010, s. 51.

vardır. Bunlardan 3'ü Müslümanların, 4'ü Greklerin, 2'si Ermenilerin, 1'i de Protestanlarıdır."⁵⁵

Ordu yöresinde daha çok bugünkü Altınordu ilçesinde, tarihte Ordu kazası olarak bilinir ki burada yaşayan Ortodoksların büyük bir çoğunluğunu Rumlar oluşturmaktaydı. 1837 tarihli "Nefs-i Ordu ve Bayramlı kazası nahiyelerinin köylerinin muhtar ve reayalarının kocabaşları ve kâhyalarının kaydedildiği deftere göre Rumların; Merkez, Bucak, Uskara ve Fermude nahiyelerinde 20 yerleşim yerinde 5 kocabaş ve 7 kâhyaları bulunmaktaydı."⁵⁶

Salnamelerde Rumların bu dönemde Ermenilere göre daha merkeze yakın ve merkezde yerleştikleri anlaşılmaktadır. 1870 tarihinde Ordu kazasında toplam 8.108 Rum bulunmaktaydı. Bu nüfusun %26'sı merkez kazada yaşıyordu. Kazadaki Ortodoks Rumların sayısı 1914'e kadar geçen 45 yılda %100 den fazla artarak 18.505'e ulaşmıştır.⁵⁷ Kazadaki Rumların çoğunluğu şehir merkezlerinde ve şehir merkezlerine yakın civar köylerde yaşamakta ve daha çok ticaretle uğraşmaktaydılar. 1873 yılı salnamesinde kazada Rumlara ait 4 kilise ve 2 mektep bulunmaktaydı.⁵⁸

Sonuç olarak Ordu ili Müslüman Türkler tarafından fethedildikten sonra yörede mübadeleye kadar dinî grup olarak Ortodoks Hıristiyanlar vardı. Daha sonraki dönemlerde göç alan Ordu yöresi Ermenilerin yaşadığı yer haline gelmiştir. Ayrıca Protestan misyoner grupların da bölgede varlığı bilinmektedir. Yörenin bugünkü dinî yapısı İslâmiyet'tir.⁵⁹ Yörenin İslâm diniyle ciddi mânada tanışması Çepni Türklerinin

⁵⁵ Mücahit Arslan, *XX. Yüzyıl Ordu İlinin Dini Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans, Elazığ 1998, s. 29.

⁵⁶ İlhan Ekinci, "XIX. Yüzyılın Sonlarında Ordu Kazasında Müslim-Gayrimüslim Nüfusu ve İlişkileri", *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S 1, (Nisan 2017), s. 64; Kemal Saylan, *1868-1914 Döneminde Ordu Kazası*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2007, s. 53.

⁵⁷ Saylan, *age*, s. 53-54.

⁵⁸ *age*, s. 54.

⁵⁹ İslâm, terim manasıyla Allah'a yönelmek, teslim olmak ve tevhit inancına bağlanmak anlamlarına gelen inanç sisteminin adıdır. M.S. 7. yüzyılda Hz. Muhammed ile başladığı düşünülür. Ancak İslâm kendi tarihini Hz. Muhammed ve Kur'an ile değil Hz. Âdem ile başlatır. Bu inanç sisteminin özünü Allah'ın emir ve iradesine teslimiyet oluşturmakta ve bu adını da bu özelliğinden almaktadır. Dolayısıyla İslâm, bütün peygamberlerin tebliğ ettiği dinin adıdır. Peygamberlerin tebliğinin esasını Allah'ın varlık ve birliğini tanıyıp onun kudret ve iradesine teslim olmaktır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de Müslüman ismi birçok peygamber ile irtibatlı olarak kullanılır. Örneğin Hz. İbrahim'e Müslüman olması emredilmektedir. (*Kur'an-ı Kerim*, Bakara Suresi, 131) Böylece İslâm'a göre bütün peygamberler birer İslâm peygamberi, onlara vahyolunan bütün ilâhî mesajlar da İslâm'ı öğreten ilâhî kitaplardır. Allah, tarih boyunca tevhitte sapanlar için tekrar elçiler göndermiştir. İslâm peygamberinin sonuncusu Hz. Muhammed ile ilâhî vahyin sonuncusu Kur'an İslâm'ı insanlara anlatmıştır. Kur'an'da İslâm, Allah katındaki "hak dinin" karşılığı ve özel adı olarak belirlenmiştir.

yöreye gelmesiyle olmuştur. Hacıemiroğulları'nın yöreyi fethetmesiyle Müslüman sayısında artış yaşanmıştır. Müslümanlığın yöreye tamamen yayılması ise Fatih Sultan Mehmed'in Trabzon'u fethetmesiyle gerçekleşmiştir.⁶⁰

Ondan başka hiçbir dinin Allah tarafından kabul edilmeyeceği vurgulanmıştır. (Ali İmran 3/19, 85) Diyanet İşleri Başkanlığı, "İslâm", Şinasi Gündüz (Ed.), DİB Yayınları, Ankara 2016, s. 35-36.

⁶⁰ 1871 tarihinde Ordu kazasının 60.006 olan toplam nüfusunun (erkek nüfusun ikiye çarpılmasıyla elde edilmiştir) 46.366'sını yani %78'ini Müslüman nüfus oluşturuyordu. Kemal Saylan, *age*, s. 52; Kaza merkezinde Müslüman nüfus, 1914'e kadar geçen 45 yıllık sürede iki katından daha fazla oranda büyüyerek 11.421 kişiye yükseldi. Bu oran, Anadolu'daki nüfus artış ortalamasının üzerinde olan Trabzon vilayetinden de fazladır. İkinci, "agm", s. 60; Yörenin Müslüman yapısıyla ilgili geniş bilgi için bk. Bahaeddin Yediyıldız, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, 1. Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985; bk. Mithat Baş, *İlkçağdan Günümüze Ordu Tarihi*, 1. Baskı, Yason Yayınları, Ankara 2014; bk. Kemal Saylan, *1868-1914 Döneminde Ordu Kazası*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2007; bk. Sıtkı Çebi, *Ordu Şehri Belediye Tarihi*, Yayınevi ve kaçınıcı baskı olduğuna dair bilgi yoktur, Ordu 2002; bk. İlhan Ekinci, *Tanzimat Devri Ordu Kazası*, 1. Baskı, Gece Kitaplığı, Ankara 2016.

BÖLÜM 1: GEÇİŞ DÖNEMLERİ İLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI

İnsan yaşamının doğum, evlenme ve ölüm olmak üzere başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Bu dönemlerin her birinin çevresinde birçok inanç, âdet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek bağlı buldukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde şekil almaktadır. Bunların hepsinin amacı da ferdin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, kutlamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır.⁶¹ Bu bağlamda halk inanışları, daha yoğun olarak geçiş dönemlerinde gözlemlenmektedir. Geçiş dönemlerini oluşturan doğum, evlenme ve ölüm dönemleri ile ilgili çeşitli inanış ve uygulamalar söz konusudur.⁶²

1.1. DOĞUM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Geçiş dönemlerinden birincisini oluşturan doğum daima güzel bir olay olarak görülmüştür. Dünyaya gelen her çocuk sadece anne ve babasını değil, akrabalarını ve komşularını da sevindirir. Doğum kadına duyulan saygıyı artırdığı gibi aile, akraba ve toplumdaki yerini de sağlamlaştırır. Doğum babaya da saygınlığı sağlar ve toplumda yerini belirler. Kısır kadın, doğuramadığı için hor görüldüğü kadar, erkek de o oranda çevreden baskı hisseder.⁶³ Bu bağlamda doğum ile ilgili yörede mevcut inanışları iki başlık altında değerlendirmek mümkündür.

1.1.1. Doğum Öncesi İnanışlar

Kişinin ikiz bir çocuğu var veya olacaksa bu çocuklara bolluk, bereket olarak bakılır ve bu aileler toplumda şanslı olarak görülür.⁶⁴ Buna rağmen bazı ailelerin de çocuğu olmaz ve bu durum, toplum tarafından yadırganmaktadır. Anadolu'da olduğu gibi Ordu yöresinde kısırlığın müsebbibi olarak kadınlar görülmektedir. Evlenen çiftin bir müddet çocukları olmuyorsa, bu olumsuz durumu kaldırmak için çeşitli çareler aranır. Bu çarelerin başında türbe ziyaretleri gelmektedir. Yörede bu amaçla en çok ziyaret edilen türbelerden birisi Kutlu Doğmuş Türbesi'dir ve çocuk sahibi olmak

⁶¹ Sedat Veyis Örnek, *Türk Halk Bilimi*, 2. Baskı, Bilgesu Yayınları, Ankara 2016, s. 183.

⁶² Ahmet Hikmet Eroğlu, "Geçiş Dönemleri İle İlgili İnanışlar", *Halk İnanışları El Kitabı*, Ahmet Hikmet Eroğlu ve Durmuş Arık (Ed.), Grafiker Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2017, s. 258.

⁶³ Örnek, *age*, s. 184.

⁶⁴ Emine Yörük, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Aybastı Zaferimilli Mahallesi: 09/06/2018.

isteyenler buraya gelerek çocuk eşyası bırakmaktadır.⁶⁵ Yine çocuğu olmayan, çocuğu olup da çocuğu yaşamayan kadınların ziyaret ettikleri yerlerden birisi de Akıncı Evliyası denilen ziyaret yeridir. Burası türbe şeklinde olmamakla birlikte mezar taşlarına benzer büyük taşlar bulunmaktadır. Buraya gelen kadınlar, ziyaret yerinde küçük salıncak bağlayıp içine yapma bebek koyarak öyle dilekte bulunurlar.⁶⁶

Yörede çocuk sahibi olma amacıyla gidilen bir ziyaret yeri de zaman kültü⁶⁷ bağlamında önem arz etmektedir. Bu yer Çatalpınar Karahamza Mahallesi Belen mezarlığında bulunan ve halk tarafından evliya olarak ifade edilen yerdir. Günümüzde çocuğu olmayan kimselerce burası cumartesi günü ziyaret edilmekte ve dilek ağacına çocuk elbiseleri asılmaktadır.⁶⁸ Cumartesinin ziyaret günü olarak belirlenmiş olması dikkat çeken bir husus olmasına rağmen bunun nedeniyle ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Ordu yöresinde çocuk sahibi olmayanlarca yalnızca yörede bulunan türbeler ziyaret edilmemektedir, bunun yanı sıra çevre illerde bulunan türbeler de ziyaret edilmektedir. Örneğin Tokat'ın Niksar ilçesinde bulunan Melikgazi Türbesi'ni bu amaçla ziyaret eden kadınlar orada bulunan taş beşiği sallaması durumunda hamile kalınacağına inanmaktalar.

Çocuk sahibi olmak için yapılan bu ziyaretlerin dışında kadına nazar değmiş ya da cin çarpmış olabileceği inancıyla hocalara götürülmesi gelmektedir. Hocaya sübyan (yörede yazılan muska çeşitlerinden biri) ya da hamaylı muskası yazdırılır ve bu yazılan muskayı kadın karnına değecek şekilde boynuna asması halinde kadının hamile kalacağı inancı yaygındır.⁶⁹ Bu uygulamalara rağmen kadının çocuğu olmuyorsa başka yöntemlere de başvurulmaktadır. Bu yöntemlerin başında halk hekimliğine müracaat edilmesi, yani bitkilerle çözüm bulmaya çalışılması gelmektedir ve bitkisel tedavi için

⁶⁵ Nuray Aksu, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Aybastı Beşdam Mahallesi: 10/03/2018.

⁶⁶ Hüseyin Kuru, -Mahalle Muhtarı- “Akıncı Evliyası” konulu görüşme, Korgan Çitlice Mahallesi: 29/09/2018.

⁶⁷ Kült kelimesi Fransızca “culte” kelimesinden gelmektedir. Kült, inanış ve yerel özellikler taşıyan dini törenler anlamında kullanılmaktadır.

⁶⁸ Mehmet Türe, -Emekli Öğretmen- “Çocuk” konulu görüşme Çatalpınar Güney Mahallesi: 26/09/2018.

⁶⁹ Emine Yörük, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Aybastı Zaferimilli Mahallesi: 09/06/2018.

de daha çok eski köy ebelerinden tavsiye alınmaktadır.⁷⁰ Bu tavsiyelerden bir tanesi, ısırgan otunun suyunu içerek hamile kalınabileceği düşüncesidir.⁷¹

Yörede halk hekimliği çerçevesinde yapılan diğer yöntemler ise şu şekildedir: Bunlardan ilki buğunun yani tütsünün üzerine çömelme şekliyle yapılandır. Gebe kalmak isteyen bayan, maydanozu veya yivdin bitkisinin kökünü kaynatıp buğusunun üzerine oturur vaziyette bekleyecek veyahut yivdini köküyle birlikte ocak közü üzerine bırakıp çıkan dumanın üzerine gelmesi sağlanacaktır. Bunun dışında güllük bitkisinin veya ısırganın haşlanıp bu bitkilerin ya da suyunun üzerinde oturulmasıyla çözüm bulunmaya çalışılır.⁷² Halk hekimliği bağlamında yapılan diğer bir uygulama ise kadının mayasıl ve soğuklama yüzünden çocuğu olmadığı düşüncesiyle, kadının yumurtalıklarının sıcak tutulması için yapılan pratikler gelmektedir. Bu pratiklerden biri; mayasıl olan kişi, bir tencere içinde haşlanmış ısırgan, kekik ve sarımsağın buğusunun üzerine gelmesi şeklinde yapar. Bu uygulamayı bazı kadınlar yapmayıp mayasılın gitmesi için hamama gitmek suretiyle hamile kalınacağına inanılır.⁷³

Değişik yöntemlerle çözüm bulunamamışsa daha başka yöntemlere bakılır. Bu yöntemlerden birkaçı şu şekildedir: Çocuğu olmayan kimi kadınlar birtakım hayvanları atlas böceği ve kırlangıç yavrusu gibi hayvanları yutarak çözüm bulmaya çalışırlar.⁷⁴ Yörede uygulanan diğer bir yöntem de çocuğu olmayanların, hacca gidenlerden deve eti getirmelerini isteyerek onu yemeleriyle çözüm ararlar.⁷⁵ Yedi Mehmet olan evden para alınır ve o parayla gebelik ilacı yaptırıp içilmektedir.⁷⁶ Çocuğu olmayan kadınlar, üç defa cumartesi günleri evliya mezarına giderler ve mezarı öperek çocuk olması için orada Allah'a niyazda bulunurlar. Bu konuya ek olarak çocuğu olmayan kadınlar, ayın hilal şeklindeyken çocuk olması için Tanrı'ya niyazda bulunurlar.⁷⁷

Anadolu'da olduğu gibi Ordu yöresinde erkek çocuk sahibi olmak kimi ailelerce önemli görülür. Yörede eğer ailenin bir erkek çocuğu bulunmuyorsa birtakım pratikler

⁷⁰ Nuray Aksu, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Aybastı Beşdam Mahallesi: 10/03/2018.

⁷¹ Hümeyra Çağlayan Kaya, *Ünye Halk Kültürü*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2011, s. 112.

⁷² *age*, s. 112.

⁷³ Nuray Aksu, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Aybastı Beşdam Mahallesi: 10/03/2018.

⁷⁴ Hatice Topçuoğlu, *1932-1951 Yılları Arasında Ordu Halkevinde Yapılan Halkbilim Çalışmaları*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2004, s. 132-133.

⁷⁵ Neziha Eskiden, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018.

⁷⁶ Kaya, *age*, s. 112-113.

⁷⁷ Topçuoğlu, *age*, s. 132-133.

yapıldığı görülmektedir. Bunların başında hamile kadın hocaya okutulur ya da yazdırılır. Yazdırmanın da bir vakti vardır. Hamile olduğu anlaşılan kadın hamileliğinin kırkinci gününden önce hocaya gider. Zira cinsiyetin kırkinci gününde verildiğine, bunun yanında hocaya giderken kadının ve hocanın abdestli olması gerekmekte olduğuna inanılmaktadır.⁷⁸

Hamile kadının bebeğinin cinsiyetini öğrenmek hem anne babası hem de ailelerinin hep merak konusu olmuştur. Bu merakı gidermek için doktor sonuçlarını beklemeden birtakım uygulamaların yapıldığı tespit edilmiştir. Bu yöntemlerden en çok tefe'ül yönteme⁷⁹ biraz benzeyen ancak bu yöntem olmayan bir nevi fal yöntemidir. Yörede bu yöntemle yapılanlar uygulamalar çeşitlilik göstermektedir. Bunlardan en çok bilineni hamile kadının kafasına gizlice tuz koyulması şeklinde yapılanıdır. Eğer hamile kadın sağ eliyle başına dokunursa kız, sol eliyle dokunursa erkek olacağına hükmedilir.⁸⁰ Yörede yapılan benzer bir diğer pratik ise şu şekildedir: Hamile olan bayan gelmeden bir minderin altına bıçak, diğer minderin altına makas konulur. Hamile; bıçak olan mindere oturursa erkek, makas olan mindere oturursa kız çocuk olacağına kanaat getirilir.⁸¹

Fal yöntemine benzeyen diğer yöntemler ise şu şekildedir: Bunlardan ilki, sahandan (tas) birine bıçak, diğerine makas koyup sahanların ağzı kapatılmasıyla yapılanıdır ve bu işten haberi olmayan gebe kadın sahanlardan istediğini açar. Bıçağın bulunduğu sahanı açarsa doğacak bebeğin erkek, makasın bulunduğu sahanı açarsa kız olacağına hükmedilir. İkincisine göre; doğacak çocuğa annesi veya başka biri gömlek biçerken başına bir parça koyar. Parça o kişinin başındayken içeri ilk giren erkek ise çocuk erkek, giren bayan ise doğacak çocukta kız olacağına inanılır.⁸² Üçüncüsü de hamilenin yüzüğüne ip bağlanır ve ip yatay sallanıyorsa erkek, dikey sallanırsa kız olacağına hükmedilir.⁸³ Son olarak altı ayını bitiren gebe kadının göğsünden bir damla

⁷⁸ Neziha Eskiden, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018.

⁷⁹ Tefe'ül (تفأول), sözlük anlamıyla “fal açma”, “fala bakma”, “uğur sayma”, “hayra yorma” anlamlarındadır. Tefe'ül, özellikle kitap falı olarak da bilinmektedir. Kutsal kitapların, tanınmış şairlerin divanlarının veya dinî, tasavvufî eserlerin bir niyet veya dilek tutularak rastgele açılması neticesinde, ilk göze çarpan ifadelerin okunarak yorumlanması, “tefeül, tefeül etmek” olarak tanımlanmıştır. Ali Fuat Bilkan, “Tefeül ile Ad Verme Geleneği ve Emir Timur’un Adı”, *Millî Folklor Dergisi*, S 85, (2010), s. 133.

⁸⁰ Topçuoğlu, *age*, s. 133-134; Kaya, *age*, s. 114.

⁸¹ Kaya, *age*, s. 114.

⁸² Topçuoğlu, *age*, s. 133-134.

⁸³ Fatma Çağman, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Korgan Terzili Mahallesi: 07/04/2018.

süt alınır ve bir su bardağına bu süt damlatılır. Eğer süt, su içinde yayılırsa doğacak çocuğun kız, suyun dibine inerse erkek olacağına inanılır.⁸⁴

Fal yönteminin dışında yine annenin hamilelikte vücudunda meydana gelen değişikliklere göre de bebeğin cinsiyeti tayin edilir. Örneğin, hamile kadının karnı yuvarlak olması durumunda kız, sivri olması durumunda erkek;⁸⁵ hamilenin yüzü çillenmesi hali erkek, güzelleşmesi hali kız; hamilenin göğüs başları siyahsa kız, gül rengi ise erkek; hamile kilo çok alırsa kız, almazsa erkek;⁸⁶ bebek, hamilenin karnın sağında yatarsa erkek, solunda yatarsa kız;⁸⁷ bunun yanında hamilelik boyunca kadının sürekli belinden aşağısı kaşırırsa erkek; üstü kaşırırsa kız olacağı düşünülür.⁸⁸

Cinsiyetin belirlenmesinde yörede yapılan bir diğer yöntem ise hamilenin varsa bir önceki çocuğunun bedensel özelliklerinden hareketle bebeğin cinsiyetinin tahmin edilmesi yöntemidir. Buna göre doğacak çocuğun abisi ya da ablasının burnunun üzerinde belirgin bir damar varsa doğacak çocuk erkek, yoksa kız olacaktır denilir.⁸⁹ Bu inancın bir benzeri de yeni doğan bebeğin burnunun üzerinde mavi damar olması durumunda peşinden erkek çocuk geleceğine yorulur.⁹⁰ Aynı şekilde annenin kız çocuğunun sırtında çok tüy varsa annenin bir sonraki çocuğunun erkek, yok ise kız olacağı telakki edilir.⁹¹

Bu pratiklerin dışında, annenin canının istediği yemeğin çeşidine göre bebeğin cinsiyeti tahmin edilir. Kadın, hamileliği sırasında daha fazla tatlı yiyecekler tüketirse erkek, ekşi tüketirse kız olacağına hükmedilir. Yörede bu inancı pekiştiren birtakım deyimlerin de varlığı göze çarpmaktadır. “Ye ekşiyi doğur Ayşe’yi, ye tatlıyı çıkar Hakkı’yi”⁹² deyimini buna örnek verilebilir. Bunun yanında bebeğin anne karnındaki hareketlerine göre de cinsiyeti tahmin edilir. Hamile kadının karnında erkek üç buçuk, kız dört buçuk ayda hareketlenir veya canlanır.

Yörede hamile olan kadının yapması ve sakınması gereken birtakım uygulamalar vardır. Bunların doğacak çocuğun fiziki yapısına, cinsiyetine, huy ve kişilik yapısı ile

⁸⁴ Topçuoğlu, *age*, s. 133-134; Kaya, *age*, s. 166.

⁸⁵ Selime Şahin, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Gököy Güzelyurt Mahallesi: 06/10/2018; Hatice Varilci, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

⁸⁶ Kaya, *age*, s. 114.

⁸⁷ Fatma İnan, -Aşçı- “Doğum” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 19/09/2018.

⁸⁸ Fatma Çağman, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Korgan Terzili Mahallesi: 07/04/2018.

⁸⁹ Sevim Tamcı, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

⁹⁰ Kaya, *age*, s. 114.

⁹¹ Neziha Eskiden, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018.

⁹² Ayşe Engin, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Korgan Çayırkent Mahallesi: 16/06/2018.

karakterine doğrudan tesir edeceğine inanılmaktadır. Kaçınması gereken bazı iş ve davranışlar şu şekildedir: Hamile kadın tavuk temizleyip elini tavuğun iç organlarına sürerse çocuğun yüzünde lekeler çıkacağına, hamilenin gül koklamamasını aksi takdirde bebeğinin yüzünde gül lekesi meydana geleceğine, hamileyken evliyalara gidilmeyeceğini yoksa çocukta evliya beni oluşabileceğine, hamile kişi tavuk yerse bebeğin tüylü olacağına,⁹³ ciğer yememesi gerektiğine hatta ciğer doğramaması gerektiğine yoksa bebeğin herhangi bir yerinde ciğer lekesinin meydana geleceğine inanılmaktadır.⁹⁴ Ayrıca çocuğun ölü benizli olmaması için hamilenin kesilen hayvanlara, ölüye, suratında kötü bir şeyler olanlara bakmaması telkin edilir. Yine bebeğin dudağının yarım dudak olmaması için tavşana bakılmaması,⁹⁵ hamilelikte tırnak ya da saç kesilmesi önerilir. Zira bu davranışlar uygulandığı halde çocuğunun ömrünün azalacağına inanılmaktadır.⁹⁶

Meyvelerle ilgili olarak hamile kişinin birçok yapması veya yapmaması gerektiği düşünülen uygulama görülmektedir. Hamile, şeftali yerse doğacak bebeğin tüylü,⁹⁷ ayva yerse teninin beyaz, ayvayı yüzüne sürerse gamzeli,⁹⁸ elma yerse güzel olacağına inanılmaktadır. Yine aynı şekilde hamilenin muşmula yemesi halinde doğacak çocuğun suratının muşmula gibi yani asık olacağı düşünülür.⁹⁹ Ayrıca doğacak bebeğin vücudunda her hangi bir leke oluşmaması için hamile kadının nar, çilek ve böğürtlen türü meyveleri tüketirken hiçbir yerine sürmemesi gerektiğine inanılmaktadır.¹⁰⁰

Hamile olan kadının bazı yiyecekleri çok arzulaması, hiç olmadık bir anda kadının canının bir şey çekmesine aşerme denir. Aşeren kadın, ister tatlı ister ekşi olsun canının istediği o şeyi yemesi, tadına bakması gerekmektedir. Eğer yemez ya da tadına bakmazsa çocuğa zarar geleceğinden endişe edilmektedir. Çünkü o istek gebe kadının karnındaki bebeğin isteği olarak düşünülmemektedir. Hamilenin aşerdiği şeyi yememesi

⁹³ Kaya, *age*, s. 114-115.

⁹⁴ Hatun Aydoğdu, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

⁹⁵ Neziha Eskiden, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018.

⁹⁶ Nebiye Güney, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 11/01/2019.

⁹⁷ Hatun Aydoğdu, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

⁹⁸ Fatma İnan, -Aşçı- “Doğum” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 19/09/2018.

⁹⁹ Hatun Aydoğdu, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

¹⁰⁰ Kaya, *age*, s. 115.

halinde çocukta aşerdiği şeyin lekesi olacağı,¹⁰¹ hamilenin imkânı olmayan şeyler aşermesi halinde de çocuğun ileride inatçı olacağı telakki edilmektedir.¹⁰² Ayrıca yörede hamile bir kadının aşerebileceği ihtimalinden dolayı karşısında herhangi bir şey yenilmez, hatta bir yiyeceğin dahi muhabbeti edilmez. Aşerme aslında fizyolojik bakımdan kadın bünyesindeki kimi vitaminlerin eksikliğini gidermek amacıyla yenilme ya da içilme arzudur. Bu vitaminlerin eksikliği de doğal olarak bebeği etkileyecektir. Bu çerçevede bu inanışların devam etmesi, geçmişte ve günümüzde de aşermenin tıbbi bu yönünün bilinmemesinden kaynaklanmaktadır.

Ordu yöresinde edindiğimiz bilgilere ve gözlemler neticesinde, hamile olan kadın neye çok bakarsa doğacak olan çocuk da ona benzeyeceğine inanılır. Bundan dolayı bazı aileler, hamilelik döneminde hamileye dışarı çıkmaması gerektiğini tembihler. Bunun nedeni de dışarı çıkması halinde sevmediği kimseleri görürse çocuğun ona benzeyeceğinden endişe edilmesindedir.¹⁰³ Bu çerçevede hamilenin baktığı şeyle ilgili inanışlar şu şekildedir: Bebeğin gözünün renkli olması için hamileyken kadının renkli gözlü birine, yeşil olması için ise pancara bakması söylenir. Bu inançların yanında hamile kadın, çocuğu daha çok seviyorsa huyu anneye, baba seviyorsa babaya,¹⁰⁴ hamile kadın kimi küçümser ya da ayıplar ise çocuğun ona benzeyeceğine inanılır.¹⁰⁵

Hamile olana doğumu zor olmasın ve çocuğuna zarar gelmesin diye aile büyükleri tarafından birtakım işleri yapmaması tembihlenir. Bu tembihlerin başında, hamilenin dikiş ve örgü örmemesi istenir, bu isteğin arkasında anne karnındaki bebeğin boynuna göbek kordonunun dolanacağı inancı gelmektedir. Bunun yanında hamilenin una basmaması gerektiği yoksa doğumunda zorlanacağı,¹⁰⁶ manda yoğurdu yemesi halinde çocuğun geç doğacağı¹⁰⁷ da tembih edilenler arasındadır.

¹⁰¹ Hatun Aydoğdu, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018; Saliha Öztürk, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Gürgentepe Tuzla Mahallesi: 22/04/2018; Hatice Varilci, -Ev Hanımı- Doğum konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

¹⁰² Emine Yörük, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Aybastı Zaferimilli Mahallesi: 09/06/2018.

¹⁰³ Emine Yörük, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Aybastı Zaferimilli Mahallesi: 09/06/2018.

¹⁰⁴ Nebiye Güney, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 11/01/2019; Fatma Çağman, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Korgan Terzili Mahallesi: 07/04/2018; Selime Şahin, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Gököy Güzelyurt Mahallesi: 06/10/2018.

¹⁰⁵ Hatice Varilci, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

¹⁰⁶ Hatun Aydoğdu, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

¹⁰⁷ Semiye Uslu, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Aybastı Armutlu Mahallesi: 28/05/2018.

Sonuç olarak günümüzde hamilelik, doktor-ebe kontrolünde takip edilmekte, sağlıkçıların gözetiminde hem bebeğin hem de annesinin sağlıklı olması için gereken tedbirler alınmakta ve anne adayları bilgilendirilmektedir. Buna rağmen hamilelik süreci içinde yapılan halk inançları da yörede varlığını sürdürmektedir. Buraya kadar yörede yaygın olan doğum öncesi halk inanışları üzerinde durulmaya çalışıldı. Şimdi yörede mevcut doğum esnası ve sonrası uygulanan inanışlara geçebiliriz.

1.1.2. Doğum Sonrası İnanışlar

Yörede doğum gerçekleştiikten sonrada birtakım pratikler yapıldığı, yapılan bu pratiklerin bir kısmının bebek ile ilgili bir kısmının da anneye ilgili olduğu görülmüştür. Doğum sonrası bebeğe ilk yapılan anne sütünden bebeğin gözüne damlatmaktır. Bu uygulamanın arkasında bebeğin daha iyi göreceği inancı yatmaktadır. Doğum sonrasında çocuk adına evde davet verilir ve Kur'an okutulur. Bu davetin yapılmasının nedeni eve yeni bir bebek geldiğinin anlaşılmasını sağlamak ve okunan bu Kur'an ile çocuğun ileride iyi bir birey olacağı düşüncesi yatmaktadır.¹⁰⁸

Doğumdan sonra anne içinde birtakım pratikler yapıldığı gözlenmiş ve yapılan bu pratiklerin daha çoğu lohusa dönemiyle ilgilidir. Yeni doğum yapmış ve üzerinden kırk gün geçmemiş kadına lohusa dendiği gibi yörede "kırklı" tabiri de kullanılmaktadır.

Anne lohusalık döneminde daha çabuk hasta olacağı düşünüldüğünden hasta olmaması için ilk üç gün yataktan kaldırıılmaz, sürekli sıcak tutulması sağlanır.¹⁰⁹ Hatta soğuk su verilmez, ham elma dahi yedirilmez.¹¹⁰ Yöre içinde bazı yerlerde de "lohusa çorbası" getirip o çorbayı lohusaya içirerek daha hızlı iyileşeceği umulur.¹¹¹ Bunun yanında anne sütünün bebeğe yetmesi için bal, süt, yoğurt, pekmez gibi şeyler yedirilir.¹¹² Lohusa "höngül" adı verilen şalgamdan yapılan yemeği, sütünün kesilmemesi için yer. Eğer sütü kesilmişse lohusaya nazar değdiği düşünülmektedir.¹¹³

Lohusa kadınlara musallat olduğuna, Anadolu'da da yaygın olan yörede inanılan alkarısı ya da albastı ruhunu engellemek için bazı uygulamalar yapılmaktadır. Anne doğum yaptığı gece ve bir sonraki gece boyunca kadınlar yanından ayrılmaz ve sabaha

¹⁰⁸ Neziha Eskiden, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018.

¹⁰⁹ Semiye Uslu, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Aybastı Armutlu Mahallesi: 28/05/2018.

¹¹⁰ Nuray Aksu, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Aybastı Beşdam Mahallesi: 10/03/2018.

¹¹¹ Kaya, *age*, s. 118.

¹¹² Neziha Eskiden, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018.

¹¹³ Saliha Öztürk, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Gürgentepe Tuzla Mahallesi: 22/04/2018.

kadar anne uyutulmaz.¹¹⁴ Ayrıca albasması için de yastığının altına Kur'an, yanına kocasının elbisesi, süpürge, ekmek;¹¹⁵ çatal, iğne vb. şeyler de konulur.¹¹⁶ Ayrıca lohusaya albasması için saçına kırmızı kurdele takıldığı da görülmektedir.¹¹⁷

Doğum yapan kadın, doğumun ilk haftasında cinlerin kendisine ve çocuğuna zarar vermemesi için önlem adına akşamları dışarı çıkmaz. Çıkması gerekirse dua okumadan dolaşamaz.¹¹⁸ Hatta yöre içinde bazı bölgelerde de kırk gün geçene kadar anne evden dışarı çıkmaması istenir.¹¹⁹ Eğer lohusayı albasması ya da cin çarpmış olduğu düşünülürse çeşitli yöntemlerle çözüm bulunmaya çalışılır. Bu yöntemlerden biri tavaya kurşun döker gibi tuz dökülür ve bu tuz tavada kavrulur. Lohusanın başının üstüne de bir kaptan su tutulur ve tuz, bu suya aktarılır. Kavrulmuş olan tuz, soğuk suya girince ses çıkarır buna "tuz dökme" denir. Bu şekilde al ruhunun gideceğine inanılır. Aynı bu yöntemle yörede mum (arı tezeği) veya kurşun da dökerek al ruhunun gideceğine inanılmaktadır.¹²⁰ Yörede yapılan diğer farklı yöntem ise lohusayı, "al suyu" denilen su ile yıkamaktır.¹²¹

Al suyu uygulamasının arkasında şunlar vardır: Albasması ile benzer renkteki objeler (al renkli su ve kırmızı kurdele) arasında sempatik bir ilişki kurularak "benzer benzeri etkiler" prensibine göre çalışan taklit büyüsü ile demir objelerden (çatal, iğne, bıçak) var olduğuna inanılan güçten yararlanmaya yönelik temas büyüsü işletilmeye çalışılmaktadır.¹²² Ayrıca nazara karşı süpürge ve ekmek kullanılmakta, zararlı güçlerden korumaya yönelik olarak da lohusa uyutulmamaktadır. Zira uyumayla korunaksız olacağı düşünüldüğünden dolayı kötü ruhların hedefi olabileceği varsayılmaktadır.

¹¹⁴ Mühteber Sarıhan, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Fatsa Beyceli Mahallesi: 05/05/2018; Hatice Varilci, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

¹¹⁵ Hatice Varilci, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

¹¹⁶ Selime Şahin, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Gököy Güzelyurt Mahallesi: 06/10/2018.

¹¹⁷ Arife Eskiden, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018.

¹¹⁸ Mühteber Sarıhan, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Fatsa Beyceli Mahallesi: 05/05/2018.

¹¹⁹ Fatma Hançar, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Aybastı Uzundere Mahallesi: 19/08/2018.

¹²⁰ Kaya, *age*, s. 120.

¹²¹ Semiye Uslu, -Ev Hanımı- "Doğum" konulu görüşme, Aybastı Armutlu Mahallesi: 28/05/2018.

¹²² J. Frazer'a göre büyünün dayandığı temel düşünceler ikiye ayrılır: 1. Homeopatik Büyü (Taklit Büyüsü): Benzer benzeri meydana getirir. 2. Kontajiyöz Büyü (Temas Büyüsü): Varlıklar fiziksel temas ortadan kalktıktan sonra da uzaktan birbirlerini etkileyebilirler. Taklit büyüsü işlemlerinde en sık görülen pratikler, yakma, kesme ve parçalama ile ilgilidir. Temas büyüsünün özünde ise birinin saçına, tırnağına, kirpiğine, dişine ya da elbiselerinden bir parçaya sahip olan kişinin o kimse üzerinde olumlu ya da olumsuz güçlere sahip olması yatmaktadır. James George Frazer, *Altın Dal Dinin ve Folklorun Kökenleri I*, Mehmet H. Doğan (çev.), Payel Yayınları, İstanbul 2004, s. 10.

Yörede lohusayı ve bebeği ilgilendiren inançlardan biri de “kırk basığı” inancıdır. Lohusanın ve bebeğinin kırk gün içerisinde çeşitli sebeplerden hastalanmasına kırk basması denir.¹²³ Anne ve çocuğunun kırk basığı olmamaları için bazı uygulamalar yapılır. Bunlardan biri önlem adına iki kırklının karşılaşmamasıdır. Ancak karşılaşmak durumunda kalırlarsa birtakım uygulamalar yapmaları gerekmektedir. Lohusalar karşılaşacağı zaman yakalarına iğne takmakta ve lohusa kadınlar iğnelerini deş tokuş yaparak kırklık basmasından korunabileceklerine inanmaktalar. Bu inanç ile ilgili kaynak kişi “İki lohusa kadın karşı karşıya gelmeden önce gözleri bağlanır ve ikisinin de eline iğne verilir. Eline verilen iğneleri karşılıklı birbirlerine takarlar. Sonra gözleri çözülür ve ilk yakalarındaki iğnelere bakarlar. Sonra da birbirlerinin yüzüne bakarlar, selam verir ve otururlar.”¹²⁴ İki kırklı kadının karşılaşmaları durumunda yapılan başka bir uygulama ise ilginçtir. İki kırklı kadının bir araya gelince ortaya balta ya da girebi (küçük otsu bitkileri kesmeye yarayan ucu kanca gibi bir çeşit küçük balta) koyulur.¹²⁵ Kırklı kadın eğer kırk basmasına yakalanmışsa, kırklı kadın kızgın demir üzerinden dua okuyarak atlatılır. Başka bir giderme metodu da orakla evin duvarlarına dua okuyarak vurulması inancıdır.¹²⁶

Yörede doğum sonrası bebek için de birtakım pratiklerin yapıldığı görülmüştür. Bu pratiklerden biri bebeğin yıkanmasıdır. Bebek doğduktan sonra yirmi gününe kadar her gün, yirmi günden sonra kırkına kadar iki günde bir yıkanır. Banyo yapılırken bebeğin teri ileride kokmasın diye kırk gün, bazıları da sadece ilk banyo suyuna tuz koymaktadır.¹²⁷

Annede olduğu gibi bebeğe de kötü ruhların musallat olmaması için bazı uygulamaların yapıldığı tespit edilmiştir. Bu kötü ruhlardan biri albasmasıdır. Bebeğin kötü ruhlar tarafından zarar görmemesi için kırkı çıkmadan yalnız bırakılmadığı, bırakılacaksa da beşiğinin yanına süpürge,¹²⁸ tütün (sigara paketi),¹²⁹ babasının gömleğini, bunun yanında beşiğinin altına bıçak ya da makas koyulması gerektiğine

¹²³ Örnek, *age*, s. 202.

¹²⁴ Hanife Çalışkan, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Korgan Yeşilalan Mahallesi: 10/10/2018.

¹²⁵ Neziha Eskiden, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018.

¹²⁶ Sevim Tamcı, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

¹²⁷ Mustafa Eren, “Ordu İli Ulubey İlçesi Geleneksel Tedavi Yöntemleri”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, c. 8, S 3, (Kasım 2018), s. 653. Bu uygulamayı Aybastı, Çatalpınar, Gökçöy, Ulubey, Ünye ve Korgan da tespit ettik.

¹²⁸ Hatice Varilci, -Ev Hanımı- “Çocuk” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

¹²⁹ Nebiye Güney, -Ev Hanımı- “Çocuk” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 11/01/2019.

inanılır.¹³⁰ Buna rağmen bebeği albasması gerçekleşmişse çeşitli yöntemlere başvurulur. Bunlardan biri parpalama yöntemidir. Bu yöntem şu şekilde uygulanmaktadır:

“Kırklı çocuk hiç sebebi yokken çok ağladığında, huzursuzluğunda bebeğe parpalama yapılır. Anne komşuyu çağırır. Komşu elinde orakla gelerek:
-‘Al ocağından geldim parpa ocağına girdim, parpa ocağından geldim al ocağına girdim.’
diyerek üç defa orak elinde gider gelir. Orakları evin dört köşesine vurur.”¹³¹

Annede olduğu gibi çocuğun da “kırk basığı” inancı vardır. Bu inanç yörede; iki kırklı bebeğin birbirlerini, kız çocuğunun erkek çocuğunu, yeni gelinin bebeği veya ölünün kırklı bebeği basacağı şeklinde tezahür eder. Bebeğin ‘kırk basığı’ olmaması için en önemli uygulama bebeğin dışarı çıkartılmamasıdır. Kırklı bir bebeğin olduğu eve cenaze merasiminden bir kişi gelmesi durumunda bebeğin kırk basığına uğramaması için bebek havaya kaldırılır. Zira ölünün bebeği basacağına inanılmaktadır.¹³² Ordu yöresinde basıklık daha çok çocuğun gelişmemesi ve her türlü rahatsızlığı olarak ifade edilir.

Halk inanışlarında kırk basması tıpkı albasması gibi lohusanın ve bebeğin sağlığı için tehdit olarak algılanmaktadır. Kırk basmasını, doğum yapmış kadın ve bebeğin doğumdan sonraki kırk gün içinde karşılaştıkları, özellikle bebeğin zayıflaması, gelişmemesi ve hatta ölmesi ile sonuçlanan hastalıklar olarak tanımlamak mümkündür. Aslında bu kırk günlük zaman zarfında anne ve bebeğin sağlığını olumsuz bir biçimde etkileyen tüm gelişmeler kırk basması olarak görülmüştür. Oysaki bu dönemde bedenın yıpranmasından kaynaklı olarak vücut direnci azalmaktadır. Kırk basması için eski kaynaklara baktığımızda eski inanışların ve pratiklerin günümüzde de hemen hemen devam ettiğini görmekteyiz. Ayrıca kırkı karışan bebeklerin ailelerinin birbirlerine verdikleri şeyler dikkat çekicidir. Örneğin, iğne ve demir parçası alıp verme işlemi eski Türklerde var olan demir kültü inancının devamı niteliğindedir.¹³³

Bebeğin hastalanması ya da rahatsızlanması durumunda bebeğe birtakım ritüeller yapıldığı görülmüştür. Bunun başında bebek rahatsız olmuşsa ilk akla gelenin nazar değmiş olabileceği düşüncesidir. Bebeklerin nazardan çok çabuk etkilendiği bu

¹³⁰ Sevim Tamcı, -Ev Hanımı- “Çocuk” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018; Nebiye Güney, -Ev Hanımı- “Çocuk” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 11/01/2019.

¹³¹ Kaya, *age*, s. 119-120.

¹³² Emine Kaya, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Aybastı Armutlu Mahallesi: 25/05/2018.

¹³³ Kadim Türk toplumunda demirin ve demircinin bir kült olması durumu Ergenekon Efsanesi’ne dayanmaktadır. Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi I*, 6. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014, s. 67-80; Yakutlardaki Kuday Bahsı gibi demirci ustasının koruyucu tanrısından da bahsedilmektedir. Yaşar Çoruhlu, *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, 3. Baskı, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 40.

yüzden bunlarla ilgili uygulamada çeşitliliğin olduğu gözlenmiştir. Bebeğe nazar değmesin diye yeni doğan bebeğin olduğu evin kapısına sarımsak asıldığı, çocuğa eski kıyafet giydirildiği,¹³⁴ çocuk dışarı çıkarılırken kulağının arkasına kömür karası sürüldüğü,¹³⁵ nazar boncuğu takıldığı,¹³⁶ yedi çift bir tek pirinç çeltiğinin okunup bir beze dikilip bebeğin omzuna takıldığı, çırayı beze koyup onu omuza ilişitirildiği yapılan yöntemlerden birkaçıdır.¹³⁷ Bu şekilde yaparak bebeğe nazar değmeyeceğine inanılmaktadır. Nazar değmişse nazar okuması için hoca ya da yaşlı kadınlara götürülür. Bu uygulamaların dışında kurşun ya da arı mumu dökülür.¹³⁸ Yörede bebekle ilgili bazı farklı inanışlarda mevcuttur. Örneğin bebeğin aynaya bakması durumunda yüreğinin çatlayacağına,¹³⁹ ayağından öpülmesi halinde yamulacağına,¹⁴⁰ tükürmesi durumunda yağmur yağacağına, üzerinden atlanması durumunda büyüyeceğine inanılır.¹⁴¹

Anne ve bebek için yapılan pratiklerden bir diğeri kırklama dır. Kırklama işlemi için en yaygın süre kırk günlük süredir ve bu süre içerisinde yedi, yirmi ve kırk günleri de dikkat çekmektedir. Ordu yöresi içinde farklı ilçeler arasında kırklama uygulamaları çeşitlilik göstermesine rağmen genel olarak bebek kırklanırken bebeğin kırkinci gününde kırk kaşık suyla yıkanması şeklinde yapılır. Yörede tespit ettiğimiz kırklama yöntemleri şu şekildedir: Yirmilemede tek tek dua okuyarak yirmi kaşık su bir kaba alınırken, kırklamada ise eleğin üzerine oklava koyulur ve bunların üzerinden kırk kaşık su bir kaba koyulur. Önce bebek yıkanır daha sonra anne yıkanır, sonrasında bebek yukarı kaldırılıp altından üç defa dua okunularak geçilir. Bu şekilde kırklama bitirilmiş olur. Kırklama yapılmasındaki inancın arkasında çocuğun daha iyi büyüyeceği yatmaktadır.¹⁴² Kırklama suyuna kimi yerde para, yüzük gibi madeni eşyalar,¹⁴³ kimi yerde de kokmaması için tuz koyulmaktadır.¹⁴⁴

¹³⁴ Hatun Aydoğdu, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

¹³⁵ Sevim Tamcı, -Ev Hanımı- “Çocuk” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

¹³⁶ Hatice Varilci, -Ev Hanımı- “Çocuk” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018; Selime Şahin, -Ev Hanımı- “Çocuk” konulu görüşme, Gököy Güzelyurt Mahallesi: 06/10/2018.

¹³⁷ Kaya, *age*, s. 174.

¹³⁸ Hatun Aydoğdu, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

¹³⁹ Emine Koçkaya, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Esenli Mahallesi: 07/01/2019.

¹⁴⁰ Fatma İnan, -Aşçı- “Çocuk” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 19/09/2018.

¹⁴¹ Hatice Varilci, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

¹⁴² Mühteber Sarihan, -Ev Hanımı- “Çocuk” konulu görüşme, Fatsa Beyceli Mahallesi, 05/05/2018.

¹⁴³ Neziha Eskiden, -Ev Hanımı- “Çocuk” konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018.

¹⁴⁴ Hatice Varilci, -Ev Hanımı- “Çocuk” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

Kırklama işlemi su motifi ile ilgilidir. Suyun birçok dinde önemli fonksiyonları bulunmakta, şu ya da bu şekilde ibadette kullanılmakta ve kutsanmaktadır.¹⁴⁵ Aynı şekilde metal parçaların da koruyucu özelliğe sahip olduğu düşünüldüğünden kırklama sırasında kullanılmaktadır. Ayrıca kırk sayısının da Türklerdeki sayılara atfedilen kutsiyetten kaynaklandığı söylenebilir.

Bebeklerin gelecekte fiziksel olarak güzel olmaları için bazı inanmaların var olduğu görülmekte ve bunun için birtakım pratikler de yapmaktadırlar. Ordu yöresinde bebeğin dış görünümünün daha iyi olması için yapılan ritüeller şu şekildedir: Alnının açık olması için annenin ilk sütü ile bebeğin saçının arkaya doğru düzeltilmesi,¹⁴⁶ burnu ileride eğri olmaması için ilk yıkamada bebeğin burnunun hafifçe sıkılması,¹⁴⁷ kaşının güzel olması için anne sütünden kaşına sürülmesi,¹⁴⁸ yay gibi güzel kaşları olsun diye kaşları kömürle çizilmesi,¹⁴⁹ bebeğin saçlarının gür olması için tevek (kabak ya da fasulye yaprağı) haşlayıp suyuyla bebeğin saçının yıkanması, boyunun uzun olması için banyo yaptırdıktan sonra ayaklarından tutup baş aşağı sallandırılması, bebeğe ileride sesi güzel olsun diye çiğ yumurta içirilmesi yörede yaygın olan inanışlardan bazılarıdır.¹⁵⁰

Anadolu'da olduğu gibi Ordu yöresinde de bebeğin göbek bağıyla ilgili inançları görmekteyiz. Bu inançlar eskisine göre azalmış olsa da varlığını korumaya devam etmektedir. Bebeğin göbek bağı düştükten sonra bebeğin neye bağlı olması isteniyorsa bu bağ oralara gömülür. Bebeğin göbek bağı okul bahçesine gömülürse iyi eğitimli, devlet dairesinin avlusuna gömülürse devlet adamı, futbol sahasına gömülürse futbolcu, evde dolap ya da sandık içine saklanırsa evcimen, suya atılırsa huyu temiz olacağına inanılır.¹⁵¹ Göbek bağı ile ilgili yörede diğer farklı inanışlar ve uygulamalar ise şu şekildedir: Göbek bağının ayak basılmayacağı bir yere gömülmesi gerektiğine aksi

¹⁴⁵ Yunan düşüncesinde yer ve göğün sudan yaratıldığına, Hint düşüncesinde suyun bütün varlıkların kaynağı olduğuna inanılmaktadır. Diğer bazı kültürler ise suyu tanrı olarak kabul etmeye kadar ileri gitmektedirler. Sabiiler su ile olan yakınlıkları sebebiyle nehir kenarlarında yaşamakta, Yahudiler su ile irtibatlı birçok sembole yer vermekte, Hıristiyanlar su ile vaftiz olmakta, Müslümanlar ise suyu abdest, gusül vb. dini uygulamalarda kullanmaktadırlar. Bütün bunlar suyun dinler ve toplumlar açısından ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Ali Erbaş, "Muhtelif Dinlerde Su Motifi", *EKEV Akademi Dergisi*, S 20, (Yaz 2004), s. 241; Geniş bilgi için bk. Mircea Eliade, *Dinler Tarihine Giriş*, Lale Arslan Özcan (çev.), Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 196-221.

¹⁴⁶ Ayşe Engin, -Ev Hanımı- "Çocuk" konulu görüşme, Korgan Çayırkent Mahallesi: 16/06/2018.

¹⁴⁷ Neziha Eskiden, -Ev Hanımı- "Çocuk" konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018.

¹⁴⁸ Arife Duruk, -Ev Hanımı- "Çocuk" konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018.

¹⁴⁹ Eren, "agm", s. 653.

¹⁵⁰ Ayşe Engin, -Ev Hanımı- "Çocuk" konulu görüşme, Korgan Çayırkent Mahallesi: 16/06/2018.

¹⁵¹ Fatma İnan, -Aşçı- "Çocuk" konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 19/09/2018.

durumda kişinin başına bir şey geleceğine,¹⁵² göbek bağının gömülmemesi ve gelişigüzel atılması halinde bebeğin ileride asi bir kişiliğe sahip olacağına inanılır.¹⁵³

Ordu içinde bazı bölgelerde de göbek bağının nazarlık olarak da kullanıldığını görmekteyiz. Şöyle ki göbek bağı kırmızı bir yamalıyla beşiğe bağlanır ve bunun çocuğu nazardan ve albasmasından koruduğuna inanılır. Göbek bağı dışarı atılmaz, bebek beşikten çıkana kadar beşikte tutulur, daha sonra toprağa gömülür.¹⁵⁴

Yörede doğan bebeklere isim verilmesi sürecinde de bazı inanışların etkili olduğu söylenebilir. Şöyle ki bazı kişilerin kötü yazğıdan kurtulmak için ismin gizeminden faydalandığı görülmektedir. Örneğin kişinin çocuğu yaşamıyorsa Dursun, Durmuş, Kaya, Dursine, Yaşar gibi isimler vererek çocuğun yaşayacağını ummaktadır. Bir başka mecburi olarak verilen isim ise, bir ailede sürekli kız doğuyorsa Yeter ve Döndü gibi isimler verilir. Yörede çocuğun yaşaması ya da erkek çocuk olması için Durmuş, Yaşar ve Döndü gibi isimlerin verilmesinin temelinde bu ad ile kutsalla bağlantı kurma, kutsala mesaj verme, temenni etme ve yakınlaşmanın sembolik araçlarından biri olarak görülmesi yatmaktadır.¹⁵⁵

Ordu yöresinde çocuğun isminin karakterini şekillendireceğine inanılmasından dolayı güzel mânaya gelen isimler tercih edilir.¹⁵⁶ Aynı zamanda bazı isimlerin de ağır geldiğine inanılır. Örneğin Samet, Gani gibi Allah'ın isimleri; Muhammed, İbrahim gibi peygamber isimleri, Kaya, Deniz gibi doğa isimleri, çok fazla tercih edilmez. Bebeğe isminin ağır gelmesi de bebeğin sürekli ağlaması, sürekli hastalanması, yaramaz olması ve kötü huylu olmasıyla anlaşılır. Böyle bir durumda bebeğe isminin ağır geldiği düşünülür ki buna yörede “ismi yaramadı” denmektedir, dolayısıyla çocuğun ismi değiştirilir.¹⁵⁷ Çocuğa “ismi yaramadı” ya da ‘ismi ağır geldi’ düşüncesinin temelinde isim ile kişi arasındaki etkileşim olduğu inancı vardır.

Yörede bir de çocuğa ad verme konusunda kararsız kalan ya da en hayırlısını seçmek için insanların belirledikleri bazı yöntemler vardır. Bu yöneme göre, üç tane isim belirlenir, bu üç isim kâğıtlara yazılarak üç tane pırasanın dibine gömülür ve hangi

¹⁵² Semiye Uslu, -Ev Hanımı- “Çocuk” konulu görüşme, Aybastı Armutlu Mahallesi: 28/05/2018.

¹⁵³ Nebiye Güney, -Ev Hanımı- “Çocuk” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 11/01/2019.

¹⁵⁴ Ayşe Engin, -Ev Hanımı- “Çocuk” konulu görüşme, Korgan Çayırkent Mahallesi: 16/06/2018.

¹⁵⁵ Celalettin Çelik, “Kültürel Sembol Sistemi Olarak İsimler: İsim Sosyolojisine Giriş”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 6, S 2, (2006), s. 52.

¹⁵⁶ Hasan Sevimli, -Çiftçi- “Ad Verme” konulu görüşme, Korgan Çitlice Mahallesi: 25/08/2018.

¹⁵⁷ Hasan Sevimli, -Çiftçi- “Ad Verme” konulu görüşme, Korgan Çitlice Mahallesi: 25/08/2018.

pırasa daha erken filiz verirse onun altındaki isim çocuğa verilmektedir.¹⁵⁸ Bu pratiğin temelinde hayra yorma vardır, yani çocuğun bu yöntemle güzel özellikler kazanacağı umulmaktadır. Bu yöntemle verilen isimle çocuk daha iyi uzayacağı ve daha akıllı olacağı yatmaktadır. Pırasa bitkisinin seçilmesinin nedeni ise pırasanın çok hızlı uzayan bitki olmasıyla çocuğun bu bitki ile uzaması arasında ilişki kurulması yatmaktadır.

1.1.3. Doğum ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Doğum öncesinde yapılan pratikler çocuklarının olması, doğacak çocuklarının kız ya da erkek olmaları, ölmeyip yaşamaları şeklinde gruplandırılabilir. Ordu yöresinde çocuk sahibi olmak isteyenlerin başvurduğu yollardan biri kutsal gördüğü yerleri ziyaret etmesidir. Yörede bulunan bu inanın arkasında Türkistan'dan taşıdıkları veli kültü inanın izleri vardır.¹⁵⁹ Ordu yöresinde çocuğu olmayan kadınların, bölgedeki halk tarafından kutsal sayılan bir zatın mezarını ziyaret etmesi ve orada dua ederek çocuk sahibi olmaya çalışması uygulaması Anadolu'nun birçok yöresinde görülmektedir.¹⁶⁰ Kadim Türklerde çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar, ata mezarlarını, evliya türbelerini ziyaret edip, onlara adak adar, dilek diler ve kendilerinden himmet beklerlerdi. Mukaddes kabul edilen ağaçlara, ata mezarlarına, kam mezarlarına çaput bağlayarak, saçı ve kurban sunarak çocuk dilemiş ve yardım istemişlerdir.¹⁶¹

Altay ve Yakut Türklerinde çocuğu olmayanlar, kutsal bir ağacın altında ağlayarak dua eder, bundan sonra çocuğu olanlar bunun Tanrı'dan ağaç ruhları vasıtasıyla verildiğine inanırlardı.¹⁶² Aynı şekilde Uygur Türklerinde çocuğu olmayanlar, Kaşgarlı Mahmut'un mezarı yanındaki "Hay Hay Ağacı"nın dallarına kumaş parçaları bağlamak şeklinde çocuk sahibi olmayı dilemektedirler. Kadınlar bu ziyaretin ardından Kaşgarlı Mahmut'un mezarının yakınındaki "Hazreti Mollam"

¹⁵⁸ Samet Kılıç, *Ordu İli Perşembe İlçesi Monografisi*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2014, s. 175.

¹⁵⁹ Yaşar Kalafat, *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, Genişletilmiş 2. Baskı, Berikan Yayınevi, Ankara 2009, s. 25-26.

¹⁶⁰ Ünver Günay ve Diğerleri, *Kayseri ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri*, 1. Baskı, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri 1996, s. 87-88.

¹⁶¹ Yaşar Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançının İzleri*, 6. Baskı, Berikan Yayınevi, Ankara 2010, s. 243.

¹⁶² Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1986, s. 167.

dağına giderek, aynı amaçla dağın kovuklarına ellerini sokarlar ve çocuk sahibi olmayı umarlar, bu sırada o kovuktan ellerine gelen şeyleri ağızlarına atıp yutarlar.¹⁶³

Ordu yöresinde kadınların çocuk sahibi olmak için başvurduğu diğer bir yöntem muska kullanımınıdır. Doğu Türkistan’da yapılan arkeolojik araştırmalar sonucu Budist ve Maniheizt Türklere ait muskalar bulunmuştur. Bu muskadaki sihir aracılığı ile kötü ruhların sebep olduğu kısırlık hastalığı kovulmakta, böylece kadın iyileşmektedir.¹⁶⁴

Ordu yöresinde çocuğun cinsiyeti kimi aileler için ehemmiyetlidir ve erkek çocuklar kız çocuklarına tercih edilebilmektedir. Bunun sebebi erkeğin ailesi için himaye görevi görmesi ve soyun erkekle devam edeceği düşüncesidir. Ataerkil bir toplumda ön plana çıkan erkek çocuk isteminin örneğini Dede Korkut hikâyelerinde de görmekteyiz. Bu hikâyeye göre erkek çocuk için “kuru kuru çaylara sucu döküldüğü, kara giyimli dervişlere nezirler verildiği” anlatılmaktadır.¹⁶⁵ Ayrıca Manas Destanı’nda Yakup Han’ın eşinin kısırlığından şikâyet ederek kısırlığının giderilmesi için eşinin mezarları ziyaret etmediği, elmalı yerlerde yuvarlanmadığı, kutlu pınarların yanından geçmediğinden şikâyet edilir. Yine Yakutlarda çocuğu olmayan kadınların mukaddes bir ağacın altında ak boz at derisi üzerinde yer sahibine yalvarıp dua etmesi¹⁶⁶ gibi ritüellerin günümüzdeki uygulamaların kökleri hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir.

Ordu yöresinde doğum öncesi kısırlığın giderilmesi için yapılan uygulamalarının bir kısmı da halk hekimliği uygulamalarıdır. Bu uygulamalar genellikle bir sıvının buharına oturmak ve bel çektirmek şeklindedir. Buradaki amaç muhtemelen rahmin ısıtılarak tedavi edilmeye çalışılmasıdır. Ayrıca bitkisel ağırlıklı tedavilerin ön plana çıktığı görülmektedir. Genellikle kocakarı ilaçları adıyla tabir olunan bu ilaçların en yaygın uygulayıcıları, kadın kamların günümüzdeki örnekleri olarak görülebilir. Bunun yanında muskanın kullanılması, yatır ve ziyaret yerlerine gidilmesi gibi dinsel ve büyüsel uygulamalar da yaygın bir şekilde devam etmektedir.

Çocuğun cinsiyeti hakkında yorum yapılırken farklı yöntemler uygulanması diğer ülke ve devletlerde de vardır. Örneğin, Azerbaycan ve Kazak Türklerinde çocuğun

¹⁶³ Aslı Bali, *Mersin Konargöçerlerinin Halk Kültüründe İnanışlar ve Bunlara Bağlı Uygulamalar*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana 2015, s. 167.

¹⁶⁴ Ali Selçuk, *Ağaçeri Türkmenleri Tahtacılar*, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 201.

¹⁶⁵ İnan, *age*, s. 168.

¹⁶⁶ Ünver Günay ve Harun Güngör, *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi*, Berikan Yayınları, Ankara 2015, s. 84.

ana rahmine düşmesinden itibaren anne adayının canının çektiği şeylere göre çocuğun cinsiyeti tahmin edilmektedir. Örneğin, rüyasında balık ve elma gören kadının çocuğunun kız olacağı inancı yaygındır. Yine benzer bir şekilde anne adayının canı tatlı yiyecekler çekerse, çocuğun erkek olacağına inanılır.¹⁶⁷ Kırgız Türkleri arasında yeni ayın başlarında doğacak olan çocuğun cinsiyetinin erkek olacağı düşünülmektedir. Erkek doğuracak kadının yüzünde kara, kız çocuğu doğuracak kadının yüzünde ise beyazımsı lekeler oluşmaktadır.¹⁶⁸

Lübnan Türklerinde bebek bekleyen anne adayının dünyaya gelecek olan bebeğinin cinsiyetini tahmin konusunda başka uygulamalar da yapılır. Bunlardan birinde birkaç minderden birisinin altına makas konulmaktadır. Bilgisi olmayan anne adayı altında makas olan minderin üzerine oturursa erkek çocuğunun olacağına inanılır.¹⁶⁹ Ürdün Türk halk kültüründe de doğacak bebeğinin cinsiyetini tahminle ilgili benzer inançlar göze çarpmaktadır. Anne adayının karnı dışa doğru çıkık ve sivri ise bebeğinin erkek, yayvan ve basılı ise kız olacağına inanılır.¹⁷⁰

Kadın hamile kaldıktan sonra çeşitli nedenlere bağlı olarak birtakım uygulamalar yapmaya ve bazı durum ve davranışlardan uzak durmaya çalışır. Bu uygulamalar çocuğun anne karnındayken sağlığını koruma amacını taşır. Konuyla ilgili Türk dünyasındaki ve Türkiye sahasındaki uygulamalarla Ordu yöresindeki uygulamalar benzerlik gösterir. Hamile kadının yapmaması gereken davranışların benzeri Uygur Türklerinde de gözlenmiştir. Bu inanişe göre hamile kadın, tavşan eti yerse çocuğunun dudağının yarık olacağına, anne adayının deve eti yemesi halinde ise doğumu gecikeceğine ve hamile kadının bir kişiye çok bakması durumunda çocuğun ona benzeyeceğine inanılmaktadır.¹⁷¹ Benzer bir inanış da Karaçay, Malkar ve Nogay Türklerinde vardır. Hamile, sevdiği kimseye bakması durumunda çocuk ona benzeyeceğine ve aynı şekilde bu inanışın bir sonucu olarak da korkulan varlığa bakmak kaçınılan bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁷²

¹⁶⁷ Orhan Çeltikçi, "Türk Dünyası Kültüründe Doğum Üzerine Ortak Uygulamalar", *Journal of Azerbaijani Studies*, S 12, s. 514-517.

¹⁶⁸ Maksat Jumabaev, *Kırgız Gelenek ve İnanışlarında Dini Ritüeller*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006, s. 26.

¹⁶⁹ Yaşar Kalafat, *Orta Asya'dan Orta Doğu'ya İnanç Göçü*, Berikan Yayınları, Ankara 2011, s. 168.

¹⁷⁰ *age*, s. 92.

¹⁷¹ Aslı Bali, "Gaziantep Yöresi Doğum Geleneklerinde Anne ve Çocuk Sağaltımı", *Turkish Studies*, c. 12, S 5, (2017), s. 93.

¹⁷² Bali, *age*, s. 172.

Doğum olayı gerçekleştikten sonra da inanma ve uygulamalar çeşitlenerek devam etmektedir. Söz konusu uygulamalar genellikle annenin ve çocuğun sağlığını korumayı amaçlamaktadır. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yeni doğum yapmış kadına lohusa, loğsa, emzikli, nevse gibi adlar verilmektedir.¹⁷³ Lohusalık dönemi ile ilgili birçok inanış ve bu inanişaya bağlı uygulama bulunmaktadır. Lohusalık dönemi, doğumdan sonraki kırk günlük süreyi kapsar ve bu dönemde lohusa kadın güçsüz, her türlü rahatsızlığa yatkındır.

Ordu yöresinde lohusa kadına iş yaptırılmaması gibi durumların benzeri Çin, Hindistan ve Tayland toplumlarında da vardır. Buralarda kadın, evinden kırk gün dışarıya çıkarılmaz, ağır işlerde çalıştırılmaz.¹⁷⁴ Ordu yöresinde lohusa kadının akşamleyin dışarı su dökmesi sakıncalı olarak görülmektedir. Kadim Türk inancında akşam hava karardıktan sonra kapı önüne sıcak su dökülmezdi. Bunun sebebi, kapı önünde bulunan cinlerin yanıp sakat kalabileceği ve sonra da, bunların o evde doğacak çocuklardan intikam almaya çalışacağına inanılmasındandır.¹⁷⁵

Ordu'da annenin sütünün kesilmemesi ya da sütünün artması için yapılan pratikler sadece bu yöreye has olmayıp benzerlerinin Anadolu'da da olduğu görülmektedir. Balıkesir'de lohusanın sütünün kesilmemesi için lohusa kadını görmeye gelenler, ayrılıp giderlerken lohusanın onlara “güle güle” dememesi gerekir, aksi halde annenin sütünün kesileceğine, Eskişehir'de de lohusanın sütünün kaçması durumunda adı Mehmet olan birinin yaşadığı yedi evden toplanan unla yapılmış olan pide ile bir soğan çobana verilip çoban bunları dağarcığında gezdirdikten sonra, akşam “Size süt getirdim” diyerek lohusaya vermesi gerektiğine yönelik uygulamalar Anadolu'da uygulanan inançlardan birkaçıdır.¹⁷⁶

Lohusalık döneminde bebek ve özellikle anne için en büyük tehlikelerden birisi albastı, albasması durumudur. Bu durum; alkarısı, alanası, albastı adı verilen olağanüstü ve kötü bir ruhun sebep olduğuna inanılır. Kırkı çıkmamış kadın ve çocuk için en büyük tehlike albasması, al ruhu, alkarısı, kırk basması ve kırk karışması hadiseleridir.

¹⁷³ *age*, s. 190.

¹⁷⁴ Gamze Bozkuş Eğri ve Akın Konak, “Doğum Sonu Dönem ile İlgili Geleneksel ve Uygulamalara Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler”, *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, c. 3, S 1, (2011), s. 149.

¹⁷⁵ Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 255.

¹⁷⁶ Boratav, *age*, s. 176.

Albastı inancı Türk topluluklarından Gagauzlarda da vardır. Gagauzlara göre albastı dev şeklinde, lohusalara zarar verdiği ve onları öldürebileceği şeklinde tasavvur edilir. Lohusayı albastının şerrinden korumak için ona, doğumdan üç gün önce ve üç gün sonra rakı verirler, akşamları lohusanın yatak odasının kapısı önüne kor haline gelmiş ateş konur.¹⁷⁷

Lohusa kadınların kırmızı yazma ya da kurdele bağlamaları eski Türklerdeki alkarısı ruhunun kırmızı renkten korktuğu inancının günümüzde Ordu yöresinde devam ettiğini göstermektedir.¹⁷⁸ Albasmasını engellemek için yörede kullanılan demir cinsi maddelerin kullanımı, eski Türklerde demirciden al ruhunun korkmasının bir devamı niteliğindedir. Kazaklar, lohusa kadınları kötü ruhlardan korumak için, bir demir parçası veya bir çekiç olarak demirci geldi demirci geldi diye bağırlar. İnanca göre albastı demirciden korktuğu için, lohusanın yanına yaklaşmamaktadır.¹⁷⁹

Ordu yöresinde albastı inancı çalınma (cin çarpma) olarak da görülmektedir. Albastı ruhundan ve cinlerden zarar gelmişse yörede al ocaklarına ya da hocalara gidilmektedir. Bu inanışın benzeri kadim Türk inanışlarında da vardır. Kırgız-Kazak Türklerin inanışına göre albastı iki çeşittir: Biri kara albastı ve diğeri de sarı albastıdır. Sarı albastılar hocalar veya şamanların okumasıyla giderler. Kara albastı ise kendisini görmek iktidarına sahip olan ocaklı adamdan başka kimseden korkmaz.¹⁸⁰ Anadolu coğrafyası dışında benzer veya farklı birçok kültürde kadın ve çocukların olağanüstü güçler tarafından zarar gördüğüne dair inançlara rastlanmaktadır. Yine Hitit, Mezopotamya, Sümer ve Mısır uluslarında çocuklara sataşan, lohusalara saldıran kötü ruhların varlığına inanılıyordu.¹⁸¹

Anadolu'da yaygın olarak al ruhu, alkarısı olarak bilinen lohusa kadına ve çocuğuna, zarar verdiği inanan ruh, bölgelere göre farklı isimler almaktadır. Erzurum'da halk arasında alkarısı, Malatya'da hıbilik, Elazığ'da hafdar, Gaziantep'te tepegöz olarak bilinir.¹⁸² Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bu ruha karşı çeşitli önlemler

¹⁷⁷ Ali Selçuk, "Tahtacıların Doğum İle İlgili İnanç ve Uygulamalarına Fenomenolojik Bir Yaklaşım, Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, S 16, (Güz 2004), s. 177.

¹⁷⁸ İnan, *age*, s. 171.

¹⁷⁹ *age*, s. 84.

¹⁸⁰ *age*, s. 169.

¹⁸¹ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Anadolu İnançları Anadolu Üçlemesi 1*, 1. Baskı, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1998, s. 122.

¹⁸² Hülya Çevirme ve Ayşe Sayan, "Alkarısı İnanmaları ve Bilim", *Milli Folklor Dergisi*, S 65, (Bahar 2005), s. 68.

alındığı tespit edilmiştir. Örneğin Giresun ve Kırşehir’de lohusa ve çocuğun yattığı yerde erkek eşyası bulundurulursa alkarısının korkacağına ve bir daha gelmeyeceğine, Hakkâri’de albasmasını önlemek için yorgana iğne batırılması ve lohusa yatağının yanına kırk gün boyunca süpürge bırakılması, Erzurum ve çevresinde albastıdan korunmak için doğum yaptıran ebe, lohusanın yemeğinin ilk lokmasını lohusanın ağzına üç defa götürüp geri çeker ve sonra o lokmayı kendisi yer, Erzincan dolaylarında ise alkarısından korunmak için yapılan pratikler, lohusanın yorganına iğne saplanması, yanına daha önce kullanılmamış bir süpürge, kılıç ya da ucuna soğan takılmış eğiş (sobada ateş karıştırarak ya da ekmek çevirecek alet) konulması şeklinde görülmektedir.¹⁸³ Aynı şekilde Anadolu’da kırk basması inancı da beraberinde çeşitli uygulamalar getirmiştir. Örneğin Kars’ta, erkek çocuğunun kırkının kız çocuğunu bastığına, kırk basmış çocuğun tedavisi için Müslümanlara ait olmayan mezarlıklarda çocuk yıkanarak geçeceğine; Gaziantep’te çocuk çıplak olarak terazi kefesine konarak tezikle tartılır ve değirmen çarkından alınan su ile yıkanarak geçeceğine; Samsun’da kırk basmasından korunmak için lohusa kadınlar birbirlerine sarılırlar ve birbirlerini göğe doğru kaldırarak geçeceğine inanmaktadırlar.¹⁸⁴

Kırklama, lohusa kadın ve çocuğun yıkanmasıdır. Ordu yöresinde olduğu gibi bütün Anadolu’da yaygın bir gelenektir. Doğumdan sonra kadının kırklama törenine benzer bir uygulama da Gagauz Türklerinde vardır. Gagauzlarda, çocuk doğduktan kırk gün sonra vaftiz edilmektedir.¹⁸⁵ Anadolu’da olduğu gibi Ordu yöresinde de halk nezdinde lohusa kadın, doğumdan sonra kırk gün dinen kirli kabul edilmektedir.¹⁸⁶ Ordu yöresinde doğum yapan kadının kırk gün kirli sayılması inancı, İslâm dini kaynaklıdır.¹⁸⁷ Türklerin Müslümanlığı kabul etmeleriyle birlikte, Orta Doğu kültüründe hâkim olan kadının doğum sonrası kirli olduğu yönündeki inanç ve uygulamaların bir kısmı Türk kültürü üzerinde de etkili olmuştur.¹⁸⁸

Kırklama işlemi, Türk dünyasında yaygın olarak yaşayan bu uygulamaya devam edildiği gibi Ordu yöresinde halk nezdinde olmazsa olmaz bir uygulama olarak görülmektedir. Bu uygulamada su iyesinin yardımıyla kötülüklerden ve hastalıklardan

¹⁸³ Bali, “agm”, s. 98.

¹⁸⁴ Kalafat, *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 274-276.

¹⁸⁵ Selçuk, *age*, s. 210-211.

¹⁸⁶ *age*, s. 210.

¹⁸⁷ Tirmizi, *es-Sünen*, Ebvâbu’t-Tahare, 105.

¹⁸⁸ Selçuk, *age*, s. 211.

arınma amacının olduğu düşünülebilir. Bebeğin yıkanmasıyla ilgili işlem sadece Türk dünyasında olmamakta ve farklı dinlerde de görülmektedir. Örneğin Hıristiyanlıktaki vaftiz uygulaması buna örnek verilebilir.

Ordu yöresinde doğan bebeğin göbek bağı ileride nasıl bir meslek sahibi olması isteniyorsa ona göre gömülmektedir. Yörede görülen göbek bağının gömülmesi âdeti Orta Asya Türk geleneğinin devamı olarak karşımıza çıkmaktadır. Eski Türklerde çocuk dünyaya geldiğinde babası ebeye bir kadeh rakı sunar, toplananlara ziyafet çeker. Ebe buğday unundan bir yemek yapar. Kadınlar bu yemekten yedikten sonra bir çukur kazıp son'u (göbek bağı) ve bu yemekten bir parça kap ve kaşıkla beraber gömerler.¹⁸⁹ Ordu yöresinde çocuğun göbek bağı ile ilgili inançlar; göbek bağının evde bırakılması, çocuğun ileride okuması istenirse göbeğin okul bahçesine ve cami avlusuna gömülmesi gibi uygulamalar diğer Türk topluluklarında da görülmektedir.¹⁹⁰

Türk topluluklarında erkek çocukların soyun devamını sağlayacağı düşünüldüğünden aileler erkek çocuk sahibi olmak için isimlerin dinsel büyüsel etkisine inanarak kız çocuklarına Döne, Songül, Sonnur, Döndü, Durkız, Yeter, Kızıyeter, Kızıtamam gibi isimler vermiştir. Aynı durum Kırgızlarda da gözlenmiş ve kız çocuklarına Burul, Uulkan, Uulça gibi adlar vermişlerdir. Anadolu'da yaşamayan kız çocuklara Anakız, Anakadın, Anahanım, Anahatun, Ana, Karaana, erkek çocuklara da Ağabey, Ağa, Baba, Ata, Dede gibi adlar konur. Böylece bu isimlerin verildiği çocukların söz konusu statülere uygun görülen yaşlara kadar yaşayacaklarına inanılır.¹⁹¹

Annenin ve bebeğin korunmasında yapılan pratikler göstermektedir ki, halkın görünmeyen varlıklardan albastı ve kırk basmasına inanmaya devam etmektedir. Geçmiş dönemlerde bilimin açıklama getiremediği dönemlerde insanlar karşılaştıkları problemleri, nedenlerini, oluşumlarını, çözümlerini olağanüstü güçlerle açıklamaya çalışmışlardır. Günümüzde bilimin ilerlemesi ile halkın albastı olarak adlandırdığı durumu tıp, yeni doğum yapmış kadının yüksek ateşten dolayı, halüsinasyon görmesi veya doğumla beraber kadının birtakım değişiklikler yaşaması, bunun da onu olumsuz etkilemesini “doğum sonrası depresyon” olarak açıklamaktadır.¹⁹²

¹⁸⁹ İnan, *age*, s. 173.

¹⁹⁰ Bozkuş Eğri ve Konak, “agm”, s. 152.

¹⁹¹ Durmuş Arık, “Türk Halk İnanışlarında Örtmece ve Gerçeği Gizleme ile İlgili Uygulamalar: Doğum ve Ölüm Örneği”, *Dinî Araştırmalar Dergisi*, c. 13, S 36, (2010), s. 7.

¹⁹² Çevirme ve Sayan, “agm”, s. 71.

Sonuç olarak doğum ile ilgili inanış ve uygulamaların arkasında eski inançların izleri İslâmî motifle süslendiği söylenebilir. Korunmak için maden (demir, bıçak ve makas), bitki (süpürge, tütün), toprak (bazı toprak türleri), su ve ateşten medet umulur. Bu inançların özü kadim Türk inanç sistemi ile ilgilidir. İslâmiyet'ten sonra mevlit, ezan, salâ, muska gibi unsurlarda koruyucu unsur olarak katılmıştır. Türk kültüründe önemli bir yer tutan sayıların kutsiyetini de doğum esnası inançlarında görmekteyiz. Annenin ve bebeğin kırklanması gibi pratikler buna örnek verilebilir.¹⁹³ Ayrıca Anadolu'da ve Ordu yöresinde doğum öncesi, sonrası ve çocuğun korunması yöntemlerinin tek bir bölgeye has olmadığını, dünyanın her tarafında farklı şekillerde uygulandığını göstermektedir.

1.2. EVLENME İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

İnsan yaşamının önemli bir aşaması olan evlilik, aynı zamanda evrensel bir boyutta benimsenip kabul gören toplumsal bir kurumdur. Anadolu'da olduğu gibi Ordu yöresinde de kız isteme, söz kesme, nişan, düğün gibi törenlerden sonra kurulan evliliğin her aşamasında farklı uygulamalar göze çarpmaktadır. Anadolu'da olduğu gibi Ordu yöresinde de evlilik öncesi birtakım pratikler yapılır. Bu pratikler çeşitli konularda farklılık göstermektedir. Bu bağlamda evlenmek isteyen kız ve erkeklerin kismetlerinin açılması ile ilgili birtakım inanış ve bu inanıştan doğan uygulamalar söz konusudur. Ordu yöresinde belli bir yaşa kadar evlenemeyen kişilerin belirli yaştan itibaren kismetinin kapanacağına inanılır. Bundan dolayıdır ki genelde Karadeniz Bölgesi özelde ise Ordu yöresinde erken evlilik yaygındır.

Evlenmek isteyen genç kızlar kismetlerinin açılması için birçok uygulamaya başvurmaktadır. Bunlar şu şekildedir: Kismetini kapalı olduğu düşünülen kişi kırk bir kez Yâsîn suresini ya da Tâhâ suresini okuyarak, yedi camiye gidip her caminin kapısında makara açarak ve “hoca” adıyla bilinen kişilere muska yazdırıp ve bu muskayı eşige koymak suretiyle kismetini açılacağına inanılır. Aynı şekilde evlenemeyen kişiye “kismet bağlama” büyüsü yapıldığı düşünülürse, çözülmesi için “hoca” adıyla bilinen kişiye götürülür.¹⁹⁴ Bunun dışında “hocanın”, kızların yanında kilit açarak, tütsü yaparak, kurşun dökerek kismet açtığına da inanılmaktadır. Bunun dışında yörede mevcut evliya

¹⁹³ Kalafat, *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, s. 30-31.

¹⁹⁴ Hava Çağır, -Ev Hanımı- “Evlilik” konulu görüşme, Fatsa Evkaf Mahallesi: 17/07/2018.

türbeleri ziyaret edilerek çaput bağlamak suretiyle kısmetin açılacağı düşünülür.¹⁹⁵ Kısmetinin açılmasını isteyen kızlar Hıdrellez’de denize giderler, ellerini uzatıp yüzük takarlar, bunun yanında gül ağacına yüzük ve erkek resmi asarak da kısmetlerinin açılacağına inanırlar.¹⁹⁶

Bu inanışların dışında kısmeti kapanan kişi, nişan ya da düğün gününde gelinin uğurundan faydalanmak için kısmetinin açılması adına birtakım pratikler yaptıkları gözlenmiştir. Örneğin, nişan kurdelesini alınıp saklanır ve saklandığı yerin unutulmasıyla kısmetin açılacağı düşünülür.¹⁹⁷ Evlenecek kişinin ayakkabısına, evlenmemiş kişinin isimleri yazılır ve kimin ismi ilk önce silinirse onun daha önce evleneceğine,¹⁹⁸ kına gecesinde artan kınalar, evlenmemiş kişilere dağıtılmasıyla kısmetin açılacağına inanılır.¹⁹⁹ Kısmetin açılması için gelinin başına taktığı tülbendi, evlenmek isteyen kızın kendi başına takması ve eteklerine yazılan isimlerin damat tarafından okunması sonucu kısmetin açılacağına inanılmaktadır. Gelinin ayakkabısının altına kâğıda yazılmış isimler çamurla yapıştırılır kimin ismi ilk düşerse onun erken evleneceği düşünülmektedir.²⁰⁰ Yörede tespit ettiğimiz bir başka inançta ise ağacın büyümesi ile kısmetin açılması arasında bir bağlantı oluşturulmuştur. Bu inanışa göre kısmeti kapanan kişi bahçeye ağaç diker, ağaç ne kadar hızlı uzarsa o kadar kısmetinin hızlı açılacağı düşünülmektedir.²⁰¹

Kısmetin açılması için arta kalan kınanın kullanımı, kurdelenin saklanması ve gelin telinin alınması gibi uygulamaların temelinde “temas büyüsünün” olduğunu söylemek mümkündür. Kalafat’a göre kısmetin açılması için düğün ve kına gecesinde

¹⁹⁵ Ayrıca buraya konuşamayan, beden ve zihinsel çocuklarda getirilir. Erol Teyin, -Serbest Meslek- “Evlilik” konulu görüşme, Mesudiye Akpınar Mahallesi: 05/08/2018.

¹⁹⁶ Kaya, *age*, s. 141.

¹⁹⁷ *age*, s. 141.

¹⁹⁸ Sevim Tamcı, -Ev Hanımı- “Evlilik” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018; Deren Kırca, -Ev Hanımı- “Evlilik” konulu görüşme, Gülyalı Kestane Mahallesi: 05/12/2018.

¹⁹⁹ Hatice Varilci, -Ev Hanımı- “Evlilik” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

²⁰⁰ Kaya, *age*, s. 142.

²⁰¹ Fatma Eski, -Ev Hanımı- “Evlilik” konulu görüşme, Korgan Karakışla Mahallesi: 07/07/2018.

yapılan bu uygulamaların arkasında gelinin “kut”undan²⁰² faydalanma düşüncesi yatmaktadır.²⁰³

Yörede ayrıca iki bayram -Ramazan ve Kurban- arasında düğün yapılmayacağına, yapılması durumunda evlenen çiftlerin mutlu olamayacağına, ev içinde maddi ve manevi sıkıntıların çekileceğine inanılmaktadır.

1.2.1. Evlilik ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Dünyanın her tarafında yaşayan Türk toplulukları evliliği kutsal bir müessese olarak görmekte ve bu müesseseyi özenle korumaya çalışmaktadır. Türklerde ailenin sembolü ev, evin sembolü de ocak olarak kabul edilmektedir. Evliliğin kültürel, duygusal, töresel özelliği vardır. Devamı ve sağlamlığı böyle çok çeşitli etkenlere bağımlı olan bu kutsal müessesenin kurulması ile ilgili birçok inanç ve uygulama bulunmaktadır.²⁰⁴

Evliliğin, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm gibi ilâhî kaynaklı dinlerce de teşvik edilmiş olduğunu kutsal kitaplarında görmekteyiz. Örneğin Eski Ahit’in baş tarafında âlemin yaratılmasından bahsettikten sonra Tanrı’nın ilk insanın bir eşe ihtiyaç duyacağını ifade etmiştir: “Âdem’in yalnız olması iyi değildir, ona uygun bir yardımcı yaratacağım.”²⁰⁵ Aynı şekilde Eski Ahit’te dünya hayatının boş ve insanın bu geçici hayattan nasibinin de sadece sevdiği bir kadınla evlenip hoş vakit geçirmek olduğunu vurguladığını görüyoruz: “Güneş altında Tanrı’nın sana verdiği boş ömrün bütün günlerini, bütün anlamsız günlerini sevdiğin karınla güzel güzel yaşayarak geçir.”²⁰⁶ Bu ifadelerle Yahudiler evlilik kurumunu önemli görmüşlerdir. İncil’de de İsa’nın bekâr yaşamaya herkesin tahammül edemeyeceğini, bu açıdan evlenmek isteyenlerin evlenmesini tavsiye ettiği;²⁰⁷ Aynı şekilde Pavlus’un Korintlulara hitaben yazdığı mektupta da evliliğin teşvik edildiği görülmektedir: “Zinadan sakınmak için her erkeğin kendi karısı, her kadının da kendi kocası olsun. Erkek kadınına erkeklik görevini

²⁰² Kut; Sibirya, Türkmenistan, Kafkas ve diğer birçok Türk halklarının geleneksel görüşlerinde “hayat gücü, ruh, can, hayat verici, başlangıç, bereket, bolluk, uğur, saadet, mutluluk” anlamına gelir. Türkçede, mutluluk gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Karakalpakçadaki ‘kutum kaçtı’ deyimini, bahtım yaver gitmedi anlamındadır. Celal Beydili, *Türk Mitoloji Sözlüğü*, Yurt Kitap Yayınları, Ankara 2004, s. 359-360.

²⁰³ Gelin teli, gelin ayakkabısı, gelin çiçeği, gelin kınası vb. şeylerde gelinin bunlara ‘kut’ olduğu inancı vardır. Kalafat, *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançının İzleri*, s. 291.

²⁰⁴ Eroğlu, “agb”, s. 272; Kalafat, *age*, s. 52.

²⁰⁵ *Kutsal Kitap*, Yaratılış, 2/18.

²⁰⁶ *Kutsal Kitap*, Vaiz, 9/9.

²⁰⁷ *Kutsal Kitap*, Matta, 19/11-12.

yapmalı, kadın da erkeğe kadınlık görevini yapmalıdır”²⁰⁸ şeklinde geçer. Kur’an-ı Kerim’de de “Kendileriyle huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır”²⁰⁹ ayeti yer almaktadır.

Ordu yöresinde aile hayatı ve evlilik mevzularında oluşan örf ve âdetlerde İslâm dininin etkisi belirgindir. Evliliğin teşvik edilmesi bağlamında İslâm Peygamberi, “Evleniniz (çoğalınız) çünkü ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar ederim” dediği bilinmektedir.²¹⁰ Bu ve benzeri rivayetlerin tüm İslâm âleminde olduğu gibi Ordu yöresinde de evliliğe bakışta önemli bir etkiye sahiptir.

Ordu yöresinde uygulanan kısmet açma ile ilgili uygulamaların benzeri çevre illerde ve Anadolu’da da yapılmaktadır. Örneğin, Giresun Çepnilerinde genç kızlar kısmet açmak için yatırlarda dua edip dilek dilerken,²¹¹ Trabzon yöresinde yedi saç teli bir yeşil ipliğe bağlanır, üç defa bükülerek erkeğin adı yazılır. Adana’da Orta Toroslar’da perşembe günü akşamı bir kilit bir genç tarafından kapatılıp yastığının altına konur, bu kilit Cuma namazından ilk çıkana açtırılır ve bu işlem üç Cuma tekrarlanır.²¹² Sivas’ta ise gelinliğin eteğine evlenmemiş kızların isimleri yazılarak kısmetin açılacağı umulur.²¹³

Kına yakma geleneği, Türk inançlarında seçilmiş, adak edilmiş olanı göstermektedir. Bu inanca göre o işareti taşıyan canlı cansız varlıkların mukaddesliğine inanılır ve onlara dokunulmaz. Bunu taşıyan varlıklara dokunmanın saygısızlık göstermek olduğu ve uğursuzluk ve felaket getireceğine yönelik inanç vardır. Kadim Türklerin hayatından günümüze kadar kına kurban olanla ilgilidir. Geline de kocasına kurban olması için kına yakılır.²¹⁴

²⁰⁸ *Kutsal Kitap*, I. Korintoslulara, 7/1-4.

²⁰⁹ *Kur’an-ı Kerim*, Rum suresi, 21.

²¹⁰ İbn Mâce, *es-Sünen*, Nikâh, 1.

²¹¹ Elvan Dost, *Trabzon ve Giresun Yöresi Çepnilerinde Eski Türk İnanışlarının İzleri*, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2018, s. 21.

²¹² Yaşar Kalafat, “Alanya Yöresinde Kilit-Bağ-Kitlenmek-Bağlanmak”, *Erdem Dergisi*, c. 13, S 39, (Eylül 2001), s. 590-591.

²¹³ Sedat Veyis Örnek, *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1966, s. 78.

²¹⁴ Kalafat, *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançının İzleri*, s. 307-308; Kalafat, *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, s. 53.

Ordu yöresinde yaygın olan bir inanış da “iki bayram arası düğün yapılmaz, nikâh kıyılmaz” düşüncesidir. Bu inanışın temelinde İslâm öncesi Arap toplumunda Ramazan’dan sonraki Şevval ayında evlenmek uğursuz sayılır ve düğünler başka bir zamanda yapılır düşüncesidir.²¹⁵

1.3. ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Ölüm, geçmişten günümüze insanların çaresiz kaldığı bir olaydır. Her insanın mutlak karşılaşacağı bir gerçek olan ölüm, toplumlarda üzüntü ile karşılanan vakialardandır. İnsanlar ölüm gerçeği ile yüzleşmelerine karşın, ölüm olayından çekinir, korkar ve tedirgin olurlar.

1.3.1. Ölüm Öncesi İnanışlar

Alışlagelmişin dışındaki birtakım davranışlar, meteorolojik olaylar, hayvanların hareket ve sesleri, rüya gören hastanın konuşmaları vb. durumlar çoğu zaman ölümün bir işareti, bir ön belirtisi olarak görülmüştür.²¹⁶ Bu bağlamda Anadolu’da olduğu gibi Ordu yöresinde de kişinin yüzündeki değişiklikler, gördüğü rüyalar, tabiattaki bazı olaylar, ölümün ön belirtisi işareti olarak yorumlanmaktadır. Yörede yaygın olan inanışa göre ölüm belirtileri şu şekilde tezahür eder: Karga ya da baykuşun bir evin balkonuna gelmesi halinde, o gün veya o hafta içinde bir ölümün gerçekleşeceğine,²¹⁷ bu durumu önlemenin yolunun baykuş veya kargaya, yanan odun fırlatmak ya da “git karga” veya “baykuş hayır söyle” denmesi gerektiğine inanılmaktadır.²¹⁸ Yine bir evin başında çok karga bulunması,²¹⁹ kargaların bir araya toplanarak ötmesi, horozun vakitsiz ötmesi ve özellikle kuzgunun bağırması da ölüm getireceğine yorulmaktadır.²²⁰ Aynı şekilde herhangi bir kuşun üç defa evin camına vurması, hu kuşunun ve guguk kuşunun ötmesi durumunda birinin yakın bir zamanda öleceği düşünülmektedir.²²¹

²¹⁵ Ali Osman Ateş, *İslam’a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitab Örf ve Adetleri*, 2. Baskı, İstanbul 2014, s. 262.

²¹⁶ Örnek, *age*, s. 286.

²¹⁷ Fatma Eski, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Korgan Karakışla Mahallesi: 07/07/2018; İhsan Şahin, -Emekli- “Ölüm” konulu görüşme, Gürgentepe Muratçık Mahallesi: 05/01/2019; Havagül Argın, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Kumru Yukarı Damlalı Mahallesi: 20/09/2018; Hava Çağır, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Fatsa Evkaf Mahallesi: 17/07/2018.

²¹⁸ Güllü Sariarslan, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Korgan Çayırkent Mahallesi: 16/06/2018; Nezih Eskiden, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018; Mehmet Türe, -Emekli Öğretmen- “Ölüm” konulu görüşme Çatalpınar Güney Mahallesi: 26/09/2018.

²¹⁹ Hatice Kuru, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Çatalpınar Kıran Mahallesi: 29/12/2018.

²²⁰ Kıymet Aksu, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

²²¹ Fatma Hançar, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Aybastı Uzundere Mahallesi: 19/08/2018.

Ölümün habercisi sadece uğursuz sayılan kuşlar değil aynı zamanda diğer canlıların da bazı davranışları ölüm ile ilişkilendirilmektedir. Örneğin bir köpeğin herhangi bir tarafa yönelik uluması, köpeğin sırt üstü sürekli yuvarlanması ve çakal uluması da birinin öleceğine yorulmaktadır.²²² Bu olumsuz durumu kaldırmak için de köpek kovulur ya da önüne ekmek atılmakta²²³ veyahut köpek ulurken yere bıçak dikilmektedir.²²⁴

Rüyalar da ölüm habercisi olarak görülmektedir. Örneğin rüyada ölmüş birini,²²⁵ çıplak insan, beyaz gelinlik, büyük kazan, yorgan dikilmesi,²²⁶ bir evde kalabalığın toplanması ve ölmüş kişinin sürekli kişiyi çağırması²²⁷ o hanede ölüm olayının gerçekleşeceğine işaret olarak yorumlanmaktadır. Yukarıda belirtilen rüyalar görülmesi halinde görülen rüya akar bir suya anlatılmak suretiyle rahatlanacağına ve böylece o uğursuzluktan kurtulacağına inanılmaktadır.²²⁸

Vücutta beliren alışagelmışin dışındaki hareketler de ölüm habercisi olarak düşünülmüştür. Örneğin gözün seğirmesi²²⁹ ve kalbin üzerinde ağrı hissedilmesi durumunda da biri ölecektir denmektedir. Ordu yöresinde ölümü çağrıştıran diğer inanmalar şu şekildedir: Yıldız kayması, evin yakınlarında bulunan bir söğüt ağacının dallarının sarkması, kurbanın kesilirken dilinin dışarı çıkması ve bir evde küçük çocuk çok ağlarsa o evde ölüm olacağına yorulur.²³⁰

Ordu yöresi içinde bazı yerlerde ölümle ilgili farklı inanışlar tespit edilmiştir. Bunlardan biri bazı mezarlıkların çift kişi aldığına inanılmasıdır. Bu inanışa göre bir mezarlığa bir ay içinde bir kişi defnedilmişse yakın bir zamanda bir kişi daha oraya defnedileceğine,²³¹ aynı şekilde bir mahalle içinde bir evden bir kişi ölmüşse aynı evden

²²² Kıymet Aksu, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

²²³ Yücel Güleç, -Esnaf- “Ölüm” konulu görüşme, Aybastı Fatih Mahallesi: /07/01/2019.

²²⁴ Şakir Gürsu, -Emekli- “Ölüm” konulu görüşme, Kabadüz Musakırık Mahallesi: 22/12/2018.

²²⁵ Durdane Baş, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Korgan Karakışla Mahallesi: 07/07/2018; Kıymet Aksu, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018; Emine Altuntaş, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Aybastı Uzundere Mahallesi: 19/08/2018.

²²⁶ Fatma Hançar, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Aybastı Uzundere Mahallesi: 19/08/2018.

²²⁷ Mehmet Işık, -Emekli- “Ölüm” konulu görüşme, Akkuş Kızılelma Mahallesi: 01/09/2018; Deren Kırca, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Gülyalı Kestane Mahallesi: 05/12/2018.

²²⁸ Yücel Güleç, -Esnaf- “Ölüm” konulu görüşme, Aybastı Fatih Mahallesi: 07/01/2019.

²²⁹ Satime Tuzak, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Korgan Koççuğaz Mahallesi: 21/12/2018.

²³⁰ Dürdane Yılmaz, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Aybastı Esenli Mahallesi: 07/01/2019.

²³¹ Emine Kisbet, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Ünye Tekkiraz Mahallesi: 01/09/2018; Havagül Argın, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Kumru Yukarı Damlalı Mahallesi: 20/09/2018; Kumru Yukarı Damlalı Eceli Mezarlığı, Korgan Belalan Çatalağıl Mezarlığı, Ünye Tekkiraz Kabadirek Mezarlığı ile ilgili inanç buna örnektir.

yakın bir zamanda gene birisinin öleceğine inanılmaktadır.²³² Görüştüğümüz kişiler bu inanışın oluşmasında tecrübeyle bu sonuca ulaştıklarını ifade etmektedirler.

1.3.2. Ölüm Sonrası İnanışlar

Ölümden hemen sonra yapılan işlemlerin bir bölümü doğrudan cesetle ilgiliyken bir bölümü de ceset çevresinde toplanmaktadır. Ölümün öte dünyaya gönderilişine ön hazırlık niteliğindeki bu işlemlerin kimilerinin temelinde ölene “canlı” gözüyle bakmanın ve ondan korunmanın tipik belirtileri yatarken kimilerinde de sağlık endişeleri ve dinsel gelenekler rol oynamaktadır.²³³

Ölen kişinin hayatta kalanların rüyasına gelmesini önlemek için yörede bazı inanışlar geliştirilmiş durumdadır. Bu inanışlar; cenazenin yıkandığı kazan ve suyunun kaynatılmasına yarayan sacayağının ters çevrilmesi,²³⁴ yine ölü yıkanılan kaplardan olan susağın evde bulundurulmaması, bu işlem için yakılan ateş üzerine su dökülerek söndürülmemesi bu inanışların birkaçıdır.²³⁵

Cenaze defnedildikten sonra ölümün ve ölenin eve uğramaması için de çeşitli inanışlar ve pratikler oluşturulmuştur. Bunlar şu şekildedir: Defnedilmek üzere tabutun kaldırılmasından sonra altına taş konması, ölünün taşındığı tabutun ölü defnedildikten sonra ters çevrilmesi, cenaze defnedildikten ya da cenaze evinden geldikten sonra eve girmeden ahıra²³⁶ veya lavaboya girilmesi gerektiğine inanılmaktadır. Yine ölünün canının evdeki yapılan yemeklere geleceği düşünülmesinden kaynaklı olarak cenaze evinde üç gün yemek yapılmayacağına, aynı şekilde cenaze evinde daha önceden kalan yemekler Azrail’in dokunduğu gerekçesiyle dökülmesi gerektiğine, cenaze evden çıktıktan sonra evde bulunan tüm su kaplarının boşaltılması gerektiğine inanılmaktadır. Zira boşaltılmaması halinde Azrail’in sulara dokunduğuna inanıldığından aynı hanede yeni bir ölümün gerçekleşeceğine inanılmaktadır.²³⁷

Ölünün yüz haline, yattığı yerdeki duruşuna göre bazı inanmaların olduğu görülmektedir. Gözleri açıksa yörede dünyada yapamadıkları düşünülür ve “Yapacağı

²³² Beytullah Alacalar, -Esnaf- “Ölüm” konulu görüşme, Aybastı Alacalar Mahallesi: 09/01/2019.

²³³ Örnek, *age*, s. 294.

²³⁴ Emine Koçkaya, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Aybastı Esenli Mahallesi: 07/01/2019.

²³⁵ Satime Tuzak, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Korgan Koçcuğaz Mahallesi: 21/12/2018.

²³⁶ Dürdane Yılmaz, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Aybastı Esenli Mahallesi: 07/01/2019.

²³⁷ İhsan Şahin, -Emekli- “Ölüm” konulu görüşme, Gürgentepe Muratçık Mahallesi: 05/01/2019; Yücel Güleç, -Esnaf- “Ölüm” konulu görüşme, Aybastı Fatih Mahallesi: /07/01/2019; Emine Kisbet, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Ünye Tekkiraz Mahallesi: 01/09/2018.

şeyler vardı gözü açık gitti” ya da “Birisine gözleri hasret gitti” denir. Yine gözlerinin açık olması birisinin daha öleceğine ve helalleşemediği kişinin olduğuna yorulur.²³⁸

Yörede, definden sonra birtakım uygulamalar ve inanışlar vardır. Ölü defnedildikten sonra ölenin elbiselerinin iyi olanları fakire verilir. Bu uygulamayla ölenlerin ruhlarının rahat ettiğine inanılmaktadır.²³⁹ Ayrıca yörede ölünün mezarına basılması günah olarak görülmekte, bununla birlikte mezarın üzerindeki meyvelerin yenmeyeceğine,²⁴⁰ mezarlıkta yayılan (otlayan) ineklerin sütlerinin de içilmeyeceğine inanılmaktadır.²⁴¹ Bu uygulamaların arkasında ölüye saygı ve kadim Türk inancındaki atalar kültürünün varlığı söylenebilir.

1.3.3. Ölüm ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Ölüm, daima insanlığın en çok ilgi duyduğu, sırrını çözmeye çalıştığı konulardan biri olmuştur. Ölümle ilgili merasimler ve ölümler âlemi halk inanışlarının merkezinde yer almaktadır.²⁴² Ölümden çekinilmesinden dolayı halk kültüründe geleceği bilme isteği oluşmuştur. Bu nedenle, alışılmışın dışında çevre ve doğa olayları, birtakım nesnelere görülen değişiklikler, hayvanların davranış ve sesleri, rüyalarda görülenler ile hastadaki fizyolojik ve psikolojik değişiklikler ölümün bir ön belirtisi olarak kabul edilmektedir.²⁴³

Başta baykuş olmak üzere bazı hayvanların ölümü çağrıştırdığına yönelik inanışların temelinde İslâm öncesi Câhiliye Arapları arasında bu hayvanların uğursuzluk getirdiğine inanıyor olmaları yatmaktadır. Araplarda bu kuşun, katili bulunmayıp kısas olunmayan bir maktulün ruhunun baykuş suretine girerek geceleri geldiğine, “Beni sulayınız, beni sulayınız.” diye öttüğüne, katili bulunduğu ve kısas edildiğinde uçup gittiği inancı vardı.²⁴⁴ Anadolu’da görülen baykuşun ölüm getireceği inancı, Câhiliye Araplarında olduğu gibi öldürülenin kılığı şekline girmemiş felaket ve tehlike habercisi şeklinde görülerek şekil ve anlam değişikliğine uğramıştır. Baykuş ötmesinin uğursuzluğu sadece Câhiliye Arap toplumunda değil Hıristiyan halk inancında da

²³⁸ Bahri Güler, -Emekli- “Ölüm” konulu görüşme, Çatalpınar Ortaköy Mahallesi: 07/12/2018.

²³⁹ Yasemin Sırtbaşı, *Ordu İli Gököy İlçesi Monografisi*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2016, s. 85; Kılıç, *age*, s. 176; Recep Ali Engin, -Din Görevlisi- “Ölüm” konulu görüşme, Perşembe Boğazcık Mahallesi: 30/11/2018.

²⁴⁰ Mustafa Eski, -Çiftçi- “Ölüm” konulu görüşme, Korgan Karakışla Mahallesi: 07/07/2018.

²⁴¹ Nebiye Güney, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 11/01/2019.

²⁴² Ekrem Sarıkçıoğlu, *Din Fenomenolojisi*, Genişletilmiş 2. Baskı, Fakülte Kitapevi, Isparta 2011, s. 269.

²⁴³ Örnek, *age*, s. 286.

²⁴⁴ Çelik, *age*, s. 102.

vardır. Örneğin Hıristiyanlıkta baykuş hangi mabedin üzerinde durursa o mabedin yıkılacağı inancı mevcuttur.²⁴⁵ Baykuşun ölüm haberi veren bir kuş olduğu inancı, İran ve Çin toplumların da görülmektedir.²⁴⁶ Yani baykuş ve benzeri hayvanların ölüm ile bağlantılı görülmesinin başta Araplar olmak üzere birçok toplumda varlığını görmekteyiz.

Ordu yöresinde kurban kesimi sırasında kurbanın dilinin dışarı çıkarması durumunda kurban sahibinin öleceği inancı, Câhiliye Arap toplumunun ölü hayvanlara bakarak ya da hayvanın kesilirken hayvanın durumuna göre çıkarımlarda bulunmalarını çağrıştırmaktadır.²⁴⁷

Anadolu'da olduğu gibi Ordu yöresinde de cuma gecelerinde ata ruhlarının evlerini ziyaret ettiği inancı vardır. Bundan dolayı yörenin insanları, o gece Kur'an-ı Kerim okumaya önem verirler. Kur'an okunmadığında eve gelip de Kur'an okunmasını bekleyen ata ruhlarının üzülp mahzun bir şekilde evden ayrıldığına inanılır.²⁴⁸ Ruhlar, geride kalan çocukları ve aileleriyle çoğu zaman birlikte olurlar. Evlerini ziyaret ederler. Onların dindar, ahlâklı bir hayat sürmelerini isterler. Ölen iyi insanın ruhunun yakınlarıyla irtibata geçeceği ve çevresine yardım edeceği inancı vardır. İlk dönem toplumlarında ölen ataların ve özellikle babaların ruhlarının geride kalanlara iyilik veya kötülüklerin dokunabileceği inancı ve onlara kaşı duyulan minnet hissi, atalar kültürünün temelini oluşturmaktadır.²⁴⁹ Türkler ata ruhlarını memnun etmek için çeşitli uygulamalar yapmışlardır. Bunlardan birisi de onların mezarlarının korunmasıdır. Mezarlara, yatırlara, türbelere verilen önemin bir nedeni de budur.

Ordu ve çevresinde ele alınan cenaze ve ölümle ilgili inanç ve uygulamaların bir kısmı yöresel olduğu, birçoğunun sadece bu bölgeye değil, Anadolu'nun ekseri bölgesinde de inanılıp uygulandığı söylenebilir. İslâmiyet'ten önce Türklerdeki ölümler kültü ile bir kısım inanç ve uygulamalar günümüzde şekil değiştirip İslâmî motiflere bürünerek varlığını devam ettirdiği söylenebilir.

²⁴⁵ Eyüboğlu, *age*, s. 119.

²⁴⁶ Selçuk, *age*, s. 280.

²⁴⁷ Durmuş Arık, "Uğur ve Uğursuzluk", *Halk İnanışları El Kitabı*, Ahmet Hikmet Eroğlu ve Durmuş Arık (Ed.), Grafiker Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2017, s. 332.

²⁴⁸ Sedat Veyis Örnek, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, 1. Baskı, Bilgesu Yayıncılık, Ankara 2017, s. 77-78.

²⁴⁹ Günay ve Göngör, *age*, s. 61.

BÖLÜM 2: GÜNLÜK HAYAT İLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI

2.1. UĞUR VE UĞURSUZLUK İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Boratav, uğur sözcüğünü; “bir nesnenin, bir kişinin, bir hayvanın, bir zamanın, bir yerin özündeki iyiliği, mutluluğu, bereketi, kolaylığı, kısacası olumlu niteliği ve gücü” olarak tanımlamıştır.²⁵⁰ Uğursuzluk kavramı ise insanların, bazı durumlarda bütün varlıkların başına felaket getirdiğine inanılan birtakım olguları, olayları ve işaretleri ifade eder.²⁵¹

Ordu yöresinde uğur ve uğursuzlukla ilgili inançların tezahür ettiği yerlerin bir kısmı insan hayatında önemli olan geçiş dönemlerine rastlamaktadır. Bunlar özellikle gebelik, evlilik, hastalık veya kısmetin açılması gibi kişinin hayatında yer alan önemli dönemleri ihtiva eder. Örneğin yörede var olan yaygın inanişe göre gebe birinin ikiz fındık yemesi onun ikiz çocuk doğuracağına yorumlanır. Yine yöre halkı, kapı eşiğine oturan bir gencin bekâr kalacağına inanmaktadır.²⁵² Bir diğer inanişe göre, ellerin kenetlenmesi de o kişinin kısmetinin bağlanması anlamına gelmektedir.

Gelecekteki eşini merak eden bekârlar için bir çözümün sunulduğunu söylemek mümkündür. Zira bunu merak eden bir bekârın yastık altına birkaç tane ikiz, üçüz fındık koyup uyuması rüyasında evleneceği kişiyi görmesine neden olacaktır. Dört yapraklı yonca bulan kişinin bu yoncayı yastığının altına koyup uyuması halinde de evleneceği kişiyi rüyasında göreceği söylenir.

Bir kişinin birinden hoşlandığı ancak sevgisine karşılık bulamaması durumunda yaptığı bir uygulama vardır. Taşın üstüne hoşlandığı kişinin isminin yazılıp sobaya atılması durumunda taş üzerinde ateşin harlandığı her gün o kişinin hoşlanan kişiye biraz daha sevdalanacağına inanılır.

“Nasip” ve “kısmet” kelimeleri anlamdaş iki kelimedir ve Ordu yöresinde her zaman yan yana söylenir. Nasip ve kısmetin kaderden sayılması bazı inanışları da beraberinde getirmiştir. Uğursuzluk, nasip ve kısmet için son derece önemlidir.

²⁵⁰ Boratav, *age*, s. 109.

²⁵¹ Kürşat Demirci, “Uğursuzluk”, *DİA*, c. 42, İstanbul 2012, s. 52.

²⁵² Fatma Kök, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Çakırlı Mahallesi: 11/07/2018.

Kısmetin bağlanacağı düşüncesiyle kadınların ikindi ile akşam arasında el işi yapmaması inancı da uğursuzluk kapsamında değerlendirilebilir.²⁵³

Yörenin bazı bölgelerinde uğur getirdiğine inanılan uygulamalar olduğu gibi yapıldığında uğursuzluğa yol açacağına inanılan davranışlar da söz konusudur. Örneğin bazı köylerde düğünlerde davul çalmanın uğursuzluk getireceğine inanıldığından düğünler davulsuz yapılmaktadır. Bu inancın oluşmasındaki etken, davullu düğün yapanları çevre köylerde veya yatırlarda mezarı bulunan veli kişilerin rahatsız ettiği düşüncesidir.²⁵⁴ Yine düğünle ilgili çok sayıda uğursuzluk inanışları da görülür. Düğün günü düğün evinde bir şey dikmenin uğursuzluk getirdiğine,²⁵⁵ düğün başlayan bir evde düğün bitene kadar çivi sökülmemesine ki sökülmesi halinde düğünün hayırlı olmayacağına, düğün günü evde kırkı çıkmamış bir gelin daha varsa gelinlerin birbirini görmemesi gerektiğine inanılmaktadır.²⁵⁶ Yeni evlenen erkeklerde pek önemsenmese de evliliğinin üzerinden henüz kırk gün geçmemiş gelinler için bu süre oldukça önemlidir.

Uğur ve uğursuzluğun olduğuna inanılan diğer bir geçiş dönemi ölüm ile ilgili olandır. Ölen insanın kıyafetlerinin gelişigüzel atılmayacağı, özellikle de akarsuya bırakılmayacağı, bırakıldığı takdirde bu kıyafetlerin sel ve taşkına sebep olacağı inancı mevcuttur.²⁵⁷ Ölünün ruhunun insanları rahatsız etmemesi için son yıllarda videonun yaygınlık kazanmasıyla genel bir inanca dönüşen bir bulguyla karşılaşmıştır. Ölen bir kişinin sağlığında kayda alınmış bir videosunun vefatından sonra izlenilmesi durumunda ölünün ruhunun izleyenleri rahatsız edeceğinden endişe edilir. Bu inancın temelinde kadim dinler ve günümüzde bazı dinlerde mevcut olan ruhun dolaşması, ruh göçü ve ruhun ölümsüzlüğü gibi inançların varlığı yatmaktadır.²⁵⁸ Aynı şekilde ölenin

²⁵³ Bahattin Yağmur, -Din görevlisi- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Korgan Çiftlik Mahallesi: 13/10/2018.

²⁵⁴ İsmail Arın, -Serbest Meslek- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Kumru Yukarı Damlalı Mahallesi: 20/09/2018; Yukarı Damlalı’da ve yörede Abdi Hoca olarak bilinen Abdurrahman Hilmi Bilici’nin (ö. 1957) davul-zurnalı eğlenceleri tasvip etmemesiyle ilgili ifadeleri bu inancın oluşmasına neden olduğu söylenebilir. Abdi Hoca’nın hayatı ile ilgili geniş bilgi için bk. Ahmet Çapku, *Geçmişin Gölgesinde*, 1. Baskı, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2017, 21-48; Düğünlerde davul çalınmayan diğer bir yerde Kabataş Kuzköy Mahallesi.

²⁵⁵ Nimet Göllerli, -Ev Hanımı- “Evlilik” konulu görüşme, Çatalpınar Göllerli Mahallesi: 12/12/2018.

²⁵⁶ Nebiye Güney, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 11/01/2019.

²⁵⁷ Selime Şahin, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Gököy Güzelyurt Mahallesi: 06/10/2018.

²⁵⁸ Kadim toplum ve dinlerine göre insanın ruhunun gezdiğine inanılmaktadır. Bundan dolayı Antik Mısırlılar ruhun öldükten sonraki halini kuş şeklinde simgelemişler ve ruhun öldükten sonra özgür olduğunu düşünmüşlerdir. Eski Mezopotamya inançlarına göre de bedenin ölümünden sonra insanın

videosunun izlenmesi halinde; ölenin videoda yaptıkları ile öte dünyadaki hesabı arasında bir bağ kurularak ölünün kabir azabı çekeceği dahi düşünülmektedir.

Yörede ölümle ilgili mevcut olan bir diğer inanış, uyuyan insanın kedi tarafından yedi kez yoklandığı üzerinedir. Bundan dolayı geceleri evde kedi bırakılmaması salık verilir.²⁵⁹ Kedi insana çok yakın bir hayvan olmasına rağmen bu inanışın temelinde kedinin eski geleneklerden gelen mitolojik bir yönünün²⁶⁰ olmasıdır. Yine Ordu yöresinde gece evde bekletilen ölümler, kedilerin zarar vermesinden endişe edildiğinden yalnız bırakılmazlar.

Ordu yöresinde uğursuzlukla ilgili inanışların uğurla ilgili inanışlardan daha fazla olduğu görülür. Kadınların erkeklere kıyasla uğursuz sayılabileceği kadınlığa özel bir durumu vardır. Kadının bu özel durumunun halk inanışlarında önemli bir yeri vardır ve bu durum halk arasında birtakım uğur ve uğursuzluk inanışlarının oluşmasına neden olmuştur. Regl dönemindeki bir kadının peynir için süt mayalaması, turşu kurması doğru görülmez zira bunları yapmasıyla yiyeceklerin erken bozulacağına;²⁶¹ çiçeğe dokunursa çiçeğin çürüyeceğine, fide dikerse bitkinin böcekleneyeceğine;²⁶² kırklı bebeği öpmesi durumunda da bebekte sivilce çıkacağına inanılmaktadır.²⁶³

---

fiziki olmayan varlığı muhtemelen korkutucu bir hayalet olarak bir müddet daha yer altında hayatını devam ettirdiğine; ölen kimseler dönüşü olmayan bölgeye gittiğine, orada toz ve karanlıklar içerisinde kederli, mutsuz ve umutsuz biçimde hayatlarını sürdürdüğüne inanmaktadır. Çin dinlerinde ise tenasüh terimiyle açıklanan öldükten sonra ruhun başka canlılara geçtiğini inancı vardır. Yahudiliğin kurumsallaşmasını sağlayan İbn Meymun, iman esaslarını “Ruhum ölümsüzdür ve Allah dilediği zaman ölümleri hayata kavuşturacaktır” şeklinde ele almıştır. Hıristiyan dini metinlerinde de ruhun ölmediğini, yaşadığını yazmaktadır. (Luka, 8/55, 23/46; Yuhanna, 19/30; Resullerin işleri, 7/59; I. Petrus, 3/18-19; Vahiy, 11/11.) Ahmet Güç, “Ruh”, *DİA*, c. 35, İstanbul 2008, 197-199.

²⁵⁹ Sevim Tamcı, -Ev Hanımı- “Ölüm” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

²⁶⁰ Kadim Türklerde kedi sevilmeyen bir hayvan olarak karşımıza çıkmaktadır. Kedi, Özbek destanı olan Alpamış Destanı’nda ecel ve ölüm getireceği şeklinde görülmüştür. Aynı şekilde kedi, Hakas, Kazan ve Altay Türklerinde kötü ruhların girmiş olduğu bir hayvan olarak inanılmaktadır. Osmanlı eserlerinin bir kısmında da kedi olumsuz özellikli görülmektedir. Örneğin haylaz, huysuz, hırsız, uyuyan ve hilebaz şeklinde anlatılmaktadır. Çoruhlu, *age*, s. 191-192; Kedi, Mısır’da önemli kült hayvanlarından birisidir. Temizlik, özgürlük, egoizm ve şehvetin sembolüdür. Ayrıca Ana tanrıça Bast kedi başlı bir kadın şeklinde tasvir edilir. Mumyalanarak gömüldüğü bilinen kedi ayrıca tanrıça İsis’in de kutsal hayvanıdır. Kürşat Demirci, “Hayvan”, *DİA*, c. 17, İstanbul 1998, s. 82; Kedinin yedi kez yoklamasındaki yedi rakamı ise İslam inanışta karşımıza çıkan yedi sayısı ile ilgilidir. Hac’da Kâbe’nin etrafında yedi kez dönülmesi, Safa ile Merve arasında yedi kez gidilmesi, yedi taşla şeytan taşlanması ve aynı şekilde Kur’an’da geçen Ashab-ı Kehf’in yedi kişi olduğu bilgileri yedi rakamının kutsallığına dönüşmüş olabilir.

²⁶¹ Oral, *age*, s. 52.

²⁶² Kaya, *age*, s. 171.

²⁶³ Saliha Ünver, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Fatsa Bucaklı Mahallesi: 05/05/2018.

Günlerin ve günün farklı saatlerinin uğur ve uğursuzluk olarak yorumlanması birçok kültürde yer alan inanışlardandır. İslâm dininde bazı günlerin ve saatlerin önemi vardır ancak hiçbir günün ve saatin uğursuzluğu yoktur. Halk arasında yaygın olan bazı inanışlardan bir diğeri ise gün batımı sonrası yapılmaması gerektiğine inanılan bazı davranışlardır. Her ne kadar günümüzde bu tür davranışlara sık rastlanmıyorsa da halk arasında bir inanış olarak varlığını sürdürmeye devam etmektedirler. Bunlardan bazıları şunlardır: Günbatımı sonrası cinlerin dolaştığı düşünülerek dışarı çıkılırken besmele ile çıkılması, özellikle küçük çocuklara dışarıda tuvalet ihtiyacı gidermeden önce “tübismillah” dedirtilerek yere tükürülmesi önemlidir.²⁶⁴ Bunu yapmamanın cin çarpmasına neden olduğu korkusu hâkimdir. Yine günbatımı tırnak kesmenin ömrü azaltacağına, aynaya bakılmayacağına, çöp dökülmeyeceğine, örtü silkeleneceğine, sakız çiğnenmeyeceğine, ıslık çalınmayacağına, küle basılmayacağına, bağırmanın ve evin dışına sesin çıkmasının uğursuzluk getireceğine inanılmaktadır.²⁶⁵

Birçok kültürde, tüm Anadolu coğrafyasında olduğu gibi Ordu yöresinde de bazı hayvan ve bitkiler uğurlu ve uğursuz olmak üzere iki sınıfa ayrılmış durumdadır. Birinci bölümde de bahsedildiği üzere karga ve baykuş uğursuzluk getirdiğine inanılan hayvanların başında gelmektedir. Lakin karga ve baykuş dışında herhangi bir kuşun kafaya pislemesi şans getireceğine yorulmuştur.²⁶⁶ Bahçede kuş yuvası görülmesi durumunda yuvasının görüldüğü evin içinde söylenmemesi gerektiğine, aksi durumda kuş yuvasındaki varsa yavruların karıncalar tarafından yeneceğine, yedi yaşından küçük çocuğun tavuk pisliğine basması halinde çalınacağına inanılmaktadır.²⁶⁷

Birçok kültürün en etkili hayvanlarından olan yılan, Ordu yöresinde de etkili hayvanlardandır. Ölü bir yılanın dala asılmayacağına, asılması durumunda çok şiddetli yağmur yağacağına inanılmaktadır.²⁶⁸ Bunun yanında ölü yılanın karın bölgesinden

²⁶⁴ Yakup Güney, -Serbest Meslek- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 11/01/2019.

²⁶⁵ Mehmet Işık, -Emekli- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Akkuş Kızılelma Mahallesi: 01/09/2018.

²⁶⁶ Saliha Ünver, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Fatsa Bucaklı Mahallesi: 05/05/2018.

²⁶⁷ Güllü Sarıarslan, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Korgan Çayırkent Mahallesi: 16/06/2018.

²⁶⁸ Levent Şahin, -Serbest Meslek - “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Gököy Güzelyurt Mahallesi: 06/10/2018.

yukarı kaldırılmaması gerektiğine aksi durumda kaldıranın karnının ağrıyacağı telakki edilmektedir.²⁶⁹

Bitkiler insan hayatının vazgeçilmezlerindedir ve birçok kültürün bitkilerle ilgili farklı inanışları vardır. Ordu yöresinde de bazı bitkiler uğurlu ya da uğursuz olarak görülmektedir. Güzel kokulu bitkilerin aynı zamanda uğur getireceğine inanılır. Artık endemik türler arasına giren ve yörede efliyan ve Kâbe efliyanı denilen iki güzel kokulu bitkinin tarlada olması uğur olarak görülür. Uğursuz olarak görülen bitkilerin başında evliya mezarlarında, türbelerde ve umumi mezarlıklardaki ağaçların kesilmesi durumunda kesenin başına herhangi bir musibet geleceği;²⁷⁰ bunun yanında yumurta, soğan ve sarımsak kabuğunun sobaya atılmasıyla uğursuzluğun kıtlık şeklinde geleceğine inanılmaktadır.²⁷¹ Bu inancın arkasında yumurta, sarımsak ve soğan kabuklarının cinlerin yiyecekleri olduğu inancı yatmaktadır. Ruhların eve girmesini önlemek için soğan ve sarımsak kapı dışına asılmaktadır. Yumurta ile ilgili yörede başka bir inanış da bulunmaktadır. Tavuğun yumurtladığı yerin (folluk) dışında başka bir yerde yumurta bulunması durumunda bu yumurtanın büyü yapıldığı düşüncesiyle yenmemesi gerektiğine inanılmasıdır.²⁷² Bu inanışın arkasındaki neden yörede yaygın olarak inanılan yumurta büyüyle ilgilidir. Çünkü yöredeki halk, folluğun dışındaki yumurtanın başkaları tarafından bırakılacağını düşünerek o yumurtayı yemez.

Büyük bir nimet olarak görülen buğday ya da mısır ve bu ürünlerden yapılan ekmek ile ilgili de yörede uğur ve uğursuzluk inanışları oluşmuştur. Bu inancın başında ekmeğin sofrada tek elle bölünmemesi, parçalanmaması, hatta ekmek kırıntısına

²⁶⁹ Yılan, “Sümerlerden Hititlere; Anadolu’dan Akdeniz’e kadar uzanan geniş bir yelpazede çeşitli öykülere konu olmuştur. Ayrıca o, Mısır, Yunan, Roma gibi birçok farklı antik toplumda mitolojinin başat figürü olagelmıştır. Genellikle yeraltı veya yerüstünü temsil eden yılan, toprak altında yaşadığı için onun ölü atalarla ilişkili olduğuna dair yaygın bir kanaat oluşmuştur.” Necati Sümer, “Dinsel ve Mitolojik Bir Sembol Olarak Yılan”, *JASSS Dergisi*, S 43, (2016), s. 276; Yılan, Mezopotamya’da derisini değiştirmesi sebebiyle sürekli yenilenen sonsuz hayatı, gelişmiş içgüdüleri dolayısıyla da bilgeliği ve dişiliği sembolize eder. Mısır da ise Uraeus tanrı- kral firavunun simgesidir. Yılan kutsal kitaplarda da kendine yer bulmuştur. Yılan bütün kır hayvanlarının en hilekârı olarak tanıtıldığı (Yaratılış, 3/1); lanetlendiği (Yaratılış, 3/14); genelde kötülük ve tehlikenin simgesi olduğu (Yasanın Tekrarı, 32/33; Mezmurlar, 58/4; Yeşeya, 14/29; Yeremya, 8/17) yazmaktadır. Kürşat Demirci, “agb”, s. 82-85; Kur’an-ı Kerim’de yılan, Hz Musa’nın esasının dönüştüğü bir hayvan (Kasas, 31; Şu’ara, 32) olarak geçmektedir.

²⁷⁰ Kıymet Aksu, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

²⁷¹ Hatun Aydoğdu, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

²⁷² Durdane Baş, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Korgan Karakışla Mahallesi: 07/07/2018.

basılmaması gelir. Aksi durumda bunların yapılmasının evdeki bereketi kaçıracağına inanılmaktadır.²⁷³

İncir ağacı birçok kültürün kutsal, uğur ya da uğursuz olarak gördüğü bir ağaçtır. İncir ağacının dalları gevrekler, tez kırılır. Bu durum Ordu yöresinde incire uğursuzluk özelliği katmıştır. İncirden düşenin ya öleceğine ya da sakat kalacağına inanılır. İncir ağacının odunu evde sobada yakılırsa ocağın söneceğine inanılır. Bu yanlış inanış yine incirin biyolojik özelliğinden kaynaklanmaktadır. Çok küçük olan incir tohumunun rüzgâr ya da uçucu kuşlar vasıtasıyla taş binaların çatı kenarları ya da evlerin bacalarında bitmesi sonucu kılcal köklerin taş yapıyı parçaladığı bir gerçektir. “Ocağıma incir diktin” sözünün temelinde bu gerçeklik yatmaktadır ancak bu bilgi incirin uğursuzluğunun önüne geçememiştir.

Uğur ve uğursuzluk inancının vücudun bazı organları üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Örneğin; dışarı saç atanın başının ağrıyacağına, tırnağın rastgele dışarı atılmayıp ayak basılmayan bir yere gömülmesi gerektiğine, el ve ayak tırnaklarının aynı anda kesilmeyeceğine inanılmaktadır.²⁷⁴ Kesilen saçın gelişigüzel atılması halinde bir kuşun o saçtan yuva yapmasıyla saçın sahibinin saçlarının ağaracağına ya da başının ağrıyacağına yorulmaktadır. Saçın korunması gerektiği düşüncenin arkasında dinlerin örtünme ile getirdiği bir inanış²⁷⁵ ve saçın büyüde²⁷⁶ kullanılması yatmaktadır. Yörede saçın totemsel özelliğine dair ilginç bir inanış da tespit ettik. Bu inanışa göre sık sık kavga eden kardeşlerin kavga etmelerini önlemek için birbirlerine yiyecek arasında

²⁷³ Havva Güler, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Koyunculu Mahallesi: 12/03/2018.

²⁷⁴ Sevim Tamcı, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

²⁷⁵ Kadınların başlarını örtmesi geleneği, insanlık tarihi kadar eski bir uygulamadır. Bu uygulamanın; Yahudilik, Hıristiyanlık, İslamiyet, pek çok kültür ve medeniyette mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bu uygulama, üç dinin metinlerinde ve geleneklerinde farklı anlamlar atfedilerek sürdürülmüştür. Tevrat’ın, baş örtmeye atıfta bulunarak yer vermesi (İshak’ın hanımı ve Yakub’un annesi Rebeka’nın örtüsü, Yaratılış, 24/63-65; Yahuda’nın gelini Tamar’ın örtüsü Yaratılış 38/13-15; Hz. Yakub’un Hanımı Hz. Yusuf’un annesi Rahel’in örtüsü Yaratılış 29. Bab) onu onaylaması anlamına gelmiştir; Hıristiyanlık’ta ikonlarda görüldüğü üzere Meryem Ana’nın başının örtülü olması, Pavlus’un mektuplarında başörtüsüne atıfta bulunması (1. Korintoslular Mektup, 11/13-16); Kur’an’da, genel anlamda kadının örtünmesi (tesettür) ile ilgili birçok ayet yer alsada kadınların başlarını örtmeleri sadece bir ayette ifade edilmesi (Nur, 31. ayet); bu dinlerde de örtünmenin olduğunu göstermektedir Geniş bilgi için bk. Mehmet Görmez, “İlahi Dinlere Göre Başörtüsü”, *İslamiyat Dergisi*, c. 4, S 2, (2001), s. 19-33.

²⁷⁶ Geniş bilgi için bk. Mamatkul Jurayev ve Zebinisa Resulova, “Saçın Büyü Yapma Özelliği ve Özbek Halk Masallarında Ele Alınması”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, c. 13, S 1, (Yaz 2013), s. 223-230; İslam peygamberi Hz. Muhammed’e yapıldığı ifade edilen büyüde, araç olarak kullanılan yine saçtır. Müslim, *el-Câmi’u’s-sahih*, Selâm 43, 44.

gizlice küçük bir miktar saçları yedirilir.²⁷⁷ Bazı yerlerde bu uygulama sürekli çekişen inekler için de yapılmaktadır.

Anadolu'da olduğu gibi Ordu yöresinde de bazı iş ve davranışlar uğurlu ya da uğursuz sayılmaktadır. Yolculuğa gidenin önünden siyah kedinin geçmesi,²⁷⁸ merdiven altından geçeninin boyunun kısa kalacağına inanılması²⁷⁹ bunlardan bazılarıdır. Hıristiyan inancında merdiven altından geçmek teslisi bozduğu için uğursuz sayılırken buradaki uygulamanın temelindeki neden bilinmemektedir.

Merdiven altından geçmenin uğursuzluk inancını sadece bâtil bir inanış olarak görmemek gerekir zira merdiven inancının kaynağı mitsel ve dinsel bir yükseliş simgesi olarak görülen merdiven motifiyle bağlantılıdır. Mircea Eliade'a göre merdiven bağlamında tırmanma veya yükselme, mutlak gerçeğe giden yolu simgelemektedir.²⁸⁰ Babil mitolojisinde yeryüzü, etrafı tuzlu suyla çevrili düz bir disk olarak görülürdü. Buradan yeraltına ancak ufuklardan aşağı giden bir merdivenle inilirdi. Böylece çift sürgülü bir kapıdan aşağıya varılırdı. Yine Sümer'de ve Babil'de ölümler yeraltına gömülürdü. Merdiven, bu kültürlerde yerüstündekiler ve altındakiler arasında iletişimi sağlayan bir araç olarak görülürdü.²⁸¹

Anadolu'da olduğu gibi Ordu yöresinde ev içinde birtakım işler yapılırken daha dikkatli olunması gerektiğine inanılır. Örneğin elbise dikimi sırasında eğer elbise kişinin üzerindeyse elbisesi dikilen kişinin ağzına bir şey konulması gerektiğine aksi durumda kişinin aklının dikileceğine yorulmaktadır.²⁸² Bazı yerlerde ise üzerinde elbisesini dikenin fakirleşeceğine inanılır. Ayrıca yörede evin içinde şemsiye açmak ve evin içinde tuz dökmek uğursuzluk olarak telakki edilir.²⁸³ İnsanın elinde olmayan hıçkırık

²⁷⁷ Kaya, *age*, s. 170.

²⁷⁸ Fatma Kök, -Ev Hanımı- "Uğur ve Uğursuzluk" konulu görüşme, Aybastı Çakırlı Mahallesi: 11/07/2018.

²⁷⁹ Hatun Aydoğdu, -Ev Hanımı- "Uğur ve Uğursuzluk" konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

²⁸⁰ Mircea Eliade, *İmgeler ve Simgeler*, Mehmet Ali Kılıçbay (çev.), Gece Yayınları, Ankara 1991, s. 29.

²⁸¹ Necati Sümer, "Mitolojik ve Dinsel Bir Yükseliş Simgesi Olarak Merdiven Motifi", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 18, S 1, (2018), s. 258-259.

²⁸² Kılıç, *age*, s. 176; Sirtbaş, *age*, s. 85.

²⁸³ Hatun Aydoğdu, -Ev Hanımı- "Uğur ve Uğursuzluk" konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

ve kulak çınlaması yorumlanabilen davranışlardandır. Kulağı çınlayanın²⁸⁴ ve hıçkırık tutan kişinin hakkında konuşulduğuna inanılmaktadır.²⁸⁵

Anadolu’da olduğu gibi Ordu yöresinde de evdeki bazı bölümler ve eşya ile ilgili uğur ve uğursuzluk inançları oluşmuştur. Bunların başında kapı eşiği ile ilgili inanışlar gelir. Örneğin; eşiğe basanın iftiraya uğrayacağına,²⁸⁶ düşmanının çoğalacağına, kız çocuğunun olacağına, yoksul olacağına²⁸⁷ ve eşiğe oturmanın eve borç getireceğine inanılmaktadır.²⁸⁸ Eşik ile ilgili inanışların oluşmasında kadim inanışlar etkili olabileceği gibi İslâm kültürü de etkili olmuş olabilir. Zira buna dair İslâm Peygamberi’ne isnat edilen “Yollarda oturmaktan sakınınız”²⁸⁹ hadisi eşiğin uzaklaşılması gereken bir obje gibi düşünülmesine neden olmuş olabilir.

Yörede geleneksel olarak süpürgelik bitkisinden yapılan süpürgeye oturmanın, basmanın²⁹⁰ ve üzerinden atlamanın uğursuzluğuna inanılmaktadır. Başa gelecek bu olumsuzluk ise çok sayıda kız çocuğunun olması ya da çok çocuğun olması şeklindedir.²⁹¹ Bu inançların arkasında süpürgeyi kırılmaması için önlem olarak bu ifadelerin kullanılması, süpürgeyi mitolojik yönü²⁹² ya da süpürmek fiiliyle olumlu olduğu düşünülen özellikleri yok etme şeklinde bir inançla günümüze kadar devam etmiş olabilir.

Anadolu’da olduğu gibi Ordu yöresinde de İslâm dininin etkisiyle sağ ile yapılan hareketlerin hayır, sol ile yapılan hareketlerin de şer getireceğine inanılmaktadır. Hayırlı yerlere sağ ayakla girilmekte ve oradan sol ayakla çıkılmaktadır. Hayırsız yerlere ise sol

²⁸⁴ Hatice Varilci, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

²⁸⁵ Kılıç, *age*, s. 176.

²⁸⁶ Emine Uysal, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Korgan Koççuğaz Mahallesi: 21/12/2018; Kaya, *age*, s. 170.

²⁸⁷ Zeliha Uçar, -Ev Hanımı - “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Korgan Karakışla Mahallesi: 07/07/2018; Emine Altuntaş, -Ev Hanımı - “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Uzundere Mahallesi: 19/08/2018.

²⁸⁸ Neziha Eskiden, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018; Hatun Aydoğdu, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

²⁸⁹ Buhârî, *el-Câmi’u’s-sahîh*, İstizan, 2.

²⁹⁰ Emine Altuntaş, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Uzundere Mahallesi 19/08/2018.

²⁹¹ İhsan Şahin, -Emekli- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Gürgentepe Muratçık Mahallesi: 05/01/2019; Hava Çağır, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Fatsa Evkaf Mahallesi: 17/07/2018.

²⁹² Cadıların süpürgesiyle uçmasına dair Peter Lorie, *Batıl İnançlar*, 1. Baskı, Milliyet Yayınları, İstanbul 1997, 123.

ayakla girilmekte ve sağ ayakla çıkılmaktadır.²⁹³ Eve sağ ayakla girilip sol ayakla çıkılması halinde gün boyu yapılan işlerin hayır getireceğine inanılmaktadır.²⁹⁴ Bu inanişin yanında sağ avuç kaşınırsa kişiye para geleceğine, sol avuç kaşınırsa kişiden para çıkacağına,²⁹⁵ sağ gözün seğirmesinin iyilik, sol gözün seğirmesinin ise kötülük getireceğine,²⁹⁶ o gün tüm işlerin iyi gitmesi için çorabın önce sağ ayağa giyilmesi gerektiği düşünülmesi²⁹⁷ bu inanişlere birer örnektir.

Ordu yöresinde uğur ve bereket getirmesi ya da bereketin gitmemesi için birtakım pratikler yapılmaktadır. Örneğin sebze tohumu isteyenlere sırrı gider diye tohum verilmediği, sırrının gitmemesi için ilk önce kendisinin ektiği sonra başkasına verildiği yapılan uygulamalardan biridir.²⁹⁸ Benzer şekilde bahçeye birinin girmesi halinde bahçenin sırrının gideceği inancıyla bahçeye girecek kişilerin “kırk bir kere maazallah mâşâallah” demesi halinde ürünlere bir şey olmayacağı yapılan bir diğer uygulamadır.²⁹⁹ Bunun dışında ürünün fazla olması için yapılan ritüeller şu şekildedir: Ürün az olur düşüncesiyle ay başlarında ekim yapılmadığı;³⁰⁰ bulunulan sene içinde fındık bereketli olsun diye geçen seneki fındıktan bir avuç yeni mahsulün üzerine konulduğu³⁰¹ tespit edilen inaniş ve uygulamalardan bazılarıdır. Bunun yanında dolunun bahçedeki ürünlere zarar vermemesi için dolu yağarken evin en büyük kızının bunu dişiyile kırması halinde dolunun kesileceğine inanılmaktadır.³⁰² Yörede ayrıca tarlaya ekilen ürünlere nazar değmemesi için mahsuller arasında bulunan çalı ve ağaçlara yumurta kabukları asılır ya da giyilmeyen elbiseler asılır.³⁰³ Eve bereket getirdiğine

²⁹³ Kılıç, *age*, s. 176.

²⁹⁴ Hatice Kuru, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Çatalpınar Kıran Mahallesi: 29/12/2018.

²⁹⁵ Hatice Varilci, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018; Hatun Aydoğdu, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018; Kılıç, *age*, s. 176; Sirtbaş, *age*, s. 85; Emine Altuntaş, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Uzundere Mahallesi: 19/08/2018.

²⁹⁶ Kılıç, *age*, s. 176.

²⁹⁷ Hatun Aydoğdu, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

²⁹⁸ Hatice Varilci, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

²⁹⁹ Kaya, *age*, s. 171.

³⁰⁰ Hatice Varilci, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018.

³⁰¹ Kaya, *age*, s. 171.

³⁰² Selime Şahin, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Gököy Güzelyurt Mahallesi: 06/10/2018.

³⁰³ Mehmet Kuru, -Emekli- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Çatalpınar Kıran Mahallesi: 29/12/2018.

inanıldığı için evin önünde kesilen koçun boynuzları görülen bir yerlere (serendi vb.) asılır.³⁰⁴

Tekli sayının kutsal olduğunun düşünülmesinden dolayı tavuk kuluçkaya yatırılırken çift sayılı yumurta konulmaz. Tekli bir sayı ile kuluçkaya yatırılması durumunda yumurtaların hepsinden civciv çıkacağına inanılmaktadır.³⁰⁵ Bu inanış İslâm geleneğinde yer alan tekli sayıların kutsî olduğu ile ilgili inanışlar³⁰⁶ bağlamında açıklanabileceği gibi kadim kültürlerdeki tekli sayıların kutsallığı ile de açıklanabilir.³⁰⁷

Eve uğur ve bereket getirmesi için yedi tane küçük cam şişeye mercimek, tuz, pirinç, şeker, nohut vb. yiyecekler konularak mutfağa asılmaktadır.³⁰⁸ Şişeler genel olarak enjeksiyonlu ilaçların küçük cam şişeleridir. Bu inanışın temelinde yedi sayısının uğur getirdiği inancı yattığı gibi küçük taneli yiyeceklerin de uğur getireceğine inanılması yatmaktadır.

Anadolu'da olduğu gibi Ordu yöresinde de bazı sayı, gün ve ayların uğur ve uğursuzluk getirdiğine inanılır. On üç sayısının uğursuz bir rakam olduğuna,³⁰⁹ bunun yanında el işi ve yolculuk gibi işlerin de salı günü yapılmayacağına, salı günü yapılması halinde işlerin rast gitmeyeceğine inanılmaktadır.³¹⁰

Yörede son dönemlerde yeni ortaya çıkan inanışlardan biri de yılbaşına gelen bazı kimselerin uğur ya da uğursuzluk getireceği inancıdır. Bu inanca göre seilmeyen bir insanın yılbaşında³¹¹ eve gelmesi halinde yıl boyu bütün işlerin kesat gideceğine

³⁰⁴ Mehmet Işık, -Emekli- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Akkuş Kızılelma Mahallesi: 01/09/2018.

³⁰⁵ Havva Güler, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Koyunculu Mahallesi: 12/03/2018.

³⁰⁶ Allah'ın bir ve tek olması, beş vakit namaz, Hac'da tavafın yedi defa olması İslam kültüründe tek sayısının kutsiyet kazanmasına sebep olmuştur.

³⁰⁷ Platon'a göre, bütün çift sayılar kötü kaderin temsilcisi olduğunu söyler; Vergilius ise şunu söyler: “Numera deus im pare gaudet” (Tanrı tek sayıyla hoşnut oldu); Shakespeare da şunu söyler: “Tek sayılarda tanrısallık vardır.” Annemarie Schimmel, *Sayıların Gizemi*, Mustafa Küpüşoğlu (çev.), Kabalıcı Yayınevi, İstanbul 2000, s. 24.

³⁰⁸ Kaya, *age* s. 169.

³⁰⁹ Hatun Aydoğdu, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

³¹⁰ Dürdane Yılmaz, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Esenli Mahallesi: 07/01/2019.

³¹¹ Yörede yılbaşı olarak kutlanan 31 Aralık gecesi ve 1 Ocak günü İslam dünyasına ve dünyanın diğer bölgelerine de yılbaşı adı altında kutlanmaktadır. Bu gün, Hz. İsa'nın doğumu adı altında Hıristiyanlığa dahil edilmiş, Noel kutlamaları yoluyla eski kültürlerdeki pagan adet ve gelenekleridir. Geniş bilgi için bk. Hidayet Işık, “Dini Kökeni Açısından Noel ve Yılbaşı”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S 7, (1997), s. 447-468; Ayrıca bk. Mehmet Katar, “Hıristiyanlıkta İsa'nın Doğumu ile İlgili Kutlamaların Ortaya Çıkışı”, *İslâmiyat Dergisi*, (‘İsa Anısına’ Özel Sayısı), c. 3, S 4, (2000), s. 115 - 131.

inanılmaktadır. Hatta bundan dolayı yılbaşı gecelerinde kimse kimsenin evine gitmemeye çalışır, gitmesi halinde o sene hayvan ölür, afet olur, mahsul az olursa yılbaşında gelen kişinin uğursuzluğundan kaynaklı olduğu düşünülür. Bunun tam tersi misafir gelir ve mahsul o sene fazla olursa her yılbaşında o kişi çağrılır.³¹² Uğursuzluğu önlemek adına da gelen misafirin ağzına şeker verilir.³¹³ Ayrıca yörede yılbaşında şanslı iyi giden kimsenin yıl boyunca da şansının iyi gideceğine inanılmaktadır.³¹⁴ Yılbaşında uğursuzluk inancının arkasında yörede daha çok yaşlıların ifade ettiği “yılısırtı”nda eve misafir gelmesinin uğursuzluk getirdiği³¹⁵ inancının yılbaşında da olabileceğine dönüştürülmesi yatmaktadır. Çünkü yörede ifade edilen yılısırtı (1 Mart), Rumi takvime³¹⁶ göre yılbaşdır.

2.1.1. Uğur ve Uğursuzluk ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Halk inançları arasında uğur ve uğursuzlukla ilgili uygulamalar önemli bir yer tutmaktadır. Uğur, “insanlara iyilik, şans getirdiğine ya da böyle bir şeyin habercisi nedeni olduğuna inanılan gizli güç, böyle bir güce inanılan şeye fetiş denir.”³¹⁷ Sözlükte ise “işlerin ters gitmesine yol açtığına inanılan nesne, olay, fiil ve durum” anlamına gelen uğursuzluk kelimesi, “uğur, uğurlu şeyleri gösteren simge” anlamının zıddıdır. Uğursuzluk, “gören ve işiten kişinin nefret duyup reddettiği şey” demektir. Uğur ise insana mutluluk, iyilik ve şans getireceğine inanılan durumdur. Arapçada uğursuzluk kavramının kullanımı ise “uğursuz saymak” mânasındaki şe’*m* (شأم) kökünden türeyen teşe’üm (تشأم), “uçmak” anlamındaki tayr (طير) kökünden türeyen tıyer (طيار), tâir (طائر) kelimesiyle birlikte kullanıldığında zecr (زجر), ayrıca “uğursuzluk, uğursuz” anlamındaki nehs (نحس) kelimesi de aynı mânaya gelir. Uğursuzluk “insan ve

³¹² İhsan Şahin, -Emekli- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Gürgentepe Muratçık Mahallesi: 05/01/2019.

³¹³ Gülce Kök, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Esenli Mahallesi: 07/01/2019.

³¹⁴ Erol Teyin, -Serbest Meslek- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Mesudiye Akpınar Mahallesi: 05/08/2018.

³¹⁵ Kıymet Aksu, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

³¹⁶ M. Ö. 45 yılında, Roma imparatoru Jul Sezar zamanında, eski Mısır’ın bu güneş takviminden yararlanılarak “Jüliyen Takvimi” denilen “Rumî Takvim”i oluşturduğu tahmin edilmektedir. Ünver Günay, “Türk Dünyasında Kronojik Sistemler, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 1, S 20, (2006), s. 244.

³¹⁷ Yaşar Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2007, s. 4972.

hayvanlarla diğerk bazı nesnelere hareket, ses ve duruşlarını uğursuz sayma” şeklinde de tanımlanır.³¹⁸

Farklı din ve kültürlerde de uğur ve uğursuzluk inancı vardır. Eldeki belgelere göre eski Mezopotamya çivi yazılarında bu tür inanışların varlığı görülmektedir. Bu dönemle ilgili bilinen uğur ve uğursuzlukla ilgili inanç ise daha çok astronomiyle ilgilidir.³¹⁹ Yahudiliğe “şabat” adıyla girecek olan cumartesi, kökeni Sümerler’e ve Akkad-Bâbil geleneğine kadar giden bir inanıştır. Bâbil halkı “şabattu” denilen günün uğursuzluk getirdiğine inanırdı. Ayrıca ayın 7, 14, 19, 21 ve 28. günlerini uğursuz kabul ederlerdi. Eylülün ilk beş günü kral için uğursuz sayılırdı. Bu beş gün ateşte hazırlanan yiyecekler uğursuzluğa yol açacağı için yenmezdi. Ay ve Güneş tutulması da uğursuz kabul edilen temel inanışlardandır.³²⁰

Hititliler, bir eylemin sonucunun olumlu ya da olumsuz olduğunu önceden bilmek için daha çok hayvanın iç organını kullanırlardı.³²¹ Yakutlar, ateş başında bir kişinin üstüne sıçrayan kıvılcımın uğurlu olduğuna inanmaktadır.³²² Kadim Türklerde ölmüş atalarının hatıratını yaşatmak için eşyalarını bir töz ve ongon olarak kullanırlardı ki³²³ bu eşyanın uğur getirmesini beklerlerdi.

Ordu yöresinde gece dışarı çıkmamak gerektiği inancının nedeni olarak kişinin çarpılacağı düşüncesi vardır. Bu inanç kadim Türklerde de görülmektedir. Cinlerden bir kısmı geceleri birbirlerine ok atarlar, atılan oklardan kurtulmak için Türkler mecbur kalmadıkça geceleri dışarı çıkmazlarmış.³²⁴

Ordu yöresinde “Kapı eşliğine oturma, iftira atılır” gibi söylemlerle kişinin eşikten uzak tutulmaya çalışılması yörede eşige basılması, oturulması vb. davranışların uğursuzluk alameti olarak görülmesindedir. Bu inanç kadim Türk inancından kalma olabilir. Zira kadim Türk inanç sisteminde eşik, yapı ve fonksiyonu itibarıyla insanları her türlü hastalıktan, evi ise gelmesi muhtemel kaza ve belalardan koruyan bir sınır

³¹⁸ İlyas Çelebi, “Uğursuzluk”, *DİA*, c. 42, İstanbul 2012, s. 51.

³¹⁹ Arık, “Uğur ve Uğursuzluk”, s. 329.

³²⁰ Demirci, “agb”, s. 52; Arık, “agb”, s. 329.

³²¹ Demirci, “agb”, s. 52; Arık, “agb”, s. 329.

³²² Boratav, *age*, s. 112; Arık, “agb”, s. 333.

³²³ Arık, “agb”, s. 334; İnan, *age*, s. 47; Ordu yöresi Alevi kültüründe ölenin eşyaları yadigâr denilerek sevenleri tarafından saklanır.

³²⁴ Harun Güngör ve Bekir Köylü, *Türk Halk İnanışları Üzerine Notlar*, 1. Baskı, Kimlik Yayınları, Kayseri 2017, s. 93.

çizgisiydi. Bundan dolayı eşiğe hürmet gösterilir ve üzerine ayak basılmazdı.³²⁵ Merdiven altından geçmenin uğursuzluk getireceği inancı Amerika ve Avrupa toplumlarında da vardır. Avrupa toplumunda bu inancın oluşması darağacı korkusundan kaynaklanmaktadır.³²⁶ Hıristiyanlıktaki teslisin de bunda etkisini görmek mümkündür.

Ordu yöresinde bazı hayvanlar uğurlu ve uğursuz olarak görülmektedir. Hayvanlarla ilgili uğur ve uğursuzluk çıkarımı çok geçmişe dayanmakta ve çeşitli yöntemlere göre yapılmaktadır. Güvercin, karga, baykuş ve hüdhüd gibi kuşların uçuşundan anlam çıkarma anlayışı çok eski bir geçmişe sahip olup Bâbil ve Mısırlılar gibi Yahudi ve Hıristiyanlarda da mevcuttu. Câhiliye Arapları kuşların yanı sıra bir kısım özellikler taşıyan insanlarla kulağı yarık, boynuzu kırık hayvanları ve bazı sesleri de uğursuz kabul ederlerdi. Arapların başvurduğu yöntemlerin en yaygını kuş uçurtma şeklinde yapılanıydı. “İyâfetü’t-tayr” (عیافة الطير) denilen bu yöntemlere göre sabahleyin evinden çıkan kişi uçan bir kuşun uçtuğu yöne göre o günkü işini yorumlardı. Kuş soldan sağa doğru uçarsa “sânih” (سانح) uğurlu, sağdan sola doğru uçarsa “bârih” (بارح) uğursuz sayılırdı. Uçan kuş görülmediği takdirde bir kuşu uçurmak suretiyle aynı işlem uygulanırdı.³²⁷ Orta Çağ’da kara kedi büyücüye yardımcı olan bir hayvandır. Kara kedi ile büyü arasındaki ilişki Orta Çağ’dan daha önceye eski Mısır’a kadar dayanır.³²⁸

Yörede birtakım hayvanlarla ilgili uğurlu ya da uğursuz olduğuyla ilgili inancın kökeninde eski inançların ve kültürlerin izleri vardır. Örneğin bozkurt, at, baykuş, kaz, turna vb. hayvanlar ile ilgili inançların kaynağı Orta Asya kadim Türk inancı ile ilgilidir. Koyun, keçi, kedi vb. hayvanlar ile ilgili inanışlar dinî olmaktan daha çok göçebe toplumlarla ilgilidir. Güvercin, kırlangıç, kertenkele, karınca ve yılan ile ilgili inanışların kökeni Sâmi kültürü ile ilgilidir. Bu inanışlar, İslâmî şekil almış halleridir.³²⁹

Uğur ve uğursuzluk inancının dışında bedensel birtakım durumlar da bazı olaylara yorulma geleneği, tüm Anadolu’da olduğu gibi Ordu yöresinde de görülmektedir. Örneğin kulak çınlamasıyla kendisinden bahsedildiği söylenir. Bu duruma benzer inanç Nastûrîler arasında da vardır. İnanışa göre birinin kulağının

³²⁵ Rifat Araz, *Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*, 1. Baskı, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1995, s. 64; Ali Albayrak ve İhsan Çapçioğlu, “Ehl-i Sünnet Geleneğine Bağlı Bir Orta Anadolu Köyünde Halk İnançları ve Uygulamaları”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, c. 8, S 24, (2006), s. 130.

³²⁶ Lorie, *age*, s. 186.

³²⁷ Çelebi, “agb”, s. 51.

³²⁸ Lorie, *age*, s. 56, 134.

³²⁹ Güngör ve Köylü, *age*, s. 65.

çinlaması, o kişi hakkında dedikodu yapıldığına işaretti. Yine eğer bir kimsenin sağ kaşı iki kere istemsiz şekilde hareket ederse kaşı oynayan kişinin bir tüccar veya bir zengin adam göreceğine ve o gördüğü kişinin ona bir hediye vereceğine inanılırdı. Eğer kişi fakir ise zengin olacağına, tam tersi ise köle olacağına inanılırdı.³³⁰

Yörede hayız halindeki kadının yaptığı işlerin kötü görülmesinin arkasında ise Sâmî dinlerden olan Yahudilikte hayız halindeki kadının kirli görülmesi inancı vardır. Hayız halindeki kadının dokunduğu her şey de kirli olmaktadır. Yahudilere göre hayızlı kadına veya dokunduğu şeylere temas eden de kirli olarak görülmektedir.³³¹ İslâm, hayızlı kadının namaz, oruç, Kur'an'a dokunmak, Kâbe'yi tavaf gibi ibadetleri yerine getirmesini menetmiştir. Ancak İslâm'a göre hayızlı kadının dokunduğu şahıs ve eşyalar murdar değildir.³³² Başta Yahudilik olmak üzere öteki dinsel geleneklere ait metinlere bakıldığında, kadını yadsıyan ve bazı hallerde onu hedef haline getiren söylemlerden kaynaklanmaktadır.³³³ Ayrıca kadının ataerkil toplum yapısındaki konumu bu düşüncenin oluşmasına sebep olmuştur.

Yörede soğan, sarımsak, yumurta kabuklarının yakılmaması Anadolu halk inanışlarında önemli bir yeri olan cin, şeytan inancı ile ilgilidir. Bunların yakılmasının günah olarak değerlendirilmesi de İslâmî kimliğe büründürmesiyle açıklanır.³³⁴

Ordu yöresinde sağ ile yapılan işlerin hayır getireceği inancı kadim ve günümüz inançlarında da vardır. Kadim Türk kültüründe de kapıdan çıkarken sağ ayakla çıkılmasının hayır getireceği inancı vardır.³³⁵ Sağ ile yapılan işlerin hayır getireceği inancı Mecûsîlik, Yahudilik ve Câhiliye Arap toplumunda da vardır.³³⁶ Anadolu'da olduğu gibi Ordu yöresinde bu inancın kökeni Kur'an-ı Kerim ve hadis kaynaklıdır.

³³⁰ Murat Gökhan Dalyan, "XIX. Yüzyıl Nasturilerinde Hastalık, Büyü ve Batıl İnançlar", *History Studies Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, c. 3, S 2, (Temmuz 2011), s. 91.

³³¹ *Kutsal Kitap*, Levililer, 15/19-24; Ateş, *age*, s. 30.

³³² Ateş, *age*, s. 30-31.

³³³ Şir Muhammed Dualı, "Yahudi Kutsal Metinlerinde Olumsuz Kadın Algısı", *Kadın ve Aile Üzerine Araştırmalar*, Emine Ögük (Ed.), Hermes Ofset, Ankara 2018, s. 307. Yahudilerde olumsuz kadın algılarından biri de Ortodoks Yahudi grubuna bağlı bir kişinin, her sabah ibadetinde kendisini kadın yaratmayan Tanrı'ya, şükran duyduğunu ifade etmesidir. Dualı, "agb", s. 325; Yazara göre İslam kültüründe de bulunan olumsuz kadın algısının temelinde kadın ile ilgili bazı hadisler ve Yahudi inanç sisteminde yer alan olumsuz kadın algısının İsrailiyat kültürüyle İslam kültürüne girmesi yatmaktadır. Geniş bilgi için bk. Şir Muhammed Dualı, "Yahudi Kutsal Metinlerinde Olumsuz Kadın Algısı", *Kadın ve Aile Üzerine Araştırmalar*, Emine Ögük (Ed.), Hermes Ofset, Ankara 2018, s. 305-328.

³³⁴ Güngör ve Köylü, *age*, s. 93.

³³⁵ Arık, "agb", s. 333.

³³⁶ Mehmet Azimli, *Cahiliyye'yi Farklı Okumak*, 5. Baskı, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2017, s. 145-146.

Çünkü Kur'an-ı Kerim'de amel defterinin sol taraftan verilenin üzüleceği belirtilmektedir.³³⁷ Hz. Peygamber'in hadislerinde sağ el ile yemek yenmesiyle ilgili tavsiyesi vardır.³³⁸

Yörede az da olsa ifade edilen uğursuzluk inancından biri de on üç sayıdır. On üç sayısının uğursuz olarak görülmesinin arkasında Hıristiyan teolojisinde İsa'nın son akşam yemeğinde kendisiyle birlikte 13 kişi bulunmasının ardı günü İsa'nın çarmıha gerilmesi bu inancın oluşmasına sebep olmuş olabilir. Bu inancın arkasında diğer bir olasılık da Vikinglerin Tanrısı Odin'in on iki kişi için verdiği yemeğe on üçüncü Tanrı olarak davet ettiren Loki'nin mitolojisine dayanabilir.³³⁹ Tevhidin (1) teslisin (3) önüne geçtiği inancı da bunlar arasında sayılabilir.

İslâm dini Câhiliye Arap toplumunda olan ve insanı sünnetullahı sarılmaktan alıkoyan uğur ve uğursuzluk inancını, Kur'anî öğretiyile³⁴⁰ ve İslâm Peygamberi'nin sözleriyle yermektedir. İslâm Peygamberi bir sözünde "Uğursuzluk anlayışı bizden değil, şirkten kaynaklanmaktadır. Allah bu anlayışı tevekkülle giderir"³⁴¹ şeklinde rivayet etmiştir. Kendisine isnat edilen başka bir sözünde de "Hz. Peygamber, hiçbir şeyi uğursuz saymazdı."³⁴² İslâm Peygamberi başka bir sözünde hastalığın kendiliğinden sirayet etmediğini, kuşun uçmasıyla uğursuzluk meydana gelmediğini, safer ayında veya baykuşun ötmesinde uğursuzluk aranmayacağını,³⁴³ İslâm'da uğursuzluk anlayışının bulunmadığını, daima iyimser ifadelerin kullanılması gerektiğini rivayet etmiştir.³⁴⁴

Sonuç olarak yörede yaygın olan uğur ve uğursuzluk ile ilgili inançlar, insanların hem geçmişten hem de karşılaşılan bazı olaylar karşısında ortaya koydukları kendi

³³⁷ "Kitabı kendisine sol tarafından verilen ise şöyle der: Keşke kitabım bana verilmeseydi." *Kur'an-ı Kerim*, Hakka Suresi, 25.

³³⁸ İslâm Peygamberi bir sözünde: "Sakin sizden biriniz sol eliyle yemesin ve onunla içmesin. Çünkü şeytan sol eliyle yer, sol eliyle içer" şeklinde ifade etmiştir. Müslim, *el-Câmi'u's-sahih*, Eşribe, 106.

³³⁹ Arık, "agb", s. 330-331.

³⁴⁰ "Fakat onlara iyilik geldiği zaman, Bu bizimdir, (biz çalışıp kazandık) derler. Eğer başlarına bir kötülük gelirse, Musa ve beraberindekilerin uğursuzluğuna yorarlardı. İyi bilin ki, onların uğursuzluk sebebi ancak Allah katında (yazılı)dır. Fakat çokları bilmezler." *Kur'an-ı Kerim*, A'raf Suresi, 131; İnkâr edenler dediler ki: "Şüphesiz biz sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık. Eğer vazgeçmezseniz, sizi mutlaka taşlarız ve bizim tarafımızdan size elem dolu bir azap dokunur." *Kur'an-ı Kerim*, Yâsin Suresi, 18; Hz Salih'in Kavmi: "Sen ve beraberindekiler yüzünden uğursuzluğa uğradık." dediler. Salih, "Sizin uğursuzluğunuzun sebebi Allah katında (yazılı) dır. Aslında siz imtihan edilmekte olan bir kavimsiniz dedi." *Kur'an-ı Kerim*, Neml Suresi, 47.

³⁴¹ Ebû Dâvûd, *es-Sünen*, Tıb, 24; Tirmizi, *es-Sünen*, Siyer, 47.

³⁴² Ebû Dâvûd, *es-Sünen*, Tıb, 24.

³⁴³ Buhârî, *el-Câmi'u's-sahih*, Tıb, 54.

³⁴⁴ Buhârî, *el-Câmi'u's-sahih*, Tıb, 44, 54.

düşüncelerinin birer vücut bulmuş hali olarak değerlendirilebilir. Çünkü başa gelen olumsuz durumların kaynağı, şekil itibarıyla farklı olan hayvan ve canlılara yüklenmiş ve yüklenmektedir. Uğur ve uğursuzluk inancının bir kısmı eski medeniyetlerin bir uzantısı olsa da bu inançların günümüz insanı tarafından yaşatılması, acı ve korkudan kaçma ve en önemlisi de psikolojik açıdan rahatlama yol açmasındandır.

2.2. NAZAR VE MUSKA İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Sözlükte “bakmak, görmek, düşünmek” anlamındaki nazar kelimesi Türkçede “beğenilen bir şeye kıskançlıkla bakmak ve zarar verecek şekilde onu etkilemek” mânasında nazar etmek (göz değmek) şeklinde kullanılır. Nazar kavramı, daha çok kıskançlık duygusunun eşlik ettiği zarar verici etkiye sahip göz ve bakışla ilişkilendirilse de herhangi bir canlı yahut objeye yönelik hayranlık ve övgü sözleri de etkisi açısından nazar kapsamında görülmüştür.³⁴⁵

Halk, kendince, keskin göze, kuvvetli dile ve güçlü nefese sahip olan kötü niyetli kişilerin bakışlarından, nefeslerinden ve dillerinden sakınıp korunmaya çalışır. Yörede nazar değdiğine inanılan daha çok çocuk ve bebeklerdir. Nedeni ise bakıma muhtaç olmalarındandır. Mavi gözlü, vücudunda sağlık problemi olan, aşırı kıskanç vb. kimselerin daha fazla nazar değdirdiğine inanılmasından kaynaklı bu özelliğe sahip insanlardan bebeği uzak durdurmaktadırlar.³⁴⁶ Ayrıca bebeklere nazar değmemesi için bebeklerin övülmesi, sevilmesi hatta bakılması istenmez. Bebeğe bakılmışsa sonunda mâşâallah denmesi gerektiğine, aksi durumda nazar degeceğine inanılır. Yörede bundan dolayı bebeklere nazar değmemesi için çeşitli önlemler alındığı görülmüştür. Bu önlemin başında bebeğe nazar boncuğu ve muska takılması gelmektedir.³⁴⁷ Bunun dışında bebeğin elbisesinin içine çengelli iğne takılması;³⁴⁸ tava karasının bebeğin kulağının arkasına sürülmesi;³⁴⁹ bebeğe kırmızı bir giysi giydirilmesi ya da dikkat

³⁴⁵ Salime Leyla Gürkan, “Nazar”, DİA, c. 42, İstanbul 2006, s. 443.

³⁴⁶ Şakir Gürsu, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Kabadüz Musakırık Mahallesi: 22/12/2018; Hatice Varilci, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi: 01/09/2018; Mavi gözlü kişilerin nazar değdiren kişi olarak görülmesinin nedeni halkımız içinde az bulunması, halk tarafından yadırganmaları ve halkın bu kişilere farklı bir gözle bakmaları yatmaktadır Sedat Veyis Örnek, *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, s. 122; Güngör ve Köylü, *age*, s. 96.

³⁴⁷ Nezih Eskiden, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018.

³⁴⁸ Sırtbaş, *age*, s. 61.

³⁴⁹ Emine Kaya, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Aybastı Armutlu Mahallesi: 25/05/2018; Dürdane Yılmaz, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Aybastı Esenli Mahallesi: 07/01/2019; Havagül Argın, -Ev Hanımı - “Nazar” konulu görüşme, Kumru Yukarı Damlalı Mahallesi: 20/09/2018.

çekecek kırmızı bir kurdelenin bebeğin omzuna takılması³⁵⁰ nazara önlem adına yapılan diğer uygulamalardır.

Ordu yöresinde bebeğe nazar değdiği bebeğin çok ağlamasından anlaşılır. Nazar değmesi durumunda yapılan birtakım uygulamalar vardır. Bu uygulamalar şu şekildedir: Bebeğin etrafında tuza okunarak dolandırılır ve sonrasında ateşe atılır. Tuz yandıkça nazarın da geçtiğine inanılır. Sarımsak başı, arı balı mumu, zeytinyağı, kalın tuz karıştırılıp dua okunarak çocuğun başında çevrilir, sonra közde yakılır ve çocuğun başına örtü sererek çocuğa tütsüsü verilir.³⁵¹ Kırk bir yamalık yırtıp her yamalık kesilirken nazarı değebilecek kişilerin ismi söylenir, kırk bir yamalık yakılarak bebek tütsülenir.³⁵² Diğer bir yöntem de, nazarı değen kişiden fark ettirmeden herhangi bir eşya, ip, yamalık, saç vb. alınıp yakılır ve bebek bununla tütsülendirilir.³⁵³ Bu şekilde bebeğe yapılan ritüellerle bebekteki nazarın geçeceğine inanılmaktadır.

Yetişkinlere nazar değmesi durumunda yapılan pratikler, bebek ve çocuklara uygulanan pratiklerden biraz farklıdır. Yörede yetişkin bir kişiye nazar değdiği; kişinin yüzünün şişmesi, herhangi bir yerinde çiban çıkması, yorgun olması ve hastalanmasıyla anlaşılır. Bundan dolayı yetişkinlerin kendilerine nazar değmemesi için birtakım pratikler yaptığı görülür. Bunların başında mavi boncuklu kolye ve süs eşyası taktığı müşahede edilmektedir. Yaşlılar ise ham elma ağacından yapılmış boncuk takmaktadırlar.³⁵⁴ Bunun dışında nazar duası okunmuş gül ağacının dalını, hurma çekirdeğini, kiraz dalının küçük parçasını üzerinde taşınması da kişiyi nazardan ve belalardan koruyacağına inanılmaktadır.³⁵⁵

Yetişkinlere değen nazarın giderilmesinin başka yöntemleri de bulunmaktadır. Bunların en yaygını nazar değene nazar duasının okunmasıdır. Duanın geçerli olması için de birtakım uygulama yapılmaktadır. Örneğin nazarı okuyacak kişinin yaşlı bir kadın olması,³⁵⁶ en az yedi kişiye okutulması,³⁵⁷ sayı olarak da kırk bir defa nazar duası

³⁵⁰ Kaya, *age*, s. 174.

³⁵¹ Emine Koçkaya, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Aybastı Esenli Mahallesi: 07/01/2019.

³⁵² Kaya, *age*, s. 175.

³⁵³ Emine Uysal, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Korgan Koççuğaz Mahallesi: 21/12/2018.

³⁵⁴ Yadıkar Demirci, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Akkuş Kızılelma Mahallesi: 01/09/2018.

³⁵⁵ Kaya, *age*, s. 173.

³⁵⁶ Yücel Güleç, -Esnaf- “Nazar” konulu görüşme, Aybastı Fatih Mahallesi: /07/01/2019.

³⁵⁷ Kaya, *age*, s. 170.

okunması gerektiği düşünülür.³⁵⁸ Nazar duası olarak çeşitli ayet ve dualar okunmakta ve bu nazar duaları yöre içinde aynı şekilde farklılık göstermektedir. Yörede tespit ettiğimiz nazar duaları şunlardır: İsrâ suresinin 38-39. ayetleri;³⁵⁹ Haşr suresinin son üç ayeti; üçer İhlâs, Felâk, Nâs ve Fâtiha sureleri;³⁶⁰ yedi Felâk, yedi Nâs, bir Fâtiha ve üç İhlâs suresi; yedi Fâtiha, bir Âyete'l-Kürsî, bir Felâk ve bir Nâs suresinin okunması.³⁶¹ Yine kişinin bildiği herhangi yedi dua;³⁶² otuz bir kere İhlâs;³⁶³ suya yedişer defa Fâtiha, Muavvizeteyn (Felâk ve Nâs sureleri) ve İhlâs suresi okunması.³⁶⁴ Bu uygulamalar, İslâm dinini nazardan korunmaya aracı olarak gördüklerini gösterir.

Yörede nazarın geçmesi için yaygın olan diğer pratikler şu şekildedir: Nazar değdiği inanan kişiye şifa muskası yazdırılması, kurşun dökülmesi³⁶⁵ ve tuza nazar duası okunması. Dua okunan tuz, nazar değen kişinin başından üç defa çevrilir ve sonrasında ateşe atılır.³⁶⁶ Ateşten ne kadar çatırdama sesi gelirse o kadar nazarın olduğuna inanılmaktadır.³⁶⁷

Yörede en çok yapılan uygulamalardan biri de nazar değene arı mumu tütsüsü yapılmasıdır. Bu uygulama şu şekilde yapılır: Köz alınır ve üzerine arı mumu konulur. Eriyen mumun tütsüsünü nazar değenin içine çekmesi söylenir.³⁶⁸ Diğer bir uygulamada ise nazarı değenin veya şüphelenilen kişinin saçı, üzerinden iplik veya bastığı yerden toprak alınarak yakılır; bunun tütsüsü çektirilir.³⁶⁹ Yine eğişiyle (yörede eyişi, eyüşü, eğüşü gibi adlarla bilinen alet, sac üzerinde ekmek, yufka çevirmek, ateş karıştırmak ya da sobadan köz almak için kullanılan uzun saplı düz kürek) sarımsak kabuğu ya da arı mumu tütsüsü çektirilir.³⁷⁰ Yörede nazarın geçmesi için yapılan tespit ettiğimiz ilginç

³⁵⁸ Bahri Güler, -Emekli- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Çatalpınar Ortaköy Mahallesi: 07/12/2018.

³⁵⁹ Mehmet Türe, -Emekli Öğretmen- “Nazar” konulu görüşme Çatalpınar Güney Mahallesi: 26/09/2018.

³⁶⁰ Hatice Kuru, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Çatalpınar Kıran Mahallesi: 29/12/2018.

³⁶¹ Ahmet Katkıcı, -Serbest Meslek- “Nazar” konulu görüşme, Kabataş Belen Mahallesi: 23/09/2018.

³⁶² Mehmet Işık, -Emekli- “Nazar” konulu görüşme, Akkuş Kızılelma Mahallesi: 01/09/2018.

³⁶³ Kaya, *age*, s. 174.

³⁶⁴ Fatma İnan, -Aşçı- “Nazar” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 19/09/2018.

³⁶⁵ Emine Uysal, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Korgan Koçcuğaz Mahallesi: 21/12/2018; Kıymet Aksu, -Ev Hanımı - “Nazar” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

³⁶⁶ Fatma İnan, -Aşçı- “Nazar” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 19/09/2018.

³⁶⁷ Nezihâ Eskiden, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018; Fatma İnan, -Aşçı- “Nazar” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 19/09/2018; Emine Kisbet, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Ünye Tekkiraz Mahallesi: 01/09/2018.

³⁶⁸ Satime Tuzak, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Korgan Koçcuğaz Mahallesi 21/12/2018.

³⁶⁹ Kaya, *age*, s. 174.

³⁷⁰ Fatma Eski, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Korgan Karakışla Mahallesi: 07/07/2018.

bir yöntem ise hamur dökme yöntemidir. Buna göre yapılan hamur, dualar okunduktan sonra nazar değen kişiye çiğ yedirilmektedir.³⁷¹

Yörede nazarın belirtileri farklı yerlerde görülmüşse buna göre nazarın geçmesi için yapılan usul de değişmektedir. Örneğin nazar, yara ve çıban şeklinde görülürse Mâun Suresi okunacağına ve bu duada bulunan “miskîn” sözcüğü geçince “Şifasını ver Allah’ım.” denilmesiyle geçeceği,³⁷² yüzünün şişmesi şeklinde nazar değdiğine inanılıyorsa bu durumda alazlama yöntemiyle geçeceğine inanılmaktadır. Alazlama ise şu şekilde yapılır: Eğişi ateşte kızdırılıp üç kere kişinin yüzünde çevrilir. Her çevirmede üç kere İhlâs suresi okunur.³⁷³ Başka bir alazlama yöntemi de şu şekildedir: Eğişi ile alaz alınır, kişinin başına al örtü serilir ve eğiğin ısıtıldıktan sonra nazar değenin başında çevrilir. Bu işlem, üç gün yapılır ve sonrasında kişinin iyileşeceği umulmaktadır.³⁷⁴

Yörede nazarın iki gruba ayrılmış olduğu görülmektedir. Bunlardan biri erkek nazarı, diğeri ise kadın nazarıdır. Kadın nazarı daha çok yaşlı kadın nazarı olarak bilinmektedir. Erkek nazarı şu şekilde anlaşılır: Eğer bir kadına nazar değmişse ilk önce yaşlı bir kadın okur. Bu okumayla nazar geçmediğine kanaat getirilirse “Sende erkek nazarı var.” denilerek erkek birisine nazar duası okutulur. Yörede nazarın genel olarak sadece kadınlara dokunduğuna ve daha zor geçeceğine inanılmaktadır.³⁷⁵ Erkek nazarı şeklinde bir nazarın oluşmasında birtakım olumsuz göz ve art niyetle bakan kimselerin bakışlarından dolayı böyle bir nazar adlandırması olmuştur. Nazar ile ilgili inanışlardan bir diğeri de nazar duası okunduğunda okuyan kişinin esnemesiyle nazar okunan kişiye nazarın çok değdiği düşünülmesidir.³⁷⁶

İnsanlara nazar değdiğine inanıldığı gibi canlı hayvanlara ve bitkilere de nazar değdiğine inanılır. Hayvanların hastalanması, çiçeklerin kuruması nazar değmesine yorulur. Bunlar için de yörede çeşitli tedbirler alınmaktadır. Hayvanlara nazar değmesin diye ipe dizili boncuklar takılır. Bunun dışında ham elma dalı, muska, zil ve mavi boncuk takılır.³⁷⁷ Bunların yanında hayvana nazar değmemesi için hayvanın kılından bir tutam koparılır.³⁷⁸

³⁷¹ Zeki Kazi, -Çiftçi- “Nazar” konulu görüşme, Korgan Terzili Mahallesi: 07/04/2018.

³⁷² Kaya, *age*, s. 173.

³⁷³ Güllü Sarıarslan, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Korgan Çayırkent Mahallesi: 16/06/2018.

³⁷⁴ Kaya, *age*, s. 174.

³⁷⁵ Neziha Eskiden, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018.

³⁷⁶ Selime Şahin, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Gököy Güzelyurt Mahallesi: 06/10/2018.

³⁷⁷ Mehmet Türe, -Emekli Öğretmen- “Nazar” konulu görüşme, Çatalpınar Güney Mahallesi: 26/09/2018.

³⁷⁸ Kıymet Aksu, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018.

Nazarlandığı düşünölen hayvan, memesinin şişmesinden, yememesinden, sürekli yatmasından anlaşılır. Bu belirtiler varsa iyileşmesi için çeşitli ritüeller yapılmaktadır. Bu ritüellerin başında hayvanın ya da sütünün hocaya okutulması gelir. Diğer ritüeller ise şu şekildedir: Memesi şişen hayvan için evden bir yamalık alınır. Sonra hayvanın yanına köz götürölerek yamalık yakılır ve bu tütsünün hayvana gelmesi sağlanır. Başka bir yöntem de bir miktar tuza ve ekmeğe nazar duası okunur ve bu okunmuş tuz ya da ekmek hayvana yedirilir. Bu uygulamaya benzeyen bir başka usulde ise tuzun okunarak hayvanın üzerinden çevrilip ateşe atılması gelmektedir. Daha başka bir yol ise kırk kazıktan yonga alınır ve hayvanın sütü kaynatılırken yonga sütün altında yakılır. Diğer bir yöntem ise kızdırılmış demir, nazarlı hayvanın altındaki suya daldırılır, çıkan buğunun hayvana gelmesi sağlanır.³⁷⁹

Yörede nazarın ayrıca ev ve arabaya değdiğine de inanılır. Önlem olarak ise ev ve arabalara nazarlık, ev girişlerine ise at nalı asılmaktadır.³⁸⁰ Bunun yanında evin bereketinin kaçmaması için kapılara koçboynuzu, at kafatası,³⁸¹ sarımsak ve nal asıldığı da görölmüştür.³⁸² (Resim- 2, 3) Bunların dışında kapı girişlerine bir çaput (bez parçası) içine sarımsak ve tavuk dışkısı konulur ve kapıya asılır.³⁸³

Nalın nazarlık olarak kullanılmasının temelinde tarihte demirin bir kült olarak kullanılması olabileceği gibi nalın, şekil bakımından kaşlarla beraber bir göze benzetilmesi dolayısıyla kem gözlerin bakışını kendi üzerine çekerek nazarı önlediğine inanılması da yatabilir.³⁸⁴

Ordu yöresinde toprak mahsulüne nazar değmemesi için çeşitli pratikler yapılır. Bunlar şu şekildedir: Bahçeye nazar değmesin diye koçboynuzu, at kafası, yumurta, sarımsak vb. asılır. Bunun yanında özellikle serendilere koç derisi ve boynuzu asılır. Bahçeye ve serendilere nazarlık olarak at kafası, koçboynuzu gibi iskeletlerin asılması dikkati bunlar üzerine çekerek nazarı etkisiz hale getirmesi amaçlanmaktadır.

Yörede nazarın geçmesi için bebeğe, yetişkine ve hayvana nazar duasının okunmasının temelinde İslâm dini olduğu görölmektedir. Çünkü İslâm literatüründe

³⁷⁹ Kaya, *age*, s. 176.

³⁸⁰ Emine Kaya, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Aybastı Armutlu Mahallesi: 25/05/2018.

³⁸¹ Oral, *age*, s. 51-52.

³⁸² Ali Kaya, -Serbest Meslek- “Nazar” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018; Erol Teyin, - Serbest Meslek- “Nazar” konulu görüşme, Mesudiye Akpınar Mahallesi: 05/08/2018.

³⁸³ Mahmut Gündoğdu, -Emekli- “Nazar” konulu görüşme, Aybastı Küçükyaka Mahallesi: 04/08/2018.

³⁸⁴ Nilgün Çıblak, , “Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı ve Bunlara Bağlı Uygulamalar”, *TÜBAR Dergisi*, S 15, (2004), s. 112.

“rukye” denilen, şifa ve korunmak amacıyla Kur’an’den bir bölüm, ilâhî isim ve sıfatlar yahut bir duayı okuyup üflemeyle şifa bulma şeklinde bir yöntem vardır.³⁸⁵ Bu yöntemin uygulanmasındaki amaç Kur’an’ın şifa özelliğinden faydalanmaktır.

Ordu yöresinde daha çok tedavi yöntemi olarak kullanılan muska önem teşkil eder. Muska, Arapça “hırz” ya da “hicab” olarak adlandırılır. Bir deri, metal, kutu ya da bir sargı içerisinde genellikle kare ya da üçgen şeklinde sarılarak saklanır. Muskalar; cinler, kötü ruhlar, talihsizlikler, hastalık ve belalara karşı bir kalkan olarak taşınan koruyucu söz ve şifre içerikli yazılı metinlerdir. Bunlar el ile yazılır ve bazen çeşitli şekillerle özel büyü formülleri içerir.³⁸⁶

Muskaların yörede çeşitli amaçlar için kullanıldığı gözlenmiştir. Kullanım amaçlarının başında birtakım rahatsızlıklara karşı şifa niyeti ile yapılan uygulamalar gelmektedir. Yörede kullanılan bir muska kitabı örneğinde kitabın birçok sıkıntıya dair yazıldığı görülmektedir. Çocuğu olmayanlar, çocuğu çok ağlayanlar, sürekli çocuğu ölenler, erkek çocuğu olmasını isteyenler, eşlerin birbirlerini sevmesi hatta hayvanı hasta olanlar için dahi muska yazıldığı görülmektedir. (Resim- 4)

Muska, yörede yapıldığı amaca göre adlandırılır. Örneğin “sübyan muskası” buna bir örnek teşkil eder. Çocuğu çok ağlayanlara, anne karnında çocuğu ölenlere ve çocuğu hastalananlara, çocuklarına ya da anne adayına sübyan muskası yazdırılır. Bebek için yazılan sübyan muskası, beşiğin baş tarafına asılır ve yanına da isteğe göre Kur’an konulur.³⁸⁷ Sübyan muskasının temelinde Ümmü Sübyan (Ümmü Sıbyan da denilir) denilen ve insan ırkına düşman olan dişi şeytan inancı vardır. Musallat olduğu kadının bebeği henüz anne karnındayken ya da doğduktan sonra bile bebeği öldürmeye çalıştığı için bundan ancak sübyan muskası ile kurtulacağı inancı vardır.

Yörede adlandırılan başka bir muska çeşidi de hamail muskasıdır. Bu muska daha çok cin ya da görünmeyen varlıkların musallat olduğuna inanılan kişiler için yaptırılır. Bu muskanın işlevlilik kazanması için cinin çarptığına inanılan kişi banyo yaptırıldıktan sonra mahfilinden çıkarılan muskanın altından geçirilir.³⁸⁸ Bu şekilde yapılarak hastalığına çare aranır.

³⁸⁵ Baki Adam, “Dua, Rukye, Havas İlmi, Tılsım ve Büyü”, *Halk İnanışları El Kitabı*, Ahmet Hikmet Eroğlu ve Durmuş Arık (Ed.), 1. Baskı, Grafiker Yayınları, Ankara 2017, s. 289.

³⁸⁶ Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, 1. Baskı, Vadi Yayınları, Konya 1998 s. 271.

³⁸⁷ Fatma İnan, -Aşçı- “Muska” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 19/09/2018.

³⁸⁸ Fatma İnan, -Aşçı- “Muska” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 19/09/2018.

2.2.1. Nazar ve Muska ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Halk inançları arasında önemli bir yere sahip olan uygulamalardan biri nazardır. Nazar kelimesi Arapça nızr (نظر) kökünden gelmektedir. Bakmak, görmek, bakış atmak, düşünmek gibi anlamlara gelir. Arapça bir ifade olan “isabet-i ayn” (اصابة عين) yani göz değmesi olarak kültürümüze girmiştir.³⁸⁹

Nazar; aşırı kıskançlık, sevgi ve çekememezlik gibi duyguların yarattığı enerjinin göz aracılığıyla canlıları etkilemesidir. Ayrıca nazar zarar verici, çarpıcı ve öldürücü güç anlamındadır.³⁹⁰ Nazarla ilgili inanışlar, geçmiş topluluklarda da görülmektedir. Nazar inancının kökeni tam olarak bilinmemesine rağmen Neolitik Çağ’a uzandığı, Mezopotamya kökenli olduğu ve buradan dünyaya Mısırlılar, Fenikeliler, Grekler ve Romalılar tarafından yayıldığı kabul edilir. Sâmî, Pers, Hint ve çeşitli Avrupa topluluklarında bu inancın varlığı görülmektedir.³⁹¹

Nazardan korunmak için birtakım pratikler kadim topluluklarda da görülmektedir. Nazarlık olarak kullanılan el tasviri gibi tek veya çift göz resimleri, eski Akdeniz ülkeleri olan Mısırlılar, Fenikeliler, Kartacalılar, Yunanlılar, Etrüsler ve Romalılar’da yaygın bir şekilde görülmekteydi.³⁹² İslâm öncesi Araplarda da nazar değmesi çok yakından ilgilenilen, tesirinden korkulan, öldürücü ve çarpıcı bir güçtür.³⁹³

Ordu yöresinde nazar ve büyüden korunma ile ilgili inanışların şekillenmesinde İslâm dininin önemli etkisi vardır. Kur’an’da Kalem suresinde geçen “Şüphesiz inkâr edenler Zikr’i (Kur’an’ı) duydukları zaman neredeyse seni gözleriyle devirecekler. (Senin için,) ‘Hiç şüphe yok o bir delidir’ diyorlar”³⁹⁴ ayeti buna delil olarak gösterilmiştir.

Nazarın bazı kimselerin bakışlarıyla olumsuz etkiler meydana getirebildikleri inancının, İslâm kültürü kaynaklarında da varlığı görülmektedir. İslâm Peygamberi’nin şu sözü: “Nazardan Allah’a sığın, çünkü nazar (göz değmesi) haktır”³⁹⁵ buna örnek verilebilir. Başka bir sözünde de nazar değmesine karşı Âyete’l-Kürsî ile İhlâs ve

³⁸⁹ Güngör ve Köylü, *age*, s. 95.

³⁹⁰ Şevkiye Kazan, “Klasik Türk Şiirinde Nazar: Göz Değmesi”, *Milli Folklor Dergisi*, S 68, (Ankara2005), s. 167.

³⁹¹ Güngör ve Köylü, *age*, s. 95.

³⁹² Ahmet Gökbel, “Anadolu’da Yasayan Halk İnançlarından Çaput Bağlama ve Nazar”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S 1, (1996), s. 184.

³⁹³ “agm”, s. 184.

³⁹⁴ *Kur’an-ı Kerim*, Kalem Suresi, 51.

³⁹⁵ İbn Mâce, *es-Sünen*, Tıb, 32.

Muavvizeteyn (Felâk, Nâs) surelerini okuduğu; ashabına da bunları okumalarını tavsiye ettiği; bunlardan kurtulmak için ayrıca doğrudan Allah Teâlâ'ya yakardığı rivayet edilmektedir.³⁹⁶

Ordu yöresinde çocuklara, eşyaya ve mahsule “mâşâallah” denilmesi halinde nazar değmeyeceğine inanılmasının temelinde İslâm Peygamberi'nin şu sözünün olduğu anlaşılmaktadır: Enes b. Malik dedi ki: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: “Kim, bir şey görüp de onu beğenecek olursa, ‘Mâşâallah lâ kuvvete illâ billâh’ derse ona hiç bir nazar değmez.”³⁹⁷

Anadolu'da çocuklara, yetişkinlere nazar değmemesi için çeşitli yollara başvurulur. Eskişehir'de çocuklara nazar değmesin diye yüzü, çenesi, boynu, göğsü ve kolları kocakarılarına yalattılır. Aynı niyetle mavi boncuk, katırtırnağı, kaplumbağa yumurtasının kabuğu, kurt veya köpek dişi, altın, hurma çekirdeğinden yapılan minyatür nalın, mercan, yılan gömleği parçası, iğde çekirdeği, şap, üzerlik, çörek otu bir çıkıya dikilerek çocuğun omzuna asılır.³⁹⁸

Artvin Sarıbudak'ta bir parça ekmeke veya tuza üç ya da yedi kişi tarafından nazar duası okutulduğu takdirde nazardan korunulacağına inanılmaktadır.³⁹⁹ Sivas'ta yılan kabuğu ve kirpi derisinin nazara karşı iyi geldiği düşünülmektedir. Fazla mahsul veren bir tarlayı nazardan korumak için tarlaya at kafası gömülmektedir.⁴⁰⁰ Erzurum ve Tunceli'de, nazar boncuklarının arasına kuzunun aşık kemiği de eklenerek çocuklara kolye olarak takılır.⁴⁰¹ Kars'ta, nazara uğrayan çocuğa okunur. Çocuğa okuyan kişi, elini bir nazara uğrayan çocuğa bir de yere, toprağa sürer ve bunu üç kez tekrar ederek her keresinde “Nazarı yere” der ise o çocuğun nazardan kurtulacağına inanılır.⁴⁰²

Bitkilere nazar değmemesi için Denizli'de genellikle meyve ve sebze bahçelerine bir yere asılmış olarak ya da bir çubuğa takılmış hayvan kafatasları konur. Bunun yanında arabalara, evlere, sünnet olan çocuklara, çok meyve veren ağaç vb. yerlere mâşâallah yazıları asılmakta ve özellikle süs bitkisi olarak kullanılan çiçeklerin

³⁹⁶ Buhârî, *el-Câmi 'u's-sahîh*, Tıb, 32, 38; Tirmizî, *es-Sünen*, Tıb, 16; İbn Mâce, *es-Sünen*, Tıb, 32, 36.

³⁹⁷ Muharrem Kuzey, *Kur'an ve Sünnet'te Nazar*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007, s. 40.

³⁹⁸ Orhan Acıpayamlı, “Anadolu'da Nazarla İlgili Bazı Adet ve İnanmalar”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 20, S 1-2, s. 3.

³⁹⁹ Ahmet Gökçimen, “Artvin İlinin Sarıbudak Köyünde Nazarla İlgili İnanışlar”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, c. 11, S 27, (Şubat 2010), s. 198.

⁴⁰⁰ Doğan Kaya, “Sivas'ta Çeşitli İnançlar”, *Sivas Folkloru Dergisi*, S 28, (1975), s. 4-5.

⁴⁰¹ Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançının İzleri*, s. 255.

⁴⁰² *age*, s. 256.

yanına dikilen kazıkların tepesine yumurta kabuğu geçirilmektedir.⁴⁰³ Bu bağlamda nazarın, Anadolu'nun bütün bölgelerinde yaygın olarak görüldüğü söylenebilir. Halk arasında bazı kişilerin sebebi bilinmeyen olağanüstü ölçüde nazar güçlerinin olduğuna inanılır. Yine halk arasında yaygın olan inanca göre, herkesin nazarı isabet etmediği gibi daha çok göz rengi gök mavisi olan kişilerin nazarının değdiğiğine inanılır.⁴⁰⁴

Ordu yöresinde nazara karşı korunma tedbirlerinden biri olan kurşun dökme de üzerinde durulması gereken bir konudur. Kurşun dökme ile amaçlanan şey, nazarı ortadan kaldırmak, kötü gözün sebep olduğu kırgınlığı, hastalığı bertaraf etmektir. Bunun için dökülen kurşunun girintili, çıkıntılı şekliyle nazar edenin gözünü çıkarmak gibi bir niyet vardır.⁴⁰⁵ Bu uygulamada kadim Türk inancının izi vardır. Şamanlar buna “kut kıyma” der ki “kut dökme” demektir. Kötü ruhlardan birinin çaldığı kutu, yani “talih, saadet unsuru” geri döndürmek için yapılan sihrî bir ayindir.⁴⁰⁶

Ordu yöresinde nazar değmemesi için eve, serendi veya ambarlara ve tarla içlerine hayvan kafatası ya da mısır koçanları asılır. Nazar ve kötü ruhlara karşı korunma tılsımı olarak at kafatası, Türkistan’da Kazak-Kırgızlar’da, Başkurtlar’da kullanılmıştır. Başkurtlar özellikle arı kovanlarının bulunduğu yerlere bunlardan koymuşlardır. Çuvaş Türkleri de bağ ve bostanlarına at kafatası asmıştır. Kurban edilen hayvanların kafataslarını asma geleneği, Göktürkler’de de 8. yüzyılda görülmüştür.⁴⁰⁷

Ordu yöresinde eve, serendi veya ambarlara ve tarla içlerine nazar değmemesi için hayvan kafatası ya da mısır koçanları asılması motifinin mitolojik yönü de vardır. Türklerin kurttan türeyiş efsaneleri,⁴⁰⁸ kartaldan türediğine inanan bazı Türk boylarının bulunması,⁴⁰⁹ aynı şekilde Altay mitolojisindeki dünya ve gök ağacı efsanesinde Uygurların ağaçtan türemesi, Dokuz Oğuz efsanesinde, Oğuzların kayın ve çam ağacından türeyişleri,⁴¹⁰ Yakut efsanesindeki ağaçtan türeyiş⁴¹¹ bu inanca temel olabilecek örneklerdir.

⁴⁰³ Mevlüt Metin Türkteş, “Denizli Yöresinde Nazar ve Nazarlıkla İlgili İnanış Ve Uygulamalar”, *Prof. Dr. İsmail Çetişli Hatıra Kitabı*, Akçağ Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2016, s. 410.

⁴⁰⁴ Gökbel, “agm”, s. 178.

⁴⁰⁵ Mehmet Aydın, “Konya’daki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Tahlili”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 1, S 1, (1985), s. 31.

⁴⁰⁶ Abdulkadir İnan, “Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 1, S 4, (1952), s. 29.

⁴⁰⁷ Çıblak, “agm”, s. 113.

⁴⁰⁸ Ögel, *Türk Mitolojisi I*, s. 18-28.

⁴⁰⁹ *age*, s. 637-640.

⁴¹⁰ *age*, s. 100-109.

Nazarı bir menşeye dayandırmak ve sadece bir toplumda görüldüğünü söylemek yanlış olur. Günümüzde de gerek folklor gerekse dinî inanç olarak dünyanın hemen her yerinde milyonlarca insan nazar inancına sahiptir. Bütün bunlarla beraber nazarın psikolojik yönünü de göz ardı etmemek gerekir.

Yörede şifa ve farklı amaçla yaygın olarak kullanılan muskayı ve muskacılığı büyü ve sihirden ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu kavramları ve bunlar arasındaki ilişkiyi anlayabilmemiz için tarihî süreçlerini ve gelişimlerini anlamamız gerekir. Muskanın tarihi, sihir ve büyüünün tarihiyle paraleldir. Muska ve tılsımların menşeinin putperestliğin en ilkel şekli olarak görülen “fetiş” inancına dayandığı söylenir. Bu inancı benimseyenler bazı nesnelere uğur ve uğursuzluk bulunduğuna inanmışlardır. Uğurlu saydığı bu nesneyi de yanında veya boynunda taşımıştır. Bu nesne, bir bitki ya da ağaç parçası, kurt dişi, ayı tırnağı, leylek kemiği ve kartal tırnağı olabildiği gibi bazen kurumuş bir böcek, bir taş parçası olmuştur. Bu nesnelere hastalıklardan, bela ve musibetlerden, kazalardan korunma amacıyla taşınmıştır. Daha sonraki dönemlerde ve günümüzde, çoğu zaman ne olduğu ve neyi sembolize ettiği belli olmayan yazı ve işaretlere dinî bazı motifler de eklenerek meşruiyet kazandırılmaya çalışılmış ve bunlar kâğıtlara yazılıp taşınmaya başlanmıştır.⁴¹²

Muskanın tarihteki ilk bilinen örnekleri eski Mısır’da görülür. Eski Mısır’da muska hem yaşayan insanlar tarafından taşınır hem de öbür dünyada kullanılmak üzere ölümlerin yanlarına bırakılır ve genellikle pişmiş topraktan, akik taşından, obsidyenden (volkanik cam) ve yeşim taşından yapılırdı. İlk muska örneklerinin ortaya çıktığı diğer bir coğrafya Sümer-Asur / eski Orta Doğu topraklarıdır. Eski Orta Doğu halkları hastalık, doğal afetler ve ölüm gibi her türlü fenomenin arkasında kötü güçler aradığı için onlardan korunma kaygısından kaynaklı olarak şehirlerin girişinde inşa edilen sfenksler farklı bir muska olarak değerlendirilebilir. Yahudilik’te muskalar Davud yıldızı, Tanrı’ya ait Yahve adının “h”sinin veya “yh”sinin ya da Tanrı’yı ifade eden “şadday” isminin kazındığı el şeklinde muskalar, yedi kollu şamdan (menora) veya Süleyman mührünün suretleri çizilmiş metinler yahut bazen sadece Eski Ahit’ten yapılan alıntılardan oluşan yazılar, Kabalacı çevrelerde anlamı tam bilinmeyen

⁴¹¹ İskender Oymak, “Eski Türk İnanışlarından Ağaç Kültünün Malatya’daki İzleri”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S 6, (2001), s. 58; Ögel, *age*, s. 109-120.

⁴¹² Kemalettin Erdil, *Yaşayan Hurafeler*, 1. Baskı, TDV Yayınları, Ankara 1991, s. 19.

“abrakadabra” formülasyonu yazılı kâğıtlar, melek veya cin suretleri çizilmiş parşömenler şeklinde birçok usulle kullanıldığını görmekteyiz.

Hıristiyanlık'ta muskanın Yahudilik'teki kadar yaygın bir fenomen olmadığı görülmektedir. Muska, Yeni Ahit'te olumsuz anlamda büyüyle ilişkilendirilmiş olsa da (Resullerin İşleri, 19/18, 19), kolye tarzında kullanılan haçlar bir muska olarak görülebilir.⁴¹³ Muska kullanımının örneğini Türk kültürlü toplumlarda da görmek mümkündür. Bu anlamda Kazaklarda muska sözcüğüne karşılık olarak “tumar” sözcüğü kullanıldığı görülmektedir.⁴¹⁴

Anadolu'da ve özelde Ordu yöresinde muskalar daha çok bir kâğıda yazılan yazı ve çizilen şekillerden sonra o kâğıtların genellikle üçgen şekilde katlanarak su geçirmeyen bir naylona sarılıp taşınması ya da hayvana, arabaya, eve, bahçeye asılması şeklinde uygulanmaktadır. Sonuç olarak Ordu yöresinde muska kullanımı halk hekimliği kapsamında kullanılmaya devam etmektedir.

2.3. KUTSAL GÜNLER İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Kutsal gün, kendisinde diğer gün ya da vakitlerden farklı olarak önemli bir hadisenin meydana geldiği vakitlerdir. Bu bağlamda kutsal gün, kutsal olmayan vakitlerden niteliksel olarak farklı kabul edilmektedir.⁴¹⁵

2.3.1. Dinî Bayramlar ile İlgili İnanışlar

İnsanlar hangi dinî geleneğe bağlı olursa olsun, zamanı algılama ve yorumlama sürecinde pek çok faktörün etkisi altında kalmışlardır. Bu nedenle zaman, hem kişisel hem de toplumsal açıdan farklı biçimlerde algılanan bir kavram olarak karşımıza çıkar. Dinî açıdan bakıldığında ise belli zaman dilimlerine kutsallık atfedildiği görülür ve zamanın kutsallaşması, kutsal varlık ile arasındaki ilişkiye bağlı olarak gerçekleşir. Böylelikle kutsallaşan zaman dinin etkin olarak hissedildiği anı ifade ederek insanın dinî hayatı içerisinde önemli bir yere sahip olur.

Ordu yöresinde Kur'an-ı Kerim ve hadis kaynaklı olarak kutlanan bir gün olmayan ancak bayram ve arife günü bağlamında kutsallık atfedilen buğday günü, kimi insanlarca özel bir gün olarak kabul görmektedir. Buğday günü, bayramdan iki gün

⁴¹³ Kürşat Demirci, “Muska”, *DİA*, c. 31, İstanbul 2006, 265-267.

⁴¹⁴ Yılmaz Yeşil, “Muskanın Tarihsel ve İşlevsel Açısından Değerlendirilmesi ve Bu Bağlamda Zeyneddin Baba Örneği”, *Türkbilig Dergisi*, S 30, (2015), s. 53.

⁴¹⁵ Eliade, *Dinler Tarihine Giriş*, s. 373.

öncesine denir. Yani arife gününün bir gün öncesidir. Bu günde mahallede kadınlar bir araya gelip imece usulü bayram için hazırlıklar yaparlar. Bayram için baklava, burma tatlısı, su böreği vs. hazırlıklar bu günde yapılır.⁴¹⁶ Buğday günü anneler çocuklarını banyo yaptırırlar. Buğday günü yapılan banyoyla çocuklar arife gününe temiz olarak uyanırlar ve banyo yapan çocukların boylarının bir buğday boyu uzayacağına inanılır.⁴¹⁷ Bazı yörelerde bugünde yıkanılan suyun önem arz etmesinden dolayı boyun uzayacağına inanılır. Bu suya yörede “buğdaycık suyu” da denilir.⁴¹⁸ Eğer buğday günü çocuk banyo yaptırılmamışsa arife günü yaptırırlar.⁴¹⁹

Anadolu’da olduğu gibi Ordu yöresinde de arife günü önemli bir gün olarak görülür. Bu dinî gelenek yörede canlı olarak yaşatılmaktadır. Mezarlık ziyareti için arife günü sabah namazından sonra mezarlıkları ziyaret ederler. Ellerinde Kur’an-ı Kerim ve dua kitaplarıyla abdestli olarak mezarların başına gitmektedirler. Mezar ziyareti dinî olarak önem verilen uygulamalardan biridir. Yörede mezarlık ziyareti “mezar üstü” şeklinde ifade edilir. Mezar üstüne gidilmesinin bir nedeni de ölenlerin yakınlarının yolunu gözlediği inancıdır.⁴²⁰ Asıl neden ise mezar ziyaretinin hem sevap olduğuna inanılması hem de ölünün yanında Kur’an okunarak onun günahlarının affedileceğine yani kabir azabı varsa bu vesile ile azaptan kurtulacağına inanılması vardır. Bunun yanında mezar ziyaretinde mezarlar da temizlenmektedir.

Yöre içinde bazı yerlerde arife gecesi pekmezden helva yapılır, yanan sobanın üstüne un atılır. Bu sayede ortaya çıkan güzel koku ile evden öbür âleme göç edenlerin ruhlarının o gece için geri geldiğine inanılır.⁴²¹ Dikiş, örgü, ağaç kesme,⁴²² vb. işlerin arife günü yapılması doğru görülmez. Aksi halde bu işlerin yapılması halinde başlarına olumsuz bir şey geleceği düşünülmektedir. Olumsuz bir şey geleceğini düşünmelerinin temelinde yörede bayramlara “kazalı” denmesi yatmaktadır. Bayramlara kazalı denmesinin nedeni de bu günlerde insanların başına olay gelmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Kazalı bayram denince akla öncelikle kurban bayramı gelmektedir.

⁴¹⁶ Sırtbaş, *age*, s. 90.

⁴¹⁷ Hatice Kuru, -Ev Hanımı- “Kutsal Günler” konulu görüşme, Çatalpınar Kıran Mahallesi: 29/12/2018.

⁴¹⁸ Kılıç, *age*, s. 175.

⁴¹⁹ Havagül Argın, -Ev Hanımı- “Kutsal Günler” konulu görüşme, Kumru Yukarı Damlalı Mahallesi: 20/09/2018.

⁴²⁰ Mahmut Gündoğdu, -Emekli- “Kutsal Günler” konulu görüşme, Aybastı Küçükyaka Mahallesi: 04/08/2018.

⁴²¹ Kılıç, *age*, s. 175.

⁴²² Emine Kaya, -Ev Hanımı- “Kutsal Günler” konulu görüşme, Aybastı Armutlu Mahallesi: 25/05/2018.

Ayrıca yöredeki mahalle sakinleri arife günleri öğle namazını toplu kılmaya önem vermektedir. Bu da yörenin birlikteliği açısından önemlidir.

2.3.2. Mevsimlik Bayramlar

Hıdrellez, Türk dünyasında önemli günlerden biridir. Hıdrellez, Türklerin tarih boyunca kutladığı geleneksel törenlerdendir. Genel olarak hayvancılıkla, tarımla geçinen halk için doğanın canlanması bu şenliklere kaynak olmuştur.

Hıdrellez, Hızır'ın (a.s.) İlyas peygamberle buluştuğu gün olarak kutlanmaktadır. Bu inanışa göre Hızır ve İlyas senede bir gün yani Hıdrellez'de bir araya gelmektedir. Hıdrellez geleneğinde Hızır ismi daha öne çıkmaktadır. Kültürümüzde Hızır'ın şifa, sağlık, uğur, bereket, bolluk getirdiğine inanılmaktadır. Bahar da yeşillenme ve canlanmayla birlikte bereketlenir.

Ordu yöresinde geçmişte iki üç köy bir araya gelerek köyler arası çocuklar ve kadınlar yumurta kırma yarışları, erkeklerde güreş ve at yarışı müsabakaları yaparak hıdrellezi kutlardı. Günümüzde geniş kapsamlı olarak birkaç yerde kutlanmaktadır. Bunlardan biri Gürgentepe ilçesidir. Belediye ve diğer sivil toplum kuruluşlarının organize ettiği şenliklerde karakucak güreşleri ve at yarışları yapılmaktadır. Diğer düzenlenen yerler de Akkuş ilçesi Salman ve Seferli mahalleleridir. Salman'da şenlikler eskiden üç gün sürerdi. İlk gün mahalle merkezinde bulunan Hıdrellez Tepesi'nde toplanılır ve orada at yarışları ve güreşler yapılırdı. İkinci gün Çavdar köyünde bulunan Ali Bahşi Türbesi yanında toplanılırdı. Üçüncü gün de Boğmalık evlyasına gidilirdi.⁴²³ Hıdrellez 6 Mayıs'ta olmasına karşın yoğun katılım gerçekleştirmek için 6 Mayıs'ı takip eden hafta sonunda kutlanır olmuştur.

Hıdrellez günü güneş doğmadan herkes kalkar. Önce el yüz yıkanır ve kırlara çıkılır ve kırk çiçek toplanır. Bu çiçekler kaynatılır ve içilir.⁴²⁴ Bu günde her şeyin şifalı olduğuna inanılır. Bu günde yapılan bir diğer pratik de hıdrellez yumurtasıdır. Bugün evde yumurta haşlanır ve köy meydanında yumurta tokuşturulur. Bu günde dilek tutulur, akşam olduğunda birleşerek bir yerde Kur'an okunur.⁴²⁵

⁴²³ Necati Demir, *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları IX*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006, s. 271.

⁴²⁴ *age*, s. 271; Satime Tuzak, -Ev Hanımı- "Kutsal Günler" konulu görüşme, Korgan Koççuğaz Mahallesi: 21/12/2018.

⁴²⁵ Ali Kaya, -Serbest Meslek- "Kutsal Günler" konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi: 20/05/2018; Evde bulunan bütün yumurtalar haşlanır ve gelen çocuklara dağıtılır. Demir, *age*, s. 271.

Hıdrellezde yenen yumurtayı bilinen bir yumurta olarak görmemek gerekir. Yumurtanın mutlaka mitolojik bir yönü vardır. Buna göre yumurtanın taşıdığı simge, doğum olayına yaptığı atıfla ve kozmogonik modele göre tekrarlanan yeniden doğum olayına yaptığı göndermeyle anlam kazanır.

Hıdrellez günü türbeler ve mezarlıklar ziyaret edilir. Ziyaret sırasında çocukların duasının daha çok kabul edileceğine inanıldığı için çocukların önden gitmeleri istenir. Evde kalmış genç kızlar ve evlenecek kişiler, Hıdrellez gecesi gelecekleri için dua ederler. Gül ağacının dibine taştan evler kurulur ve yazma bağlanır. Evde kalmış kızlar yazmalarını çıkararak bir kilidi başlarından üç defa geçirirler. Anahtarla açılan kilitle kismetlerinin açılacağına inanırlar. Rüyalarında evlenecek kişinin elinden su içeceklerine inanmalarından dolayı akşam tuzlu yiyecekler yiyerek su içmeden yatarlar. Evlenemeyecek olan kızlar rüyalarında bir şey göremezler.⁴²⁶

Hıdrellez günü iş yapmamaya dikkat edilir. Bu günde iş yapılması durumunda işlerin rast gitmeyeceğine inanılır. Örneğin ağaç kesilirse o sene yılanın çok olacağına, eve odun getirilirse eve yılan geleceğine, yeşillik getirilirse sinek gireceğine; hamile kadın veya gebe inek varsa evde çamaşır yıkanmayacağına, yıkanırsa sıkılmayacağına, aksi durumda doğacak bebeğin ya da buzağının kötürüm olacağına;⁴²⁷ hatta Hıdrellez günü hamile kadına iş yaptırılmayacağına, yaparsa doğacak çocuğun sakat olacağına inanılır.⁴²⁸

Ordu yöresinde Hıdrellez şenlik ve panayır şeklinde kutlanmaktadır. Bu günde büyük pazarlar kurulur, sergiler açılır ve güreş müsabakaları olur. Bu gün, baharın gerçek habercisi kabul edildiği için eğlenceden gelindikten sonra evin en yaşlı üyesi, yetiştirdiği ürünlerin tohumlarını alarak dere kenarına gider. Buna “ercek ekme” denir.⁴²⁹ Bu günde bereketli ve çok olması için tarlaya kara pancar dikilir, salatalık ve fasulye tohumları ekilir.⁴³⁰

Ordu yöresinde Hıdrellez günü duaların ve dileklerin kabul olduğu gün olarak bilinir. Bu günlerde bol bol dua edilir hatta bu ay yağın yağmurların çok şifalı olduğuna

⁴²⁶ Demir, *age*, s. 272.

⁴²⁷ *age*, s. 272.

⁴²⁸ Ahmet Katkıcı, -Serbest Meslek- “Kutsal Günler” konulu görüşme, Kabataş Belen Mahallesi: 23/09/2018.

⁴²⁹ Selim Eren, *Sosyolojik Açıdan Ordu Yöresi Aleviliği*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2002, s. 167.

⁴³⁰ Ahmet Katkıcı, -Serbest Meslek- “Kutsal Günler” konulu görüşme, Kabataş Belen Mahallesi: 23/09/2018.

inanılır ve bu yağmur suyuyla yoğurt mayalanır, banyo yapılır ve yemeklere de bu sudan katılır.⁴³¹

Yörede folklorik olarak kutlanan mevsimlik geleneklerden biri de Mayıs Yedisi'dir. Milâdî takvime göre 20 Mayıs tarihine denk gelmektedir. Rûmî takvimle milâdî takvim arasındaki gün farkından dolayı 20 Mayıs'a "Mayıs Yedisi" denilmektedir. Mayıs Yedisi baharla ilişkilendirilmekte ve Hıdrellez'den kısa bir süre sonra kutlanmaktadır.

Hızır Peygamber ve İlyas Peygamber'in sahilde buluştuklarına, hasret giderdiklerine inanılır. İnanışa göre Hızır Peygamber karadan, İlyas Peygamber denizden gelerek dalgaların bittiği yerde buluşmuşlardır. Bu güne özel bazı pratikler yapılır. Sahile yakın ilçelerde yaşayanlar deniz kenarına iner, tekne ve kayıklarla denizde tur atarlar. Yılın bütün sıkıntısını denizin aldığına inanılır. Su sıcaksa yüzerek yedi dalganın altından geçilir. Sular henüz ısınmamışsa yedi dalganın üzerinden atlanır. Ağrı ve sızılarının bu yedi dalgayla gittiğine inanılır. Besmele çekilerek ve avuca su alınarak yüz, kollar ve ayaklar yıkanır. Özellikle hasta çocuklar iyileşmesi için deniz kenarına getirilir. Eve bereket getirmesi için bu sudan eve ve tarlalara serpilir.⁴³²

Mayıs Yedisi, Ordu yöresinde her yerde kutlanan bir gün değildir.⁴³³ Daha çok sahildeki ilçelerde ve iç kesimdeki az sayıdaki ilçelerde kutlanmaktadır. Bu kutlamaların bir kısmı folklorik bir kısmı ise inanç şeklinde görülmektedir. Yörede Mayıs Yedisi'nde yapılan etkinlik daha çok yüzme bilenler için denizde yüzmek, yüzme bilmeyenler için ise denizin sığ yerlerinde yıkanmaktır. Bu etkinlik azalsa da yapılmaya devam etmektedir. Mayıs Yedisi'nde şehirlerden ve köylerden gelen çoğunlukla kızlar ve kadınlar kendine has usul ve yöntemlerle deniz kenarında yıkanır. Derin olmayan kumlu bir yere gidilir, erkeklerin görmemesi için bayanlar tarafına peştemal çekilir. Kızın veya kadının üzerinden keşkül (susak, kabak) denilen içi boş bir kabakla yedi çift bir tek (15 defa) su dökülür.⁴³⁴

Yörede Mayıs Yedisi'nde yapılan diğer bir etkinlik de dalgadan atlamaktır. Şehirde yaşayan veya köyden gelen halk sabahın erken saatlerinde deniz kenarına

⁴³¹ Şerife Seher Erol Çalışkan, "Türklerde Hıdrellez İnancı: Makedonya Örneği", *International Journal of Science Culture and Sport*, c. 3, S 11, (Temmuz 2015), s. 388.

⁴³² Demir, *age*, s. 272-273.

⁴³³ Karadeniz Bölgesi içinde Trabzon ve Giresun'da da Mayıs Yedisi uygulamaları görülmüştür.

⁴³⁴ Mustafa Eren, "Mayıs Yedi'si ve Mayıs Yedisi'nin Ordu'nun Yukarı Kızılın Köyü'ndeki Uygulamaları", *1. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Sempozyumu Bildiri Kitabı Cilt 2*, Ordu 2017, s. 239.

gelerek paçalarını sıvazlar ve kıyıya doğru gelen yedi dalgadan teker teker atlar.⁴³⁵ Dalgadan her atlayışta dilekte bulunulur. Özellikle çocuğu olmayanların bir sonraki Mayıs Yedisi'ne kadar çocuğunun olacağına inanılmaktadır. Bu günle ilgili bir inanış da denize veya suya taş atarak bir yıl daha kötülüklerden veya şeytanın gazabından uzak olunacağıdır. Şeytan taşlamaya benzer bir şekilde denize veya suya yedi çift bir tek taş atılır.⁴³⁶

Diğer bir etkinlik sacayağından geçmektir. Bu güne özel yapılan sacayakları insanların başlarından geçirilerek ayaklarından çıkarılır. Bu işlem üç kez tekrarlanır. Sacayağından geçen kimse dilek tutar ve dileklerinin kabul olacağına inanır. Bütün bu uygulamalarda tutulan dilekler genellikle bekâr kızlar ve dul kadınların koca bulması, aralarında soğukluk bulunan karı kocanın anlaşması, hastaların şifa bulması üzerinedir.

Mayıs Yedisi'nde tarlada çalışmak uygun görülmez hatta genç kızlara ev işleri yaptırılmaz. Bugün tatil günü gibidir. Bugün ekilen mısır yeşermez, yeşerse de bu mısırdan tohum olmaz, onu darı bitirir. Bu uygulama muhtemelen insanların Mayıs Yedisi'ni tatil olarak değerlendirip eğlenmeleri için bir fırsat yaratmaları olarak değerlendirilebilir. Kızlara ev işleri yaptırılmaması da kızların eğlence yerlerine gitmelerine fırsat sunmak olarak değerlendirilebilir. Özellikle bugün kocaya kaçma diye tabir edilen kız kaçırma olaylarının arttığı bilinmektedir. Köyde kız kaçırma genellikle iki gencin rızasıyla yapılmakta, birbirini seven kız ve oğlan, Mayıs Yedisi eğlencelerini bir fırsat olarak görmekte ve birbirlerine kavuşmaktadırlar. Kız kaçırmanın sonu genellikle mutlu bitmekte, aileler bir araya gelerek barış sağlanıp düğün yapılmaktadır.⁴³⁷

Mayıs Yedisi'nin kutlandığı diğer bir yer de Gököy ilçesidir. Gököylü bayanlar Çermik Gölü'nde şifa bulmak için ayaklarını yıkarlar. Bu şekilde romatizmalarının gideceğini telakki etmektedirler.

2.3.3. Kutsal Günler ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Dinî bayramlarla ilgili inanışların bir kısmını çeşitli bölümlerde değerlendirdiğimiz için tekrar burada ele almayacağız. Yörede mevsimlik olarak kutlanan günlerden biri Hıdrellez, diğeri Mayıs Yedisi'dir. Hıdrellez günü ve

⁴³⁵ Şakir Gürsu, -Emekli- "Kutsal Günler" konulu görüşme, Kabadüz Musakırık Mahallesi: 22/12/2018.

⁴³⁶ Eren, "agm", s. 239.

⁴³⁷ "agm", s. 240.

merasimlerine dair İslâmî literatürde hiçbir şey olmaması, etrafında teşekkül eden inanç, âdet ve geleneklerin İslâmî olmayan kaynaklardan geldiğini gösteren açık bir delildir. Hıdrellez günü ile ilgili inançların menşei olarak hangi din ve kültürden kaynaklandığını tespit etmek gerçekten güçtür. Bazıları onu Hıristiyanların bazıları da Roma sırdinlerine ait olduğunu ileri sürmektedir. Yine bazıları, Hıdrellezi Mezopotamya ile Anadolu kültür ve dinlerine bağladıkları gibi Orta Asya kültürüne bağlayanlar da vardır.⁴³⁸

Ordu yöresinde ve Anadolu'da bulunan Hıdrellez inancına benzer Yahudi ve Hıristiyan kültüründe de benzer bir uygulama vardır. Yahudi ana metinlerinde geçmemesine rağmen Yahudiler çok geç bir dönemde, XI. yüzyılda, Hızır yerine İlyâ'yı yerleştirip bir hikâye üreterek hıdrellez inancı oluşturmuştur. Hıristiyan geleneğindeyse Müslüman halk inançları arasındaki Hızır'la ilgili bazı uygulamalarda benzerlikler taşıyan ama kiliseden kiliseye değişen aziz kültleri ile hıdrellez inancı vardır. İlyas bu üç dinin kutsal metinlerinde aynı şahsiyeti ifade eder fakat bu dinî gelenekler inanç ve uygulamalarıyla kendilerine has birer İlyas figürüne sahiplerdir.⁴³⁹

Ordu yöresinde özellikle Alevî kültürüne mensup halkın Hıdrellez günü kutsal kabul edilen ziyaret yerlerine, mezarlıklara gitmesi kadim Türk inancındaki atalar kültüyle yakından bağlantılı olduğu görülmektedir. Ziyaret yerlerine gidildiğinde dua ederken yumurta atılması, yiyecek yenilmesi de atalar kültüründe mezarlara yiyecek bırakılmasıyla yakından ilgili olduğu söylenebilir.⁴⁴⁰ Hızır ve Hıdrellez kültü ile ilgili inanç ve uygulamaların tek bir menşeinin değil zaman ve mekân içerisinde pek çok menşei ve kaynaklarının bulunduğu ve farklı kültürlerin katkısını kabul etmek gerekir. Artık günümüzde Hıdrellez törenleri dinî olmaktan çıkmış, folklorik ve ticari bir yapı kazanmıştır.⁴⁴¹

Ordu yöresinde genelde sahil bölgesinde ve bir kısım iç kesim ilçelerinde kutlanan mevsimlik bayramlardan bir diğeri Mayıs Yedisi'dir. Mayıs Yedisi kutlamalarının temelleri hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bunlardan en ağır basanı Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl 20 Mayıs'ta (Mayıs Yedisi) denizin karaya

⁴³⁸ Bu konuda geniş bilgi için bk. Ahmet Yaşar Ocak, *İslam- Türk İnançlarında Hızır yahut Hızır- İlyas Kültü*, 1. Baskı, Kabalı Yayıncılık, İstanbul 2012.

⁴³⁹ Canan Seyfeli, "Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da Hızır ve İlyas Geleneği", *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, S 31, (Bahar 2018), s. 59.

⁴⁴⁰ Selçuk, *age*, s. 364-365.

⁴⁴¹ Ocak, *age*, s. 217.

vurduğu yerde buluşmalarıdır. Hızır'ın karada yardıma muhtaç olan insanların yardımına koştuğu, İlyas'ın da denizde yardıma muhtaç insanların yardımına koştuğu inancı vardır. Bu inancın gölgesinde halk bugünü kutlamak için deniz ve akarsu kenarlarına gelerek Hızır ile İlyas peygamberleri karşılar, onların dualarını alırlar.⁴⁴²

Diğer bir görüş de Mayıs Yedisi'nde uygulanan pratiklerin eski Türk inanç sisteminde yer-su iyelerini hatırlatmasıdır. Türkler göller ve ırmaklara canlılık atfetmişler, suyu kutsal saymışlardır. Eski Türk inançlarında su evlenen, çoluk çocuk sahibi olan, duyan ve aynı zamanda birtakım gizli güçleri barındıran iye olarak kabul edilirdi.⁴⁴³ Örneğin Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz Kağan'ın gölün ortasındaki ağacın kovuşundan çıkan kızla evlenmesi ve bu kadından Gök, Dağ, Deniz adında üç erkek çocuğunun olması,⁴⁴⁴ Türklerin göl ile doğum, yuva, ocak arasında ilişki kurması Mayıs Yedisi'nde dilenen dilek ile yapılan uygulamalara benzemektedir. Günümüzdeki Mayıs Yedisi'ne benzer olarak Isık Gölü civarında bulunan Barsgan ahalisinin yılda bir kez törenle Isık Gölü'nü dolaştıkları rivayet edilmektedir.⁴⁴⁵

Türkler tarih boyunca birçok şenlik ve kutlamalar da yapmışlardır ve yapmaktadırlar. Bunlardan bir tanesi Göktürk ve Uygurların Tamir Irmağı'nın doğduğu yerde hakan başkanlığında törenler tertip etmeleridir.⁴⁴⁶ Bu ve bunlara benzer örnekler geçmişten günümüze Türk halkının su ile ilgili geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olduklarını ve suya kutsal bir değer verdiklerini göstermektedir.

Bunlardan başka bu inancın Samsun'un Amazon köyünde veya Giresun Adası'nda yaşadığına inanılan Amazonlar'ın bu bölgelerin erkeklerini kaçırap onlarla soylarını devam ettirdikleri, hem doğan erkek çocukları hem de bu erkekleri öldürdükleri, yöre kadınlarının da kocalarını Amazon kadınlarından kurtarmak için denize taş atma, dalgadan atlama gibi ritüelleri uygulamalarıyla ortaya çıkmış olabileceği ifade edilmektedir.⁴⁴⁷ Hıristiyanların vaftiz törenlerinden ortaya çıkmış olabileceği ihtimali üzerinde de durulmaktadır. Ancak Hıristiyanların vaftiz inancı ile

⁴⁴² Avni İşbakan, *Haydar'dan Ramazan'a Ordu'da Bir Köy*, 1. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara 2004, s. 157.

⁴⁴³ İnan, *age*, s. 50-51.

⁴⁴⁴ Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi II*, 5. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014, s. 26.

⁴⁴⁵ Zeki Velidi Togan, "İbnü'l-Fakih'in Türklere Ait Haberleri", *Belleten*, c. 12, S 45, (Ocak1948), s. 14.

⁴⁴⁶ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, 43. Baskı, Ötüken Yayınları, İstanbul 2018, s. 290.

⁴⁴⁷ Mehmet Öcal Oğuz, "Türkiye'nin Doğu Kıyısında Mayıs Yedisi Bayramı", *Milli Folklor Dergisi*, S 69, (Bahar 2006), s. 10; Ahmet Gürsoy, "Giresun Mayıs Yedisi Geleneklerinde Sembollerin Dili", *Geçmişten Günümüze Giresun'da Dini ve Kültürel Hayat Sempozyumu -I*, Giresun İl Özel İdaresi Kültür Serisi 2, Giresun 25-27 Ekim, 2013, s. 311-321.

bağlantısı kurulan Mayıs Yedisi geleneğinin Ordu ve Giresun'la sınırlı olması ve Hıristiyanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerde bu geleneğin olmaması bu düşüncüyü çürütmektedir.

Ordu yöresinde Mayıs Yedisi'nde uygulanan ritüeller genellikle su ve deniz etrafında şekillenir. Ordu'nun Perşembe ilçesinde de Mayıs Yedisi Aktaş Şenlikleri adı altında şölen havası şeklinde kutlanmakta, o gün sandal ve motorlarla Hoynat Adası'nın etrafı üç defa dolaşmakta, denize yedi taş atmak, kırk dalgadan su alıp yıkanmak, bağ bahçeye su serpmek uğurlu sayılmaktadır.⁴⁴⁸ Mayıs Yedisi'nde denize sınırı olmayan Gölköy ilçesinde yaşlı kadınlar Çermik denilen göle şifa amacıyla girerler.

Ordu yöresi ve çevre illerde de kutlanan Mayıs Yedisi, Anadolu'da yaygın olarak kutlanan "Hıdrellez" ile ilişkilidir. Geleneksel takvime göre 6 Mayıs'ta kutlanan bu günde Hızır'la İlyas'ın bir su kıyısında buluşarak dünyaya bolluk, bereket ve yaz getirdiklerine inanılmaktadır. Bu inanış Mayıs Yedisi'nde de karşımıza çıkmaktadır. Mayıs Yedisi'nin kutlandığı mekânın karayla denizin birleştiği yer olarak seçilmesi bu bakımdan çok önemlidir. Bu bakımdan Mayıs Yedisi'nin, Hıdrellez'in Ordu ve çevre yörelerde görünümü olduğu söylenebilir. Mayıs Yedisi'nin Hıdrellez'den iki hafta sonra yapılması büyük ihtimalle bu bölgede yazın geç gelmesiyle ilgilidir.⁴⁴⁹

2.4. SU İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Suya canlıların hayat kaynağı, maddi ve manevi temizlik aracı olması bakımından kutsî bir önem verilir. Bu kutsiyet Anadolu'da⁴⁵⁰ olduğu gibi Ordu yöresinde de görülmektedir. Kutsiyetin göstergesi de ona hürmet ile olmaktadır. Bu hürmeti bizler günlük konuşmalarda ve yapılan pratiklerde müşahede etmekteyiz. Ordu yöresinde su isteyen biri, su veren kişiye "Su gibi aziz ol." der. Bunun sebebi suyu verenin yaşamının uzun olmasının dilenmesidir.⁴⁵¹ Bu söylenenler suyun halkın nezdinde kutsal olduğunu göstermektedir. Örneğin yörede yolculuğa çıkanların arkasından su dökülür, böyle yapılmasının nedeni kazasız belasız ve çabucak gidip gelmesini dilemektir. Bu dilemenin yanında cinlerin ateşten yaratıldığı inancından

⁴⁴⁸ İşbakan, *age*, s. 156.

⁴⁴⁹ Oğuz, "agm", s 12.

⁴⁵⁰ İskender Oymak, "Anadolu'da Su Kültünün İzleri", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 15, S 1, (2010), s. 44-53.

⁴⁵¹ Zeki Kazi, -Çiftçi- "Su" konulu görüşme, Korgan Terzili Mahallesi: 07/04/2018.

kaynaklı olarak gece ateşe su dökülmemesi,⁴⁵² suya bevledilmeyeceği, küfredilmeyeceği hatta üflenilmeyeceği gerektiği düşünülür.

Ordu yöresinde şifalı olduğuna inanılan çeşitli sular bulunmaktadır. Her ilçede şifalı olduğuna inanılan en az bir su vardır. Yörede bu suların bir kısmı acı su, bir kısmı çermik suları, bir kısmı da yara suları olarak adlandırılır. Acı su olarak görülen sular sodalı; çermik suları kaplıca suları; yara suyu ise kükürtlü sular ya da sodalı sular olarak bilinir. Yörede acı su olarak bilinen maden suları birçok şifa özelliğinden dolayı kutsal görülmüştür. Acı su denilmesinin nedeni günlük hayatımızda içtiğimiz sudan farklı olmasından ve ağızda acı bir tat bırakmasından kaynaklanır. Bu çerçevede yörede acı su olarak bilinen yerlerin fazlalığı dikkat çekmektedir. Bunlardan biri Kabataş Alankent'te bulunur. Burası böbrek ve mide ağrıları olanlar, bunun yanında egzama, kaşıntı ve diğer yaraları olan kimselerce ziyaret edilmektedir.⁴⁵³

Ordu yöresinde bir acı su pınarı başında yapılan uygulama, taş inancıyla bağlantılı olmasından dolayı ilginç özellik göstermektedir. Bu su Korgan Belalan Mahallesi Eriktamı mevkinde bulunur. Bu acı suyun yanında geçmişte ağaç bir peteğin olduğu, peteğin yakınında yakılan ateşte taşların kızdırılıp suya atıldığı, romatizması olan kişilerin bu suya girerek iyileşeceği umulurdu.⁴⁵⁴ Günümüzde de bu amaç için ziyaretçiler gelmektedir. Bu acı su pınarının yanına sadece bir küveti bulunan tek gözlü bir yapı yapılmıştır. (Resim- 5)

Anadolu yöresinde olduğu gibi Ordu yöresinde de çermik suları etrafında çeşitli inançlar görülmektedir. Bunların başında bu suların şifalı olduğu inancıdır. Bunun yanında yörede bazı çermik suları özel günlerde ziyaret edilmektedir. Çermik sularının şifalı olmasının ötesinde yöre insanı bu suları belirli zaman diliminde ziyaret etmenin romatizmalarını geçireceğine inanmaktadır. Zaman ve su kültürü bağlamında Gököy ilçesinde bulunan su Mayıs Yedisi'nde (20 Mayıs) çevre ilçe ve köylerden ziyaretçi akınına uğramaktadır. (Resim- 6)

Köyde bulunan kadınların çoğu sabah kahvaltıdan sonra Gököy'de Çermik denilen göle giderler. Bu göl efsanevi bir kaplıca gölüdür. Birbirini deliler gibi seven iki âşığın ruhlarının bulunduğu inanılan bu gölün suyunun sağlık ve şifa kaynağı olduğuna inanılır. Kadınlar burada hem ılıcanın sıcak suyuna girer hem de

⁴⁵² Kılıç, *age*, s. 176.

⁴⁵³ Semiye Uslu, -Ev Hanımı- "Su" konulu görüşme, Aybastı Armutlu Mahallesi: 28/05/2018.

⁴⁵⁴ Nezih Eskiden, -Ev Hanımı- "Su" konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018.

arkadaşlarıyla sohbet ederler. Gölün etrafı parça kumaşla örtülür. Erkeklerin o bölgeye yaklaşması ve görmesi engellenir. Kadınlar bu suyun özellikle romatizmaya ve felce iyi geldiğine inanırlar.⁴⁵⁵

Yörede acı suya, “yara suyu” da derler. Genel anlamda bu tür sulara şifalı sular gözüyle bakılır. Bu yara suyu şifa arayan insanlar tarafından ziyaret edilir. Suyun fayda sağlaması isteniyorsa burada bu suyun içilmesi gerekir. Suyun eve götürülmesiyle şifa özelliğini kaybedeceğine inanılır.

Bazı sular hayvanların hastalıklarına iyi geldiği için yöre insanı tarafından itibar görmüştür. Terzili Mahallesinin Turnalık Yaylası’nda Kurt Kayası denilen yerde şifalı olduğuna inanılan su gözü vardır. Bu su, sığırların en tehlikeli hastalıklarından olan tabak hastalığına yakalanan hayvanların iyileşmesinde kullanılır. Bu suyu yöre halkı da şifalı su olarak içmektedir. Daha önce bu suyun yanında dilek ağacı vardı ve bu ağaca dileklerin gerçekleşmesi için çaput bağlanırdı.⁴⁵⁶

Bu suların şekil ve tat bakımından farklı olması halkın onu özel kılmasına sebep olmuştur. Turnalık Yaylası’nda bulunan diğer şifalı olduğuna inanılan su da acı su olarak adlandırılır. Diğer sulardan farkı ise soğuk ve tadının değişik olmasıdır. Bazı sular da hangi hastalığa iyi gelmişse o adla anılır. Örneğin, Taş Kesigi Yaylası’nın bulunduğu yerde yöre halkı tarafından bilinen bir göz suyu vardır. Bu suyun göz rahatsızlığına iyi geldiğine inanılmaktadır.⁴⁵⁷

Yöre bol yağış alan bir bölge olmasına karşın su kaynakları bakımından fakir sayılır. Özellikle yaz mevsiminin belli dönemleri kurak olur. Bundan dolayı yağmur yağması için yapılan uygulamalar bulunmaktadır. Mezarlıklara ya da yatırlara gidilerek yağmur duası yapılır. Orada yemek yapıp herkese dağıtılır, dualar yapılır. Sabahtan kalkıp ezan okunmadan namaz kılan birinin dualar okuyarak ırmağa taş atması ve beraber yapılan dua ile yağmur duası ritüeli sona erer.⁴⁵⁸

Ordu yöresinde geçmişte yapılan farklı bir yağmur duası uygulaması şöyledir: Kadınlar ve çocukların da katıldığı kalabalık bir grup Güllü veya Akıncı Evliyası’nda

⁴⁵⁵ Vaktiyle iki âşık peşlerine düşen askerlerden kaçarken buraya saklanırlar. Saklandıkları yerde bir çukur açılır ve iki âşık bu çukurda kaybolur. Onları takip eden askerler bu durumu görür ve çok şaşırırlar, yaptıklarına pişman olurlar. Daha sonra bu çukurdan acı su çıkmaya başlar ve göl meydana gelir. Bu acı su o iki âşığa ağlayanların gözyaşlarıdır. Zamanla burası bir ziyaret yeri hâline gelir. Eren, “agm”, s. 240-241.

⁴⁵⁶ Zeki Kazi, -Çiftçi- “Su” konulu görüşme, Korgan Terzili Mahallesi: 07/04/2018.

⁴⁵⁷ Zeki Kazi, -Çiftçi- “Su” konulu görüşme, Korgan Terzili Mahallesi: 07/04/2018.

⁴⁵⁸ Kaya, *age*, s. 153.

toplanırlardı. Toplanan halk, Şûrâ suresinin 28. ayetini okuyup parmağını diline sürer sonrasında da parmağını taşa dokundururdu. Bu işlem taş sayısı 4444 olana kadar yapılırdı. Daha sonra evliya türbesi yakınında bulunan ırmağa gidilerek halkın içinde en az günah işlediği kabul edilen bir kişi tarafından taşlar ırmağa bırakılırdı.⁴⁵⁹

Yağmur yağması için yapılan diğer bir uygulama bilinen pratiklerden biraz farklıdır. Efsaneye dönen bir olayda Gökçöy Güzelyurt Özyurt mevkisinde Havus Hoca (Hafız Hoca da derler) adında yaşarken evliyadan sayılan bir kişinin ölü bir atın kemiğini ıslatması, kemiğe okuması, okunan kemiğin çığırmaaya başlaması ve ardından yağmurun başlaması halen anlatıla gelen bir uygulamadır.⁴⁶⁰

Yağmur yağması için yapılan bu uygulamaların dışında bir de yılanın öldürülüp findık dalına asılmasıyla yağmur yağacağı inancı yaygındır.⁴⁶¹

Yörede eğer yağmur uzun sürerse bunun geçmesi için de çeşitli pratikler yapıldığı gözlenmiştir. Yağmur çok uzun süreli yağdığında yağmurun kesilmesi için bir ipliğe kel kişilerin isimleri sayılarak kırk düğüm atılır.⁴⁶²

2.4.1. Su ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Halk kültüründe tabiatla ilgili inanışlar arasında su ve su kaynakları önemli bir yer tutar. Suyun kutsallığı ve şifalı olduğu inancı dünyanın farklı bölgelerinde benzer özellikler taşır.

Eski Türklerin kutsiyet atfettikleri en önemli iyelerden birisi de su iyesidir. Geleneksel Türk dini içerisinde su da önemli bir dinî anlam ve mahiyete bürünmüş bu çerçevede su kaynağı, pınar, ırmak ve göl gibi su ile alakalı nesnelere kutsiyet kazanmışlardır. Türkler suyu kuvvet ve bereket kaynağı olarak kabul ettikleri gibi kahredici ve koruyucu tanrı da sayarlardı. Orta Asya Türklerinde, Oğuzlarda, Sibiryaya ve Altaylar'ın Türk topluluklarında suya tükürerek veya abdest bozarak kirletmek ve hatta bazen onu temizlik aracı olarak kullanmak yasaktır.⁴⁶³ Türkler arasında tabiat kültürüne bağlı olarak gelişen ve kült konusu olan su önemli bir unsurdur. Türkler, dağlar gibi göller ve ırmakları da hep canlı nesnelere tasavvur etmişlerdir. Suyun arıtıcı

⁴⁵⁹ Bayram Asar, -Çiftçi- "Su" konulu görüşme, Korgan Karakışla Mahallesi: 07/07/2018.

⁴⁶⁰ Selime Şahin, -Ev Hanımı- "Su" konulu görüşme, Gökçöy Güzelyurt Mahallesi: 06/10/2018.

⁴⁶¹ İbrahim Belen, -Öğretmen- "Su" konulu görüşme, Aybastı Karamanlı Mahallesi: 19/09/2018.

⁴⁶² Kaya, *age*, s. 169.

⁴⁶³ Günay ve Güngör, *age*, s. 58.

niteliği, bolluk ilişkisi, taşıma vb. özellikleri bu kültürün doğuşunda rol oynayan önemli etkenlerdir.⁴⁶⁴

Su yağmur olarak da hürmet görür. Yağmurun diğer bir adı da “rahmet”tir. Bu inancın oluşmasında “O, rahmetinin önünde rüzgârları müjdeci olarak gönderendir. Ölü toprağı canlandırılım, yarattıklarımızdan birçok hayvanları ve insanları sulayalım diye gökten tertemiz yağmur yağdırdık”⁴⁶⁵ ayeti ve benzeri ayetler etkili olmuştur. Yörede eskiden yağmur duasına çıkılırdı. Yağmur duası sırasında parmağı ağza sürdükten sonra parmağın taşa sürülmesi pratiği, kadim Türk inancındaki “yada taşı” uygulamasını anımsatmaktadır.⁴⁶⁶

Yağmur duasına çıkma geleneği Yahudilik’te de vardır. Kur’an-ı Kerim, Hz. Musa’nın kuraklık ve susuzluktan kıvranan kavmine yağmur yağdırması için Allah’a duaya çıktığını ifade etmektedir.⁴⁶⁷ Kitab-ı Mukaddes de İlyâ’nın yağmur yağması için dua ettiğinden bahsetmektedir.⁴⁶⁸ Yağmur duasına çıkma âdeti Hıristiyanlıkta da mevcuttur. Katolik Hıristiyanları yağmur yağması için dinî alaylara çıkmaktadır. Yağmur yağması için kutsal gördükleri makamları ziyaret etmekte ve dinî alaylarla yüksek tepelere çıkmaktadırlar.⁴⁶⁹

Câhiliye devrinde de yağmur duasına çıkma geleneğinin mevcut olduğu görülmüştür.⁴⁷⁰ Yörede yağmurun yağması için yılanın öldürülmesi inancı ve pratiği, Sâmi kültür ile etkileşimi ile oluşmuştur. Ayrıca Türk Yaratılış Destanı’nda da yılan ile ilgili bilgiler geçmektedir.⁴⁷¹

2.5. ZİYARET YERLERİ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Ordu yöresinde birçok ziyaret yeri mevcuttur. Her ilçede en az bir türbe, evliya (eren) mezarı ya da tarihî şehitlik yerleri gibi ziyaret mekânları vardır. Bu ziyaret yerleri çeşitli amaç için ziyaret edilmektedir. Yağmur duası, çocuk sahibi olmak, evlenemeyen kişilerin evlenmek, adağını yerine getirmek, hastalıklara şifa bulmak amacıyla ziyaret

⁴⁶⁴ Oymak, “agm”, s. 38.

⁴⁶⁵ *Kur’an-ı Kerim*, Furkan Suresi, 48-49.

⁴⁶⁶ Türk Mitolojisi’nde büyük Türk Tanrısının, ilk Türk hakanına yada adı verilen, istenildiğinde kendisiyle yağmur, kar, fırtına ve dolu yağdırabilen taş verilmesinden bahsetmektedir. İnan, *age*, s. 160.

⁴⁶⁷ *Kur’an-ı Kerim*, Bakara Suresi, 60.

⁴⁶⁸ *Kutsal Kitap*, 1. Krallar, 17-18.

⁴⁶⁹ Ateş, *age*, s. 68.

⁴⁷⁰ *age*, s. 68.

⁴⁷¹ Güngör ve Köylü, *age*, s. 93.

edilmektedir. Yörede ziyaret edilen mekânlar daha çok evliya (eren) mezarlarıdır. Ziyaret mekânları, kendilerinde belli bir manevi güç, feyiz ya da bereket bulundurduğuna inanılan ve birtakım efsaneler, hikâyeler, kerametler ve mertebeler atfedilen kişilerin mezarları, türbeleri yahut onlara ithaf olunan makamları değildir; aynı zamanda kutsal bilinen birtakım taş, ağaç, kaynak, göl, kaya ve dağ gibi mekânlar da ziyaret yerlerindedir.

Yörede ziyaret edilen mekân olarak daha çok umumi mezarlıklar görülmektedir. Bu ziyaretler ise daha çok özel günlerde, arife ve bayram günlerinde yapılmaktadır. Bazı ölülerin mezarları kutsal görülür ve bu kutsallıktan kaynaklı mezarlıklarda yapılmaması gereken davranışlar oluşmuştur. Örneğin; mezar üzerine oturulmaz ki ölüye bir çeşit saygısızlık olarak düşünülmesinden dolayı, “unutkanlık yapar” tembihiyle mezar taşındaki yazılar okunmaz, “parmağın çürür” şeklinde uyarımlarla mezarlığa parmak uzatılmaması istenir.⁴⁷² Mezarlıktan meyve yenmez ve mezarlıktaki ağaçların odunları evde yakılmaz.⁴⁷³ Mezarlıkta ayrıca hayvan otlatılmaz.⁴⁷⁴ Bu yasakların oluşmasındaki temel amaç ölüye saygı duymaktır. Arkaik yapısında ise ölünün onu rahatsız edeceği inancı vardır ve bundan dolayı mezarlıklara saygı duyulmaktadır. Ayrıca mezarlıktaki meyvelerin yenmeyeceği düşüncenin arkasında da kurdun kuşun yiyeceği olduğu ve yiyeceklerin ölünün günahlarına kefarete düşüncesi yatmaktadır.

Yörede umumi mezarlıklar ziyaret edildiğinde ilk önce dua edilmekte, daha sonra mezarın genel temizliği yapılmaktadır. Bu temizlik sırasında mezarlara zarar verilmez, zarar verenin başına musibet geleceğine inanılmaktadır. Hatta Allah’ı zikrettiği ve ölenin günahına kefarete olarak düşünüldüğü için mezarın üzerinden çiçek dahi sökülmez.⁴⁷⁵ Temizlik yaparken sadece ince otlar alınır.

Yörede umumi mezarların dışında daha çok ziyaret edilen ve toplumun manevi hayatında rol oynayan kanaat önderi kişilerin mezarları gelmektedir. Bu ziyaretler daha çok çevre halkı ve müritleri tarafından yapılmaktadır. Yörede bulunan kanaat önderlerinden bazılarının mezarları şunlardır: Fatsa İslamdağ Mahallesi’nde metfun

⁴⁷² Mehmet Işık, -Emekli- “Ziyaret İnancı” konulu görüşme, Akkuş Kızılelma Mahallesi: 01/09/2018.

⁴⁷³ Mahmut Gündoğdu, -Emekli- “Ziyaret İnancı” konulu görüşme, Aybastı Küçükyaka Mahallesi:04/08/2018.

⁴⁷⁴ Ahmet Katkıcı, -Serbest Meslek- “Ziyaret İnancı” konulu görüşme, Kabataş Belen Mahallesi: 23/09/2018.

⁴⁷⁵ Havva Güler, -Ev Hanımı- “Ziyaret İnancı” konulu görüşme, Aybastı Koyunculu Mahallesi: 12/03/2018.

bulunan Halil Tatlıgöl Hoca'nın⁴⁷⁶ mezarı, Korgan'da metfun bulunan ve yörede Kiraz Hoca olarak bilinen Mehmet Akkiraz'ın⁴⁷⁷ mezarı, Ulubey Karakoca Mahallesi'nde metfun bulunan Derviş Salih'in mezarı bunlardandır. (Resim- 7)

Yörede en çok ziyaret edilen yerlerden biri de evliya denilen erenlerin mezarlarıdır. Bu mezarlar çeşitli amaç için ziyaret edilmeye devam etmektedir. Bu mezarlar dileklerin iletilmesi ve sıkıntılarının gitmesi amacıyla da ziyaret edilmektedir. Örneğin; evlenememiş ve evlenmek isteyenler, çalınmış olanlar (cin çarpması), çocuğu çok ağlayanlar, Allah'tan bir dileği olanlar ve yağmur duası yapmak için bu mekânlar ziyaret edilmektedir.⁴⁷⁸

Bu mekânlar halk nezdinde daha kutsal görülmesinden dolayı gitmeden önce bazı ritüellerin oluşmasına neden olmuştur. Örneğin; abdest alarak maddi ve manevi temizlik yapılmakta, gitmeden önce evde namaz kılınmaktadır. Ayrıca bu mekâna gitmeden önce oraya bırakılacak şeyler hazırlanmakta ve ne için gidiliyorsa ona göre eşyalar götürülmektedir. Çocuğu olmayan biri gidiyorsa bebek kıyafeti, evlenmek isteyen kişi gidiyorsa tülbent, yazma ya da bir elbisesini götürmektedir.⁴⁷⁹ Ziyarete bulunan kişi dileğini somutlaştırmak için iki rek'at namaz kılmakta ve getirdiği çaput, elbise ve tülbendi buraya bağlamaktadır. Dileğin yerine gelmesi için de belli bir süre beklenilmesi gerektiğine, varsa evliya mezarının yakınlarında bulunan kaynak ya da çeşme suyundan yüzüne sürmesi gerektiğine de inanılmaktadır.⁴⁸⁰ (Resim- 8)

Ordu yöresinde bazı evliya olarak kabul edilen yerlerin geçmişini gösterecek bir emare yoktur. Bu durum ise o yerin kutsallığının uydurma olabileceğini de düşündürmektedir. Örneğin evliya olarak belli dönem kabul edilmiş şu yer ile ilgili anlatılan hikâye bu konuda önemlidir. Çal veya Çalı Evliyası olarak bilinen bu yer, Korgan'ın Çayırkent Mahallesi'nde Karuyak denilen mevkide bulunur. Bu mekânın halk nezdinde çok itibar görmediği ifade edilmektedir. Çayırkent'in eski ismi Çayıralan'dı ve bir Alevî köyüydü. Alevî ritüellerini yerine getirmek için buraya çevre illerden dedeler gelirdi. Karuyak denilen yere geldiklerinde ise dinlenir, asalarını burada bırakırlardı. Bu asaların her gelişinde burada bırakılmasından dolayı halk tarafından burasının kutsal

⁴⁷⁶ Ahmet Çapku, *Halil Hoca*, 1. Baskı, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2008.

⁴⁷⁷ Kiraz Hoca'nın hayatı ile ilgili geniş bilgi için bk. Ahmet Çapku, *Geçmişin Gölgesinde*, 1. Baskı, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2017, s. 91-102.

⁴⁷⁸ Esmе Değri, -Ev Hanımı- "Ziyaret İnanç" konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi: 17/06/2018.

⁴⁷⁹ Nuray Aksu, -Ev Hanımı- "Ziyaret İnanç" konulu görüşme, Aybastı Beşdam Mahallesi: 10/03/2018.

⁴⁸⁰ Fahri Sarıarslan, -Çiftçi- "Ziyaret İnanç" konulu görüşme, Korgan Çayırkent Mahallesi: 16/06/2018.

olduğu düşünölmüştür. Buranın halkı, buralara çalı toplamaya geldiklerinde onlar da çalı bırakmışlar ve çaput bağlamışlardır ve bu atadan evlatlara taşınarak günümüze kadar gelmiştir.⁴⁸¹

Evliya mezarlarının bir kısmı önceki toplumların şifa aradığı bir yer olabilir ve bu şekliyle bir sonraki topluma aktarılmış olabilir. Buna örnek Aybastı ilçesinde şifa niyetiyle eskiden daha çok ziyaret edilen Çörmük Evliyası'dır. Burası halkın ifadesiyle daha önce gayrimüslimlerin bir kilise yerleşkesidir. Günümüzde kalıntısı olmayan bu yer ile ilgili buradaki halk burasının bir kilise yeri olduğunu ifade etmektedir. Buna rağmen buraya herhangi bir rahatsızlığı bulunan çocuklar hâlâ getirilmektedir.⁴⁸²

Ordu yöresinde Alevî kültüründe de evliya mezarları ziyaret edilmektedir. Bunlardan biri Korgan Çiftlik Mahallesinde bulunan Durak Evliyası'dır. (Resim- 9) Çeşitli rahatsızlıkları bulunan, çocuğu olmayan ve özellikle askere gidecek asker adayı ve aileleri bu evliyaı ziyaret etmektedir. Ziyaret anında önce mezarın etrafı üç defa dönölür ve evliya denilen meşe ağacını öpölür.⁴⁸³ Eğer dilek yerine gelmişse yani üniversite sınavını kazanan ya da memur olanlar, hastalıktan kurtulan, çocuğu olan ve özellikle askere giden kişi tezkeresini almışsa, adanan adak burada kesilmekte ve burada dağıtılmaktadır.⁴⁸⁴

Sonuç itibarıyla yörede evliya mezarları ile ilgili bir alan araştırması elzemdir. Zira yaşlıların daha çok bildiği bu alan, yaşlıların ölmesiyle bilgisi de azalmaktadır. Bu yönde yapılacak çalışma için bu çalışma bir öneri mahiyetindedir.

2.5.1. Yörede Bulunan Türbeler ile İlgili İnanışlar

Günümüzde Anadolu'nun hemen her yerinde evliyaların, âlimlerin, komutanların kısacası önemli şahsiyetlerin mezarlarına, kümbet ve türbelerine rastlanmaktadır. Anadolu coğrafyasında İslâm'ın yaygınlaşması genel olarak bu şahsiyetler sayesinde olmuştur. Ordu yöresinde geçmişte ziyaret edildiği gibi

⁴⁸¹ Fatma Anmak, -Ev Hanımı- "Ziyaret İnanıcı" konulu görüşme, Korgan Çayırkent Mahallesi: 16/06/2018; Mevlüt Engin, -Emekli- "Ziyaret İnanıcı" konulu görüşme, Korgan Çayırkent Mahallesi: 16/06/2018.

⁴⁸² Fatma İnan, -Aşçı- "Ziyaret İnanıcı" konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 16/06/2018.

⁴⁸³ Ali Baymak, -Çiftçi- "Ziyaret İnanıcı" konulu görüşme, Korgan Çiftlik Mahallesi: 13/10/2018.

⁴⁸⁴ Mehmet Top, -Serbest Meslek- "Ziyaret İnanıcı" konulu görüşme, Korgan Çiftlik Mahallesi: 13/10/2018.

günümüzde de ziyaret edilen erenlerin mezarları vardır.⁴⁸⁵ Ayrıca bu ziyaret edilen yerlerin bir kısmı zaviyelerdir.⁴⁸⁶

Ordu yöresinin Türkleşmesinde ve Müslümanlaşmasında ön planda olan kişilerin büyük çoğunluğunun bugün bilinen bir mezarı bile bulunmamaktadır. Yörede yeni tespit edilen buna benzer mezarlıklar bulunmaktadır. Korgan Çitlice Mahallesiinde bulunan Akıncı Evliyası⁴⁸⁷ mezarlığında metfun bulunan askerlerin mezarları yer almaktadır. Buradaki toplu mezarların çok eski olması, mezar olduğunun taşlarla belirtilmeye çalışılması ve halkın burada büyük savaşların yapıldığını anlatması bu mekânın özellikleri arasındadır. (Resim- 10) Aynı zamanda bu türbelerin bir özelliği de belirli günlerde yöre halkının buldukları yerler olmasıdır. Bu türbe ve mezarlıklar yılda bir kez ve belli tarihte büyük bir kalabalık tarafından ziyaret edilmektedir. Bu ziyaretlerde bireysel veya ortaklaşa kesilen adak kurbanları ile yapılan büyük “hayır yemeği” oraya gelen topluluğa ikram edilir. Aynı şekilde Aybastı Perşembe yaylasında bulunan kümbette her yıl Temmuz ayının ilk haftasında türbede yatan komutan ve çevresinde bulunan şehitler anısına ziyafet verilir. Buna yörede “sahra davetleri” denmektedir. (Resim- 11)

Yörede bulunan belli başlı önemli türbeler ve bu türbelerin ziyaret edilme amaçları vardır. Tarihî olarak en eskisi olan Emîr Kümbet Türbesi bu yerlerdendir. Aybastı Perşembe yaylasında bulunan türbede metfun bulunan kişi Dânişmend Gazi'nin subaylarından. Pontus Devleti'yle yapılan bir muharebede şehit olmuştur. Halk tarafından çeşitli istekler için ziyaret edilmektedir. (Resim- 12) Burada yapılan savaş ile ilgili Necati Demir şu bilgiyi aktarmaktadır: “Dânişmend Gazi, 1105 yılında ikinci Canik Seferi'ne çıkar. Amaç yine topraklarını geliştirerek sınırları güvenlik altına almak ve Karadeniz sahillerini Türk vatanı yapmaktır. Bu defaki yolu Niksar'dan bugünkü Aybastı istikametindedir. Pontus Rum Devleti bu seferi önceden haber alırlar ve günümüzde Perşembe Yaylası ismiyle bilinen bölgede pusu kurarlar. Dânişmend Gazi, ordusuyla beraber burada pusuya düşer. Dânişmendli ordusunun tamamına yakını

⁴⁸⁵ Abdulhalim Durma, *Evliyalar Şehri Ordu*, 1. Baskı, Erol Ofset Matbacılık, Samsun 2014; Ayrıca Sıtkı Çebi, *Ordu Evliyaları*, Ensar Vakfı Ordu Şubesi Yayını, kaçınıcı baskı, ne zaman ve nerede basıldığına dair bilgi yoktur. Geniş bilgi için, bu kitaplara bakılabilir.

⁴⁸⁶ Geniş bilgi için bk. Mehmet Fatsa, *Karadenizde Zaviyeler*, 1. Baskı, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2017, s. 330-371.

⁴⁸⁷ Akıncı Evliyası mekânı içinde çare bulamayan kişiler, birtakım pratikler günümüzde yapmaktadır. Orada metfun bulunan kişiyi vesile kılarak çeşitli isteklerde Allah'tan yardım istemektedirler. Çocuğu hasta olan kişiler burada bulunan iki ağaç arasındaki ipte çocuklarını uyutmaktadırlar.

burada şehit olur. Dânişmend Gazi, çok ağır bir şekilde yaralanır ve az sayıdaki arkadaşıyla Niksar'a döner. Burada şehit olur. Arkadaşları onu buraya defnedip Tokat'a dönerler.”⁴⁸⁸

Aybastı Perşembe yaylasında bulunan Emîr Kümbet ile ilgili bilgiler şu şekilde geçmektedir: “Türklerin (Oğuzların Çepni kolu) Ordu topraklarına ilk girdiği nokta olan Aybastı Perşembe Yaylası'nda, 1105 yılının yaz aylarında Dânişmendoglu beyi Emîr Dânişmend Gazi komutasındaki 6 bin kişilik bir ordu ile Trabzon Devleti'nin 70 bin kişilik büyük gücü arasında çok şiddetli bir savaş olmuştur. Sayıca çok üstün olan düşman ordusu karşısında yiğitçe mücadele eden bu küçük Türk ordusu büyük kayıplar vererek çekilmek zorunda kalmıştır. Yaralı olarak kurtulan Dânişmend Gazi, Dânişmendli Beyliği'nin başkenti Niksar'a götürülmüş ve bir süre sonra orada vefat etmiştir. Türbesi Niksar'dadır. Onun komutanlarından olduğu sanılan Emir Kümbet'in türbesi ise bu yaylada bulunan ve o savaşta şehit olan askerlerin bulunduğu mezarlıktadır.”⁴⁸⁹

Emîr Kümbet ile aynı tarihlere tekabül eden, yörenin Türk yurdu haline gelmesinde önemli bir kişi olan ve yörede Kutlu Baba olarak da bilinen Kutlu Doğmuş Türbesi Aybastı'da bulunmaktadır. Melik Gazi'nin subaylarından olduğu ifade edilmektedir. Bu türbe, Kutlular Mahallesinde Gölköy-Aybastı yolu üzerinde bulunur. Rivayetlere göre Melik Gazi'nin harekâtı sırasında onun komutasında bulunan ve şimdiki anlamıyla harbin sevk ve idaresini yürüten subaylardan olduğu, savaş sırasında yaralandığı ve şehitlik mertebesine eriştiği, doğarken de şerefli doğdu anlamına gelen Kutlu Doğmuş adı verildiği bilinmektedir. Bugün Kutlu Baba da denilen türbede darda kalanlar sıkıntılarını gidermek, özellikle çocuğu olmayanlar çocuklarının olmasını istemek, hasta olanlar şifa bulmak için bu zatın türbesini ziyaret etmektedirler.⁴⁹⁰ (Resim-13) Burada metfun bulunan kişi için geceleri mezarlıkta yürüdüğü ve konuştuğu şeklinde hikâyeler anlatılır.⁴⁹¹

Yörede Emîr Kümbet ve Kutlu Doğmuş Türbesi'yle aynı tarihlere denk geldiği tahmin edilen bir diğer türbe Emîr Yakub Türbesi'dir. Korgan ilçesi Koççuğaz Mahallesinde bulunan türbede yatan Emîr Yakub'a dair bilgiler halk anlatısında

⁴⁸⁸ Demir, *Dânişmend Gazi Destanı*, s. 24-25.

⁴⁸⁹ Erol Akkuş, *Ordu Efsaneleri*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2018, s. 62.

⁴⁹⁰ Durma, *age*, s. 33; Akkuş, *age*, s. 62.

⁴⁹¹ Fatma İnan, -Aşçı- “Ziyaret İnanç” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi: 19/09/2018.

geçmektedir. Dânişmendname'ye göre Dânişmend Gazi'nin son mücadelesinde onun yanında Rumlara karşıdır. Bu mücadele bugün Perşembe Yaylası'nda Kümbet diye bilinen mevkide yapılmıştır. Mücadele sahil tarafından gelmiş 70.000 kişilik Rum ordusuna karşı 6.000 kişilik Dânişmendli ordusu arasında olmuştur. Emîr Yakup, rivayete göre bu savaşta yaralı olarak esir edildikten sonra,⁴⁹² Dânişmend Gazi de aldığı ok yarasıyla Dânişmend Devleti'nin başkenti Niksar'a götürüldükten sonra orada şehit düşmüştür.

Emîr Yakub ile ilgili anlatılan bir hikâyede Emîr Yakub, Dânişmendliler'in çevre bölge valisidir. Dânişmend Gazi'nin on yedi yerinden yaralanarak şehit olmasına üzülmemektedir. Bundan dolayı Koçuğaz ve çevre yerleşkeleri ele geçirmeyi planlamaktadır. Birgün bu üzüntüyle ona ilham gelir ve en yakın on yedi arkadaşını çağırır ve onlara planını anlatır. Plana göre Korgan ve çevresinde bulunan gayrimüslimleri savaşmadan korkutup buralara Türkleri yerleştirmektedir. On yedi arkadaşıyla bu planı gerçekleştirmiş ve Niksar bölgesindeki Türkleri buralara yerleştirmiştir.⁴⁹³ (Resim- 14)

Emîr Yakub Türbesinin çeşitli sıkıntılar ve şifa niyetiyle günümüzde de ziyaret edildiği bilinmektedir. Kekeme çocukları olan aileler konuşma engelli çocuklarının düzgün konuşması için evliyanın üzerindeki topraktan ekmek arasına biraz koyarak yemeleri halinde hastalıklarına çözüm bulacaklarını ummaktadır.⁴⁹⁴

Emîr Yakub'dan sonra yaşadığı tahmin edilen diğer bir eren Melik Muhammed Gazi'dir. Bu erenin türbesi Akkuş ilçesi Tuzak Mahallesi'nde bulunmaktadır. Bu türbe yörede Tuzak Köyü Türbesi olarak da bilinmektedir. Tuzak köyü Canik sınırı olup Dânişmendliler'in sınır karakoludur. Rivayetlere göre burada metfun bulunan, Canik bölgesinin Türkler'in eline geçmesinde büyük katkısı olan Dânişmendli Devleti'nin kurucusu Ahmed Gazi'nin oğlu Melik Mehmed (Muhammed) Gazi'dir. (Resim- 15)

Çevre köy ve özellikle Tuzak Mahallesi sakinleri her dinî bayramda bu türbeyi toplu olarak ziyaret etmektedir. Burada Kur'an okur, okunan Kur'an bütün Müslümanlara, türbe ve çevresinde bulunan herkese dağılır. Bu türbeyi dinî bayramda ziyaret etme nedeni yeni nesillere Türk ve İslâm kültürünü özümsetmek ve bu

⁴⁹² Demir, *age*, s. 393-394; Durma, *age*, s. 54.

⁴⁹³ Nurcan Şahin, *Emir Yakup*, 1. Baskı, Başak Ajans Yayınları, Kastamonu 2015, s. 10-11.

⁴⁹⁴ Hamdi Gün, -Kore Gazisi- "Ziyaret İnancı" konulu görüşme, Korgan Koçuğaz Mahallesi: 17/03/2018.

toprakların nasıl yurt olduğunu hatırlatmaktır yani gençleri Türk kültürüyle mayalamaktır.⁴⁹⁵

Biçare olan hastalar burayı vesile kılıp Allah'tan şifa dileyerek ziyaret etmektedir. Ziyaret edenler psikolojik olarak rahatladıklarını ifade etmektedirler. Geçmişte askere gitmeden önce gençler bu türbeyi ziyaret eder ve Kur'an okurlardı. Ziyaretin amacı ise askere giden kişi burada metfun bulunan kişiden vatani koruma görevini almasıydı yani bir nevi nöbet değişimi yapılmaktaydı. Günümüzde bu uygulamanın sık yapılmamasının nedeni halkın göç etmeleriyle gençlerin köyde kalmamasıdır.⁴⁹⁶

Yörede bulunan diğer bir türbe de Yunus Emre Türbesi'dir. Türbe Ünye'de bulunmaktadır. Yunus Emre, doğum ve ölüm tarihi kesin olarak bilinmeyen ancak genel kabule göre 13. yüzyılın ortasında 1240'ta dünyaya gelmiş ve 14. yüzyılın ilk çeyreğinde 1320 yılında vefat etmiş bir Türkmen dervişidir. Yaşadığı yılların belli olmaması gibi kabrinin nerede olduğu da kesin olarak bilinmemektedir. (Resim- 16) Burası çeşitli psikolojik rahatsızlıkları bulunanlarca ziyaret edilmektedir.

Yörenin hem komutanı olarak hem de âlimi olarak görülen diğer bir kişi ise Şit Abdal'dır ve türbesi Kabataş'ta Kuzköy Mahallesinde bulunmaktadır. Bölgede Şeyh Halil, Şidlü Dede, Sütlü Baba gibi adlarla bilinen Şit Abdal, bölgenin maddi ve manevi fethinde büyük rol oynayan Horasan erenlerinden ve Abdalân-ı Rûm'dan olup 1395 tarihli şeyhlik beratına göre Hızırü'r-Rûm'un oğlu ve Bâyezîd-i Bistâmî'nin halifelerindendir. Şit Abdal, fetih hakkı olarak Bayramlı'nun Fidaverende bölgesindeki Kuzköy'de yerleşmiş ve köyün mülküne sahip olmuştur. Burada kurduğu zaviye ile geniş bir bölgede kısa bir sürede saygın bir mevkiye ulaşmıştır.⁴⁹⁷ (Resim- 17)

Halk anlatısına göre Şit Abdal'ın birkaç kerameti vardır. Bunlardan biri Kuzköy'ün tam karşısına rastlayan Gülbahçe adı ile bilinen yerden Şit Abdal asasını atmış ve asasının düştüğü yerden süt akmaya başlamıştır. Yöre halkı daha sonra süt çıkan bu yere çeşme yapmıştır. Bu çeşme ile ilgili anlatılan bir rivayete göre çeşmede bir gün kirli çocuk bezi yıkanır ve bu yıkamayla su kesilir. Semereci Baba da su ne zaman gelirse bir öküz kurban

⁴⁹⁵ Aydın Altun, -Emekli Din Görevlisi- "Melikgazi Türbesi" konulu görüşme, Akkuş Tuzak Mahallesi: 21/11/2018.

⁴⁹⁶ Aydın Altun, -Emekli Din Görevlisi- "Melikgazi Türbesi" konulu görüşme, Akkuş Tuzak Mahallesi: 21/11/2018.

⁴⁹⁷ Savaş Eğilmez ve Ahmet Safa Yıldırım, "Şit Abdal'ın Ejderha Başlı Asası ve Türk Mitolojisinde Ejderha Motifi", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S 60, (Eylül 2017), s. 379.

edeceğim der. Su gelir, ancak Semereci Baba adağını yerine getirmez. Su tekrar kesilir. Bahar ayında öküzlerini koştuktan sonra öküzün birini kurban eder ve su gelir.⁴⁹⁸

Şidlü Dede'nin akli zorlayan ancak halkın anlata geldiği diğer bir kerameti de şudur: Şidlü Dede bir gün Yemen bölgesine askere gider. Eşini ve çocuklarını da köydeki halka emanet eder. Askerden geldiğinde ise ailesine bakmayanlara beddua eder. Beddua edilenler hayatlarını devam ettirebilecek bir soya sahip olamazlar.⁴⁹⁹

Şidlü Dede'nin anlatılan başka bir kerameti de Yemen tarafına askerliğe gittiği yerdedir. Şidlü Dede'ye kerametini göster, derler. Bunun üzerine Şidlü Dede kızgın fırına bir küçük çocuk atar. Çocuğu bir süre fırında beklettikten sonra çocuğu dışarı çıkarır. Çocuk, üşüdüm, diyerek fırından çıkar. Orada bulunanlar anlar ki Şidlü Dede büyük bir ermiştir.⁵⁰⁰

Şidlü Dede'nin kerameti öldükten sonra da devam etmiştir. Tahmini olarak 1978 yıllarında Mayıs ayında Özyurt'tan (Güzelyurt) Tazvara'ya (Direkli) düğünle bir kız verilir. Gelin Kuzköy'den üzerinden götürülmektedir. Çalgıcılara Kuzköy'de davul çalınmaması söylenir. Çalgıcılar uyarılara uymaz ve Kuzköy'den davul ve zurna çalarak geçerler. Kuzköy'ü geçtikten sonra köyde fırtına ve yağmur olur. Bundan dolayı bu köyde halen hiçbir düğünde davul çalınmaz.⁵⁰¹

Alan araştırması sırasında türbelere çaput bağlanılmadığı, taş yapıştırılmadığı ve mum yakılmadığı gözlenmiştir. Kaynakların ifadesine göre çevre köylerden tedaviye cevap vermeyen hastalıkları olanlar, gece korkan çocuklar buraya getirilmektedir. Birtakım halk inançlarının birleştirici özelliği olduğunu Kuzköy'de bulunan Şit Abdal Türbesi'nde de görmekteyiz. Zira her yıl Şit Abdal'ı anma törenleri yapılmaktadır. Yöre halkı ve çevre köylerden bu etkinliğe katılım olmaktadır.

Yörenin Türkleşmesinde önemli bir yere sahip olan Şeyh Abdullah'ın türbesi Ulubey ilçesinde bulunmaktadır. Şeyh Abdullah Türbesi, Ulubey ilçesine 12 km. mesafede bulunan Şeyhler köyündedir. Şeyh Abdullah'ın 1455 yıllarında yaşadığı ve bu

⁴⁹⁸ Adem Emiroğlu, -Mahalle Muhtarı- "Şid Abdal Türbesi" konulu görüşme, Kabataş Kuzköy Mahallesi: 03/10/2018; Süt akıtma kerametinden dolayı yörede Şit Abdal'a "Sütlü Baba" da denilir. Ayrıca çevre yöreler de Kuzköy Türbesi olarak da bilinir.

⁴⁹⁹ Adem Emiroğlu, -Mahalle Muhtarı- "Şid Abdal Türbesi" konulu görüşme, Kabataş Kuzköy Mahallesi: 03/10/2018.

⁵⁰⁰ Adem Emiroğlu, -Mahalle Muhtarı- "Şid Abdal Türbesi" konulu görüşme, Kabataş Kuzköy Mahallesi: 03/10/2018.

⁵⁰¹ Adem Emiroğlu, -Mahalle Muhtarı- "Şid Abdal Türbesi" konulu görüşme, Kabataş Kuzköy Mahallesi: 03/10/2018.

bölge halkının İslâmlaştırılması için Fatih Sultan Mehmed tarafından görevlendirildiği düşünülmektedir. Şeyh Abdullah, yardımsever bir insan olması sebebiyle vefatından sonra da unutulmamış, mezarı türbe olarak ziyaret edilmiştir.⁵⁰² (Resim- 18)

2.5.2. Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

İnsanlar tarafından kutsiyet atfedilen ve kutsal mekânlar olarak kabul edilen ziyaret yerleri, insanların nazarında her zaman için kendilerinde manevî güçlerin olduğuna inanılan ve bu nedenle çeşitli faydalar umularak ziyaret edilen yerler olarak kabul edilir. Ziyaret fenomeninin kökleri sadece iktisadi, sağlık ve kültürel şartlar ile ilgili görmek ve bu konudaki ihtiyaçların karşılanması halinde ziyaret olgusunun kalkacağını düşünmek ilmî bir görüşü yansıtmamaktadır. Çünkü ABD, Avrupa ve Asya'nın (Japonya) ileri seviyedeki ülkeleri, iktisat, teknik ve ilim sahasında ilerlemiş olmasına rağmen uğurlu ya da uğursuz sayılar, büyüler, fallar ve adak gibi birçok inancı bünyesinde barındırmaktadır.⁵⁰³

Anadolu'da olduğu gibi Ordu yöresindeki ziyaret fenomeni ve ziyaret yerleriyle ilgili pratiklerde kadim Türk inanç sistemi de etkili olmuştur. Türkler tarihleri boyunca birbirinden farklı birçok dinin veya inanç sisteminin etkisi altında kalmıştır. Orta Asya'daki en eski Türk topluluklarının inanç sistemleri atalar kültü, tabiat kültürleri ve Gök Tanrı kültü olmak üzere üçlü bir din anlayışından oluşmaktadır. Bunlardan atalar kültürünün çeşitli Türk zümreleri arasında en köklü ve en eski inançlardan birisi olduğu söylenebilir. Ölmüş ataları tazim ve onlar için kurbanlar sunma inanç ve âdeti, geleneksel Türk dinî tarihinin en önemli yanlarından birini oluşturmaktadır. Atalar kültüründe ölen her atanın ruhu ve dolayısıyla da mezarı kült konusu olmamakta, yalnızca saygıdeğer olanlar bunlara erişmektedir.⁵⁰⁴

Kutsal bilinen açık ve kapalı alanların ziyareti bütün dinlerde vardır. İnananlar kutsal saydıkları ay ve günlerde o yerleri ziyaret eder ve dua ederler. Bunlar Tanrı'ya vakfedilmiş mabetler olabileceği gibi evliya, mezar ve türbeler de olabilir.⁵⁰⁵ Anadolu'da ziyaret yerleri ile ilgili inanışlar, yaşadığımız köy, kasaba veya şehir tüm mekânlarda varlığını göstermiştir. Halk, yaşadığı sosyokültürel çevrenin şartları ne olursa olsun kendi dinî sosyal gerçekliklerine uygun kutsal mekânlar, yeni kutsallar inşa

⁵⁰² Kara, *age*, s. 86.

⁵⁰³ Hikmet Tanyu, *Türkiye'de Adak ve Adak Yerleri*, 1. Baskı, Elips Kitap, Ankara 2007, s. 345-346.

⁵⁰⁴ Günay ve Güngör, *age*, s. 61.

⁵⁰⁵ Sarıkçıoğlu, *age*, s. 87-89.

etmişlerdir. Bu bazı bölgelerde dallarına dilek çaputları bağlanan asırlık bir kuru çınar ağacı, bazı yörelerde ise üst üste düzensiz şekilde birikmiş Anadolu’da “düşek” adı verilen taş yığımıdır. Kimi kasabalarda eski bir tekke ya da dergâh kalıntısı iken bazı dağ başlarında sessiz sedasız, ıssız bir kaya kovuğu olarak tezahür etmektedir. Bu Anadolu’daki halk nezdinde velî, evliya, eren, seyyid, zahit, derviş, şeyh, mürşit, pîr, dede, baba, molla olarak bilinen tarihî şahsiyetlerin metfun buldukları yatır ya da türbe olarak karşılık bulmaktadır.⁵⁰⁶

Türbelere verilen önemin göstergesi, halkımız türbelere özellikle çeşitli usullerle dilek tutmak ve dua etmek için gitmeleridir. Bu mekânların kutsal ile özdeşleştiği veya kutsalın bizzat yer aldığı mekânlar olarak düşünülmesi, Dinler Tarihi açısından önemlidir. Burada üzerinde durulması gereken kısım halkımızın bu kutsallıkla bütünleşmesi ve bu ziyaret fenomenini dindarlığın bir boyutu olarak görmesidir. İnsanlık tarihi boyunca insanlar kutsalın tezahürlerinin bulunduğu birçok sembol, mitoloji ve tabiatüstü varlıklar ortaya koymuştur. Mezar ve türbe ziyaretlerini de bunların bir neticesi olarak görebiliriz. Dinî tarihte kutsalın tezahürleriyle temasta dikkat çeken diğer bir yön ise kutsala gösterilen ilginin yayılma göstermesidir. Birinin yaptığını gören bir başkası, önce onu taklit etmekte, daha sonra işin sırrını öğrenerek inanmakta ve daha içten bir taleple oraya gelmektedir.⁵⁰⁷

Anadolu’da olduğu gibi Ordu yöresinde de karşımıza çıkan ziyaret fenomeninin uzun bir tarihî süreç içerisinde dinî, tasavvufî ve sihrî pek çok unsur tarafından şekillendirildiği görülmektedir.⁵⁰⁸ Halk arasında velî olarak görülen zatların sağlıklarında gösterdiklerine inanılan kerametler, öldükten sonra da mezarlarında yahut kendilerinden arta kalan eşyalarda devam ettiğine inanılır. Örneğin Şidlü Dede’nin ölümünden sonra gösterdiği keramet ile anlatılan hikâyeler ve Şidlü Dede’nin eşyaları buna bir örnektir. (Resim- 19) Ziyaret yerlerinin bir özelliği de kendilerine yapılan saygısızlıkları cezalandırmasıdır. Örneğin Havus Hoca (Güzelyurt’ta bulunan Hafız Hoca) ve Şidlü Dede ile ilgili anlatılan hikâyeler buna örnek olarak verilebilir.

⁵⁰⁶ Hasan Coşkun, “Altınyayla Yöresinde Ziyaret Fenomeni ile İlgili İnanç ve Uygulamalar”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 4, S 2, (2016), s. 97.

⁵⁰⁷ Mehmet Aydın ve Diğerleri, *Konya Merkezindeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Değerlendirilmesi*, 1. Baskı, Damla Ofset, Konya 2006, s. 114.

⁵⁰⁸ Galip Atasagun, “Ziyaret Fenomeni”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 21, S 21, (Bahar 2006), s. 38.

Ordu yöresinde hastalıkların tedavisi amacıyla ziyaret yerlerine gitme geçmişe oranla azalsa da gidilmeye devam edildiği bilinmektedir. Ziyaret esnasında da birtakım pratiklerin yapıldığı da gözlenmiştir. Sağlık sorunu olanlar, modern tıbbın yanı sıra ziyaretlerden de şifa ummaktadır. Kümbet Evliyası'na ve Yunus Emre Türbesi'ne psikolojik rahatsızlığı olanların gitmeleri, Akıncı Evliyası'na da hasta olan çocuğun götürülmesi bu duruma örneklerdir. Ziyaret yerlerinde yatan kişinin hastaları iyileştireceği inancı, İslâm öncesi atalar kültüründen kalma bir uygulamadır. Atanın öldükten sonra ruhunun birtakım üstün güçlerle donanacağı ve bu sayede geride kalanlara yardım edeceği inancı vardır. Bu durum, Anadolu'da velî kültürünün oluşumunda etkili rol oynamıştır. Aynı zamanda şamanın iyileştirme özelliğinin veliye evrilmesi, türbelerdeki yatan kişinin şifa vereceğine inanılmasına neden olmuştur.⁵⁰⁹ Yörede görülen mezarlara parmak uzatılmaması inancı, eski Türklerde ölüye saygının bir devamıdır.

Ordu yöresinde geçmişte kuraklığın yaşandığı yıllarda türbe ve evliyaların ziyaret edilmesinin sonrasında yağmurun yağmaya başlayacağı inancı, doğaüstü güçlere doğrudan ya da doğaüstü güçlere yakın olduğuna inanılan güçler aracılığıyla dolaylı bir şekilde ilişki kurarak, onlardan yağmur yağdırmalarını isteme esasına dayanmaktadır.⁵¹⁰

Yapılan araştırmalar Ordu yöresinde bulunan ziyaret yerlerinde uygulanan pratiklerin sadece Ordu'ya has olmadığını, Anadolu'nun pek çok yerinde de bu inanışların benzer olduğunu göstermektedir. Ziyaret yerlerinde eski inanç kalıntıları, bazı şekil değişikliğiyle hâlâ varlığını devam ettirmektedir. Bütün bunlar, ziyaret fenomeninin ilk izlerinin İslâm öncesi inanç sistemlerine kadar uzadığını göstermektedir.

⁵⁰⁹ Ahmet Yaşar Ocak, *Evliya Menakıbnameleri*, 5. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2016, s. 38-39.

⁵¹⁰ Hikmet Tanyu, *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, 1. Baskı, Elips Kitap, Ankara 2007, s. 194-195.

SONUÇ

Ordu, coğrafi konumu ve tabii güzelliklerinin yanında tarih boyunca bir kısım devletlerin hâkimiyeti altına girmiş, bununla birlikte çeşitli kültürlerin ve inançların etkisi altında kalmıştır. Yörenin İslâm diniyle ciddi mânada tanışması Çepni Türklerinin yöreye gelmesiyle mümkün olmuştur. Müslümanlığın yöreye tamamen yayılması ise Fatih Sultan Mehmed'in Trabzon'u fethetmesiyle gerçekleşmiştir. Müslüman Türk hâkimiyeti öncesi Ordu yöresinde Pers ve Pontus kültürünün etkisi göz ardı edilemez. Bu bölgelerde varlıklarını devam ettiren topluluklar, devraldıkları kültürel ve dinî mirasa kendilerine ait birtakım inançları da katarak bir inanç yumağı oluşturmuş ve bu inanışlar değişime uğramış olsa bile bir şekilde günümüze ulaşmış olduğunu (mitolojik derinliklerine bakarak) bu çalışmada gösterdik. Örneğin yörede özellikle her yaz uygulanan sahra davetleri ve hayır yemekleri Türklerin İslâm öncesi dönemine dayanabilir. Zira kadim Türklerde ölü adına kurbanlar kesildiği bilinen bir vakadır. Bunun yanında Türkler, Orta Asya'da birtakım büyü ve sihir özellikli inanç ve pratikleri, İslâmiyet'i kabul ettikten sonra söz konusu eski inançlarını bırakmayıp Anadolu'ya yerleştikten sonra da bir kısımlarını İslâm ile uyumlu hale getirmişlerdir. Yöredeki bazı halk inanışları ise İslâm dini kaynaklıdır. Bu gruba girebilecek örnekler yörede çoktur. Bunlardan biri mezarlıklara ağaç dikilmesi ile ilgili Hz. Muhammed'e (sav) isnat edilen hadis ve hadislerdir.

Ordu yöresindeki halk inanışlarının bir kısmının (evlilik, ölüm gibi konularda) Türk dünyasında da olduğunu tespit ettik. Bu da bize halk inanışlarının Türk dünyasıyla bir köprü kurulabileceğinin sonucuna varmamızı sağladı. Yörede tespit ettiğimiz halk inançlarının büyük çoğunluğunda Anadolu'nun farklı bölgelerindeki halk inançlarıyla bir benzerlik taşıdığı da ayrıca gözlenmiştir. Buna karşın yörede tespit ettiğimiz halk inanışlarının bir kısmının yöreye özgü olmasının yanında bir kısmının Karadeniz kıyısına özgü bir özellik, bir kısmının da evrensel bir özellik taşıdığını göstermektedir. Sahra davetlerinin yapılması yöreye özgü bir uygulama olarak, Mayıs Yedisi kutlamaları Karadeniz sahil boyu illerinde, uğur ve uğursuz ile ilgili inançlar çeşitli ülkelerde de görülmektedir.

Ordu yöresi halk inançlarını incelediğim bu çalışmada tespit edilen inanç ve uygulamaların bütün yöre tarafından kabul edildiğini ve uygulandığını söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte etkisi ve yoğunluğu değişken de olsa, bu inanışların

daha çok yaşlılar ve kadınlar arasında kabul gördüğü ve yaşatılmaya çalışıldığı söylenebilir. Yörede yaygın halk inançlarından doğum, düğün ve ölüm gibi hayatın çeşitli safhalarında uygulanan pratiklerin daha yaygın olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmayla, halk inanışlarının bir özelliğinin de toplumu birleştiren bir yönünün olduğu sonucuna varılmıştır. Zira Ordu, kozmopolit bir il olmasına karşın toplumun mayası halk inanışlarıdır. Yörede mevcut olan Müslüman Gürcüler, Alevî kültürüne mensup Müslüman toplumu ve Sünnî kesimli çoğunluk halkla aralarında sıkıntısız bir yaşam sürmektedir. Bu birlikteliği halk inanışları sağlamaktadır. Örneğin daha çok Alevî toplumun organize ettiği Hıdrellez şenliklerine yörede bulunan Sünnî toplumunca iştirak edilmesi buna en güzel örnektir. Bunun yanında sevinçlerin olduğu düğün merasimleri ve ölüm gibi acı günlerde halkın birlikte hareket etmesinin nedenlerinden biri de benimsedikleri ortak inanışlardır. Belki de bu özelliği sebebiyle halk inançları, kuşaktan kuşağa günümüze kadar varlığını korumuştur. Aynı şekilde doğum, düğün ve ölüm gibi geçiş dönemlerinde uygulanan halk inanışlarının daha fazla birleştirici özellik taşıdığı da gözlemlenmiştir.

Halk inanışlarını konusu ve inceleme alanı kökeni ne olursa olsun kutsallığına inanılan ve kendisinde kutsal ve koruyucu bir güç olduğu düşünülen şeydir. Halk inanışlarının oluşmasında toplumların kendi gelenekleri etkili olduğu gibi benimsedikleri din ve diğer toplumların kültürlerinin de katkısının olduğu görülmektedir. Halk inanışları, genelde toplum tarafından uygulanan ve benimsenen değerler olarak kabul edilir. Örneğin düğünde yapılan bazı âdetler buna örnek verilebilir. Buna karşın yörede mevcut bazı inançların giderek etkisinin azaldığı da görülmektedir. Sağlık kuruluşlarının kırsal kesime kadar yaygınlaşması ve tıptaki gelişmeler neticesinde doğumla ilgili inanışları buna örnek gösterebiliriz. Ancak tıbbi imkânların yetersiz olduğu hallerde örneğin kısırlık ve erkek çocuk isteme gibi durumlarda, halen ziyaret yerlerine veya muska yazımı için hocalara müracaat edildiği de bir vaka olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç itibarıyla bu çalışma, Ordu yöresinde yaygın halk inanışlarını tespit etmeye ve bu inanışları Dinler Tarihi açısından değerlendirmeye yöneliktir. Ayrıca Ordu yöresinde bulunan İslâm inanç ve itikadına ters düşmeyen halk inançlarının ekserisinin toplumu birleştiren unsurlar olduğunu; bunun yanında yörede bulunan bazı inanışların yöreye has, bazılarının da farklı inanç ve kültürlerde de olduğunu gördük. Bu

çalışmayla Ordu ilinin dinî ve siyasi tarihine, kültürüne ve Dinler Tarihi bilimine katkı yapacağı umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- ACIPAYAMLI, Orhan, “Anadolu’da Nazarla İlgili Bazı Adet ve İnanmalar”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 20, S 1-2, 1-40.
- ADAM, Baki, “Dua, Rukye, Havas İlmi, Tılsım ve Büyü”, *Halk İnanışları El Kitabı*, Ahmet Hikmet Eroğlu ve Durmuş Arık (Ed.), Grafiker Yayınları, Ankara 2017, 286-306
- AKKUŞ, Erol, *Ordu Efsaneleri*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2018.
- ALBAYRAK, Ali ve ÇAPÇIOĞLU, İhsan, “Ehl-i Sünnet Geleneğine Bağlı Bir Orta Anadolu Köyünde Halk İnançları ve Uygulamaları”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, c. 8, S 24, (2006), 107-132.
- ALBAYRAK, Kadir, “Ermenilik”, *Yaşayan Dünya Dinleri*, Şinasi Gündüz(Ed.), DİB Yayınları, Ankara 2016, 141-153.
- ARAZ, Rıfat, *Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*, 1. Baskı, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1995.
- ARIK, Durmuş, “Türk Halk İnanışlarında Örtmece ve Gerçeği Gizleme ile İlgili Uygulamalar: Doğum ve Ölüm Örneği”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, c. 13, S 36, (2010), 1-20.
- ARIK, Durmuş, “Uğur ve Uğursuzluk”, *Halk İnanışları El Kitabı*, Ahmet Hikmet Eroğlu ve Durmuş Arık (Ed.), Grafiker Yayınları, Ankara 2017, 327-342.
- ARSLAN, Mücahit, *XX. Yüzyıl Ordu İlinin Dini Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1998.
- ARTUN, Erman, “Türk Kültüründeki Su Kültünün Çukurova Halk İnançlarındaki İzleri”, *Halk Kültüründe Su Uluslararası Sempozyumu*, Namık Kemal Üniversitesi 7-8 Kasım 2013, 1-16.
- ATASAĞUN, Galip, “Ziyaret Fenomeni” *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 21, S 21, (Bahar 2006), 33-60.
- ATEŞ, Ali Osman, *İslam’a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitab Örf ve Adetleri*, 2. Baskı, İstanbul 2014.

- AYDIN, Mehmet, “Konya’daki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Tahlili”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 1, S 1, (1985), 19-35.
- AYDIN, Mehmet, ATASAGUN, Galip, ARAS, Ahmet, ÖZTÜRK, Nermin ve BAYBAL, Sami, *Konya Merkezindeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Değerlendirilmesi*, 1. Baskı, Damla Ofset, Konya 2006.
- AZİMLİ, Mehmet, *Cahiliyye’yi Farklı Okumak*, 5. Baskı, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2017.
- BALİ, Aslı, *Mersin Konargöçerlerinin Halk Kültüründe İnanışlar ve Bunlara Bağlı Uygulamalar*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana 2015.
- BALİ, Aslı, “Gaziantep Yöresi Doğum Geleneklerinde Anne ve Çocuk Sağaltımı”, *Turkish Studies*, c. 12, S 5, (2017), 85-110.
- BAŞ, Mithat, *İlkçağdan Günümüze Ordu Tarihi*, 1. Baskı, Yason Yayınları, Ankara 2014.
- BEYDİLİ, Celal, *Türk Mitoloji Sözlüğü*, Yurt Kitap Yayınları, Ankara 2004.
- BİLKAN, Ali Fuat, “Tefeül ile Ad Verme Geleneği ve Emir Timur’un Adı”, *Milli Folklor Dergisi*, S 85, (2010), 133-137.
- BORATAV, Pertev Naili, *100 Soruda Türk Folkloru*, 3. Baskı, Bilgesu Yayınları, Ankara 2016.
- BOZKUŞ EĞRİ, Gamze ve KONAK, Akın, “Doğum Sonu Dönem ile İlgili Geleneksel ve Uygulamalara Dünyadan ve Türkiye’den Örnekler”, *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, c. 3, S 1, (2011), 143-155.
- CEVİZCİ, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, 3. Baskı, Paradigma Yayınları, İstanbul 1999.
- COŞKUN, Hasan, “Altınyayla Yöresinde Ziyaret Fenomeni ile İlgili İnanç ve Uygulamalar”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 4, S 2, (2016), 95-122.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar, *Ötüken Türkçe Sözlük*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2007.
- ÇAPKU, Ahmet, *Halil Hoca*, 1. Baskı, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2008.
- ÇAPKU, Ahmet, *Geçmişin Gölgesinde*, 1. Baskı, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2017.

- ÇEBİ, Sıtkı, *Ordu Şehri Belediye Tarihi*, Yayın evi ve kaçınıcı baskı olduğuna dair bilgi yoktur, Ordu 2002.
- ÇEBİ, Sıtkı, *Ordu Evliyalari*, Ensar Vakfı Ordu Şubesi Yayını, kaçınıcı baskı, ne zaman ve nerede basıldığına dair bilgi yoktur.
- ÇELEBİ, İlyas, “Uğursuzluk”, *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, c. 42, İstanbul 2012, 51-52.
- ÇELİK, Ali, *İslam’ın Kabul ve Reddettiği Halk İnançları*, 2. Baskı, Beyan Yayınları, İstanbul 2013.
- ÇELİK, Celalettin, “Kültürel Sembol Sistemi Olarak İsimler: İsim Sosyolojisine Giriş”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 6, S 2, (2006), 39-61.
- ÇELTİKÇİ, Orhan, “Türk Dünyası Kültüründe Doğum Üzerine Ortak Uygulamalar”, *Journal of Azerbaijani Studies*, S 12, 511-521.
- ÇEVİRME, Hülya ve SAYAN, Ayşe, “Alkarısı İnanmaları ve Bilim”, *Milli Folklor Dergisi*, S 65, (Bahar 2005), 67-72.
- ÇIBLAK, Nilgün, “Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı ve Bunlara Bağlı Uygulamalar”, *TÜBAR Dergisi*, S 15, (2004), 103-125.
- ÇORUHLU, Yaşar, *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, 3. Baskı, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2015.
- DALYAN, Murat Gökhan, “XIX. Yüzyıl Nasturilerinde Hastalık, Büyü ve Batıl İnançlar”, *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, c. 3, S 2, (Temmuz 2011), 89-100.
- DEMİR, Necati, *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları IX*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006.
- DEMİR, Necati, “Ordu İlinin Eski Adı ‘Kotyora’ ve Tarihî Alt Yapısı”, *Turkish Studies*, c. 2, S 2, (Bahar 2007), 179-184.
- DEMİR, Necati, *Danışmend Gazi Destanı*, 1. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018.
- DEMİR, Necati, *Tarihi Süreç İçinde Karadeniz Bölgesi*, 2. Baskı, Altınordu Yayınları, Ankara 2018.
- DEMİRCİ, Kürşat, “Hayvan”, *DİA*, c. 17, İstanbul 1998, 81-85.
- DEMİRCİ, Kürşat, “Muska”, *DİA*, c. 31, İstanbul 2006, 265-267.
- DEMİRCİ, Kürşat, “Uğursuzluk”, *DİA*, c. 42, İstanbul 2012, 52-53.
- DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIğI, *Kur’an-ı Kerim Meali*, 12. Baskı, DİB Yayınları, Ankara 2011.

- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI, *Yaşayan Dünya Dinleri*, “İslam”, Şinasi Gündüz (Ed.), DİB Yayınları, Ankara 2016, 35-75.
- DİZMAN, İbrahim, *Denize Düşen Dağ: Ordu*, 1. Baskı, Heyemola Yayınları, İstanbul 2008.
- DOST, Elvan, *Trabzon ve Giresun Yöresi Çepnilerinde Eski Türk İnanışlarının İzleri*, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2018.
- DUALI, Şir Muhammed, “Yahudi Kutsal Metinlerinde Olumsuz Kadın Algısı”, *Kadın ve Aile Üzerine Araştırmalar*, Emine Ögük (Ed.), Hermes Ofset, Ankara 2018, 305-328.
- DURMA, Abdulhalim, *Evliyalar Şehri Ordu*, 1. Baskı, Erol Ofset Matbaacılık, Samsun 2014.
- EĞİLMEZ, Savaş ve YILDIRIM, Ahmet Safa, “Şit Abdal’ın Ejderha Başlı Asası ve Türk Mitolojisinde Ejderha Motifi”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S 60, (Eylül 2017), 377-390.
- EKİNCİ, İlhan, *Tanzimat Devri Ordu Kazası*, 1. Baskı, Gece Kitaplığı, Ankara 2016.
- EKİNCİ, İlhan, “XIX. Yüzyılın Sonlarında Ordu Kazasında Müslim-Gayrimüslim Nüfusu ve İlişkileri”, *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, c. 1, S 1, (Nisan 2017), 55-87.
- EKİNCİ, İlhan, “19. Yüzyılda Ordu Kazasında Ermeni Nüfusu ve Göçler”, *Yeni Türkiye*, Ermeni Meselesi Özel Sayısı-1, S 60, (Eylül-Aralık 2014),1-22.
- ELİADE, Mircea, *İmgeler ve Simgeler*, Mehmet Ali Kılıçbay (çev.), Gece Yayınları, Ankara 1991.
- ELİADE, Mircea, *Dinler Tarihine Giriş*, Lale Arslan Özcan (çev.), Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2014.
- ERBAŞ, Ali, “Muhtelif Dinlerde Su Motifi”, *EKEV Akademi Dergisi*, S 20, (Yaz 2004), 241-258.
- ERDİL, Kemalettin, *Yaşayan Hurafeler*, 1. Baskı, TDV Yayınları, Ankara 1991.
- EREN, Mustafa, “Mayıs Yedi’si ve Mayıs Yedisi’nin Ordu’nun Yukarı Kızılın Köyü’ndeki Uygulamaları”, *1. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Sempozyumu Bildiri c. 2*, Ordu 2017, 237-242.

- EREN, Mustafa, “Ordu İli Ulubey İlçesi Geleneksel Tedavi Yöntemleri”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, c. 8, S 3, (Kasım 2018), 561-663.
- EREN, Selim, *Sosyolojik Açısından Ordu Yöresi Aleviliği*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2002.
- ERHAT, Azra, *Mitoloji Sözlüğü*, 6. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1996.
- EROĞLU, Ahmet Hikmet, “Geçiş Dönemleri İle İlgili İnanışlar”, *Halk İnanışları El Kitabı*, Ahmet Hikmet Eroğlu ve Durmuş Arık(Ed.), Grafiker Yayınları, Ankara 2017, 258-282.
- EROL ÇALIŞKAN Şerife Seher, “Türklerde Hıdrellez İnancı: Makedonya Örneği”, *International Journal of Science Culture and Sport*, c. 3, S 11, (Temmuz 2015), 380-392.
- EYÜBOĞLU, İsmet Zeki, *Anadolu İnançları Anadolu Üçlemesi 1*, 1. Baskı, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1998.
- FATSA, Mehmet, *Karadenizde Zaviyeler*, 1. Baskı, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2017.
- FRAZER, James George Frazer, *Altın Dal Dinin ve Folklorun Kökenleri I*, Mehmet H. Doğan (çev.), Payel Yayınları, İstanbul 2004.
- GÖKBEL, Ahmet, “Anadolu’da Yasayan Halk İnançlarından Çaput Bağlama ve Nazar”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S 1, (1996), 173-186.
- GÖKÇİMEN, Ahmet, “Artvin İlinin Sarıbudak Köyünde Nazarla İlgili İnanışlar”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, c. 11, S 27, (Şubat 2010), 197-201.
- GÖRMEZ, Mehmet, “İlahi Dinlere Göre Başörtüsü”, *İslamiyat Dergisi*, c. 4, S 2, (2001), 19-33.
- GÜÇ, Ahmet, “Ruh”, *DİA*, c. 35, İstanbul 2008, 197-199.
- GÜNAY, Ünver, GÜNGÖR, Harun, KUZGUN, Şaban, SAYIM, Huzeyfe, TAŞTAN, A. Vahap, *Kayseri ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri*, 1. Baskı, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri 1996.
- GÜNAY, Ünver, “Türk Dünyasında Kronolojik Sistemler”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 1, S 20, (2006), s. 239-272.

- GÜNAY, Ünver ve GÜNGÖR, Harun, *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi*, kaçınıcı baskı olduğuna dair bilgi yoktur, Berikan Yayınları, Ankara 2015.
- GÜNDÜZ, Şinasi, *Din ve İnanç Sözlüğü*, 1. Baskı, Vadi Yayınları, Konya 1998.
- GÜNGÖR, Harun ve KÖYLÜ, Bekir, *Türk Halk İnanışları Üzerine Notlar*, 1. Baskı, Kimlik Yayınları, Kayseri 2017.
- GÜRKAN, Salime Leyla, “Nazar”, *DİA*, c. 42, İstanbul 2006, 443-444.
- GÜRSOY, Ahmet, “Giresun Mayıs Yedisi Geleneklerinde Sembollerin Dili”, *Geçmişten Günümüze Giresun'da Dinî ve Kültürel Hayat Sempozyumu –I*, Giresun İl Özel İdaresi Kültür Serisi 2, Giresun 25-27 Ekim 2013, 311-321.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan, *Dünya İnançlar Sözlüğü*, 3. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 2000.
- İŞİK, Hidayet, “Dini Kökeni Açısından Noel ve Yılbaşı”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S 7, (1997), 447-468.
- İNAN, Abdulkadir, “Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 1, S 4, (1952), 19-30.
- İNAN, Abdulkadir, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1986.
- İŞBAKAN, Avni, *Haydar'dan Ramazan'a Ordu'da Bir Köy*, 1. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara 2004.
- JUMABAEV, Maksat, *Kırgız Gelenek ve İnanışlarında Dini Ritüeller*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006.
- JURAYEV, Mamatkul ve RESULOVA, Zebinisa, “Saçın Büyü Yapma Özelliği ve Özbek Halk Masallarında Ele Alınması”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, c. 13, S 1, (Yaz 2013), 223-230.
- KAFESOĞLU, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, 43. Baskı, Ötüken Yayınları, İstanbul 2018.
- KALAFAT, Yaşar, “Türk Dünyası Tarih Çalışmalarında Halk İnançlarının Önemi”, *Milli Folklor Dergisi*, S 44, (Kış 1999), 88-90.
- KALAFAT, Yaşar, “Alanya Yöresinde Kilit-Bağ-Kitlenmek-Bağlanmak”, *Erdem Dergisi*, c. 13, S 39, (Eylül 2001), 589-598.

- KALAFAT, Yaşar, *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, Genişletilmiş 2. Baskı, Berikan Yayınevi, Ankara 2009.
- KALAFAT, Yaşar, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançının İzleri*, 6. Baskı, Berikan Yayınevi, Ankara 2010.
- KALAFAT, Yaşar, *Orta Asya'dan Orta Doğu'ya İnanç Göçü*, Berikan Yayınları, Ankara 2011.
- KARA, Bünyamin, *Doğadan Tarihe Yolculuk*, 1. Baskı, Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Ordu 2016.
- KATAR, Mehmet, "Hıristiyanlıkta İsa'nın Doğumu ile İlgili Kutlamaların Ortaya Çıkışı", *İslâmiyat Dergisi*, ('İsa Anısına' Özel Sayısı), c. 3, S 4, (2000), 115-131.
- KAYA, Doğan, "Sivas'ta Çeşitli İnançlar", *Sivas Folkloru Dergisi*, S. 28, (1975), 14-17.
- KAYA, Hümeysra Çağlayan, *Ünye Halk Kültürü*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2011.
- KAYIKLIK, Hasan, "Psikolojik Açından İnanç, İman ve Şüphe", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 46, S 1, (2005), 133-155.
- KAZAN, Şevkiye, "Klasik Türk Şiirinde Nazar: Göz Değmesi", *Milli Folklor Dergisi*, S 68, (Ankara 2005), 166-179.
- KILIÇ, Samet, *Ordu İli Perşembe İlçesi Monografisi*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2014.
- KİNG, Charles, *Karadeniz*, Zülal Kılıç (çev.), Kitap Yayınevi, İstanbul 2015.
- KİTABI MUKADDES ŞİRKETİ, *Kutsal Kitap ve Deuterokanonik Kitaplar*, Kitabı Mukaddes Şirketi Yayını, İstanbul 2015.
- KSENOPHON, *Anabasis*, Sinem Ceviz (çev.), Parola Yayınları, İstanbul 2014.
- KURUCU, Muhammed, *Ordu'nun Osmanlı Dönemi Mimari Dokusunun Gelişimi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van 2014.
- KUZEY, Muharrem, *Kur'an ve Sünnet'te Nazar*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007.
- LORİE, Peter, *Batıl İnançlar*, 1. Baskı, Milliyet Yayınları, İstanbul 1997.
- PALA, Hikmet, *Bir Kentin Tarihi Ordu*, 1. Baskı, Altınpost Yayınları, Ankara 2013.

- OCAK, Ahmet Yaşar, *İslam- Türk İnançlarında Hızır yahut Hızır- İlyas Kültü*, 1. Baskı, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2012.
- OCAK, Ahmet Yaşar, *Evlıya Menakabnameleri*, 5. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2016.
- OĞUZ, Mehmet Öcal, “Türkiye’nin Doğu Kıyısında Mayıs Yedisi Bayramı”, *Milli Folklor Dergisi*, S 69, (Bahar 2006), 5-14.
- ORAL, Zeliha, *Geleneksel Yaylacılıktan Yayla Turizmine: Ordu- Çambaşı Yaylası Örneğinde Halk Bilimsel Bir İnceleme*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010.
- OYMAK, İskender, “Eski Türk İnanışlarından Ağaç Kültünün Malatya’daki İzleri”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S 6, (2001), 55-74.
- OYMAK, İskender, “Anadolu’da Su Kültünün İzleri”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 15, S 1, (2010), 35-55.
- ÖGEL, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi I*, 6. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014.
- ÖGEL, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi II*, 5. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014.
- ÖRNEK, Sedat Veyis, *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1966.
- ÖRNEK, Sedat Veyis, *Türk Halk Bilimi*, 2. Baskı, Bilgesu Yayınları, Ankara 2016.
- ÖRNEK, Sedat Veyis, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, 1. Baskı, Bilgesu Yayıncılık, Ankara 2017.
- ÖZDEMİR, Mustafa, “Orta Karadeniz Bölgesinin Tarihi Coğrafyasına Başka Bir Bakış”, *Orta Karadeniz Kültürü*, Bahaeddin Yediyıldız, Hakan Kaynar ve Serhat Küçük (hızl.), Ankara 2005, 33-56.
- ÖZSAİT, Mehmet, “İlkçağ Tarihinde Trabzon ve Çevresi”, *Trabzon Tarihi Sempozyumu*, Trabzon, (6-8 Kasım 1998), 35-43.
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, *Din Fenomolojisi*, Genişletilmiş 2. Baskı, Fakülte Kitapevi, Isparta 2011.
- SAYLAN, Kemal, *1868-1914 Döneminde Ordu Kazası*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2007.
- SCHİMMEL, Annemarie, *Sayıların Gizemi*, Mustafa Küpüşoğlu (çev.), Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2000,

- SELÇUK, Ali, “Tahtacıların Doğum İle İlgili İnanç ve Uygulamalarına Fenomenolojik Bir Yaklaşım, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S 16, (Güz 2004), 163-180.
- SELÇUK, Ali, *Ağaçeri Türkmenleri Tahtacılar*, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008.
- SEYFELİ, Canan, “Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam’da Hızır ve İlyas Geleneği”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, S 31, (Bahar 2018), 59-80.
- SIRTBAŞ, Yasemin, *Ordu İli Gököy İlçesi Monografisi*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2016.
- SÜMER, Necati, “Dinsel ve Mitolojik Bir Sembol Olarak Yılan”, *JASSS Dergisi*, S 43, (2016), 275-288.
- SÜMER, Necati, “Mitolojik ve Dinsel Bir Yükseliş Simgesi Olarak Merdiven Motifi”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 18, S 1, (2018), 257-269.
- ŞAHİN, Nurcan, *Emir Yakup*, 1. Baskı, Başak Ajans Yayınları, Kastamonu 2015.
- ŞİŞMAN, Bekir, “Anadolu’da Yaşayan Halk İnançlarının Menşei Üzerine Bir Araştırma” *Milli Folklor Dergisi*, S 46, (Yaz 2000), 472-478.
- TANYU, Hikmet, “Dini Folklor veya Manevi Halk İnançlarının Çeşit ve Mahiyeti Üzerinde Bir Araştırma I”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 21, S 1, (1973), 123-142.
- TANYU, Hikmet, *Türkiye’de Adak ve Adak Yerleri*, 1. Baskı, Elips Kitap, Ankara 2007.
- TANYU, Hikmet, *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, 1. Baskı, Elips Kitap, Ankara 2007.
- TOGAN, Zeki Velidi, “İbnü’l-Fakih’in Türklere Ait Haberleri”, *Belleten*, c. 12, S 45, (Ocak1948), 11-16.
- TOPÇUOĞLU, Hatice, *1932-1951 Yılları Arasında Ordu Halkevinde Yapılan Halkbilim Çalışmaları*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2004.
- TÜRKTAŞ, Mevlüt Metin, “Denizli Yöresinde Nazar ve Nazarlıkla İlgili İnanış Ve Uygulamalar”, Prof. Dr. İsmail Çetişli Hatıra Kitabı, Akçağ Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2016, 407-417.
- ÜNAL, Mustafa, “Halk Dini Verilerinin Fenomenolojik Yöntemle İncelenmesi”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S 5, (2000), 227-242.
- ÜNAL, Mustafa, “Türk Medyasının Halk İnanışlarına Bakışı”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S 16, (Güz 2004), 43-67.

- YEDİYILDIZ, Bahaeddin, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985.
- YEDİYILDIZ, Bahaeddin, *Ordu Tarihinden İzler*, 1. Baskı, Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Ordu 2018.
- YEŞİL, Yılmaz, “Muskanın Tarihsel ve İşlevsel Açından Değerlendirilmesi ve Bu Bağlamda Zeyneddin Baba Örnekleme”, *Türkbilig Dergisi*, S 30, (2015), 49-58.
- YILDIZ, Adnan, *Osmanlı Belgelerinde Ordu*, 1. Baskı, Ordu Valiliği Yayınları, İstanbul, 2013.

KAYNAK KİŞİLER

- Aksu, Kıymet, -Ev Hanımı- “Ölüm”, “Uğur ve Uğursuzluk” ve “Nazar” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi, 20/05/2018.
- Aksu, Nuray, -Ev Hanımı- “Doğum” ve “Ziyaret İnancı” konulu görüşme, Aybastı Beşdam Mahallesi, 10/03/2018.
- Alacalar, Beytullah, -Esnaf- “Ölüm” konulu görüşme, Aybastı Alacalar Mahallesi, 09/01/2019.
- Altun, Aydın, -Emekli Din Görevlisi- “Melikgazi Türbesi” konulu görüşme, Akkuş Tuzak Mahallesi, 21/11/2018.
- Altuntaş, Emine, -Ev Hanımı- “Ölüm” ve “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Uzundere Mahallesi, 19/08/2018.
- Anmak, Fatma, -Ev Hanımı- “Ziyaret İnancı” konulu görüşme, Korgan Çayırkent Mahallesi, 16/06/2018.
- Argın, Havagül, -Ev Hanımı- “Ölüm”, “Nazar” ve “Kutsal Günler” konulu görüşme, Kumru Yukarı Damlalı Mahallesi, 20/09/2018.
- Argın, İsmail, -Serbest Meslek- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Kumru Yukarı Damlalı Mahallesi, 20/09/2018.
- Asar, Bayram, -Çiftçi- “Su” konulu görüşme, Korgan Karakışla Mahallesi, 07/07/2018.
- Aydoğdu, Hatun, -Ev Hanımı- “Doğum”, “Ölüm”, “Uğur ve Uğursuzluk”, “Su” ve “Nazar” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi, 20/05/2018.
- Baş, Durdane, -Ev Hanımı- “Ölüm” ve “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Korgan Karakışla Mahallesi, 07/07/2018.
- Baymak, Ali, -Çiftçi- “Ziyaret İnancı” konulu görüşme, Korgan Çiftlik Mahallesi, 13/10/2018.

- Belen, İbrahim, -Öğretmen- “Su” konulu görüşme, Aybastı Karamanlı Mahallesi, 19/09/2018.
- Çağman, Fatma, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Korgan Terzili Mahallesi, 07/04/2018.
- Çağır, Hava, -Ev Hanımı- “Evlilik”, “Ölüm” ve “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Fatsa Evkaf Mahallesi, 17/07/2018.
- Çalışkan, Hanife, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Korgan Yeşilalan Mahallesi, 10/10/2018.
- Değri, Esmе, -Ev Hanımı- “Ziyaret İnancı” konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi, 17/06/2018.
- Demirci, Yadıkar, -Ev Hanımı- “Nazar” konulu görüşme, Akkuş Kızılelma Mahallesi, 01/09/2018.
- Duruk, Arife, -Ev Hanımı- “Çocuk” konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi, 17/06/2018.
- Emiroğlu, Adem, -Mahalle Muhtarı- “Şid Abdal Türbesi” konulu görüşme, Kabataş Kuzköy Mahallesi, 03/10/2018.
- Engin, Ayşe, -Ev Hanımı- “Doğum” ve “Çocuk” konulu görüşme, Korgan Çayırkent Mahallesi, 16/06/2018.
- Engin, Mevlüt, -Emekli- “Ziyaret İnancı” konulu görüşmeme, Korgan Çayırkent Mahallesi, 16/06/2018.
- Engin, Recep Ali, -Din Görevlisi- “Ölüm” konulu görüşme, Perşembe Boğazcık Mahallesi, 30/11/2018.
- Eski, Fatma, -Ev Hanımı- “Evlilik”, “Ölüm” ve “Nazar” konulu görüşme, Korgan Karakışla Mahallesi, 07/07/2018.
- Eski, Mustafa, -Çiftçi- “Ölüm” konulu görüşme, Korgan Karakışla Mahallesi, 07/07/2018.
- Eskiden, Arife, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi, 17/06/2018.
- Eskiden, Neziha, -Ev Hanımı- “Doğum”, “Çocuk”, “Evlilik”, “Uğur ve Uğursuzluk”, “Nazar” ve “Su” konulu görüşme, Korgan Belalan Mahallesi, 17/06/2018.
- Göllerli, Nimet, -Ev Hanımı- “Evlilik” konulu görüşme, Çatalpınar Göllerli Mahallesi, 12/12/2018.

- Güleç, Yücel, -Esnaf- “Ölüm” ve “Nazar” konulu görüşme, Aybastı Fatih Mahallesi, 07/01/2019.
- Güler, Bahri, -Emekli- “Ölüm” ve “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Çatalpınar Ortaköy Mahallesi, 07/12/2018.
- Güler, Havva, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” ve “Ziyaret İnanıcı” konulu görüşme, Aybastı Koyunculu Mahallesi, 12/03/2018.
- Gün, Hamdi, -Kore Gazisi- “Ziyaret İnanıcı” konulu görüşme, Korgan Koççuğaz Mahallesi, 17/03/2018.
- Gündoğdu, Mahmut, -Emekli- “Nazar”, “Kutsal Günler” ve “Ziyaret İnanıcı” konulu görüşme, Aybastı Küçükyaka Mahallesi, 04/08/2018.
- Güney, Nebiye, -Ev Hanımı- “Doğum”, “Çocuk”, “Ölüm” ve “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi, 11/01/2019.
- Güney, Yakup, -Serbest Meslek- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi, 11/01/2019.
- Gürsu, Şakir, -Emekli- “Ölüm”, “Nazar” ve “Kutsal Günler” konulu görüşme, Kabadüz Musakırık Mahallesi, 22/12/2018.
- Hançar, Fatma, -Ev Hanımı- “Doğum” ve “Ölüm” konulu görüşme, Aybastı Uzundere Mahallesi, 19/08/2018.
- Işık, Mehmet, -Emekli- “Ölüm”, “Uğur ve Uğursuzluk”, “Nazar” ve “Ziyaret İnanıcı” konulu görüşme, Akkuş Kızılelma Mahallesi, 01/09/2018.
- İnan, Fatma, -Aşçı- “Doğum”, “Çocuk”, “Nazar”, “Muska” ve “Ziyaret İnanıcı” konulu görüşme, Aybastı Ortaköy Mahallesi, 19/09/2018.
- Katkıcı, Ahmet, -Serbest Meslek- “Nazar”, “Kutsal Günler” ve “Ziyaret İnanıcı” konulu görüşme, Kabataş Belen Mahallesi, 23/09/2018.
- Kaya, Ali, -Serbest Meslek- “Kutsal Günler” konulu görüşme, Çaybaşı İlküvez Mahallesi, 20/05/2018.
- Kaya, Emine, -Ev Hanımı- “Ölüm”, “Nazar” ve “Kutsal Günler” konulu görüşme, Aybastı Armutlu Mahallesi, 25/05/2018.
- Kazi, Zeki, -Çiftçi- “Nazar” ve “Su” konulu görüşme, Korgan Terzili Mahallesi, 07/04/2018.
- Kırca, Deren, -Ev Hanımı- “Evlilik” ve “Ölüm” konulu görüşme, Gülyalı Kestane Mahallesi, 05/12/2018.

- Kisbet, Emine, -Ev Hanımı- “Ölüm”, “Nazar” ve “Su” konulu görüşme, Ünye Tekkiraz Mahallesi, 01/09/2018.
- Koçkaya, Emine, -Ev Hanımı- “Ölüm”, “Uğur ve Uğursuzluk” ve “Nazar” konulu görüşme, Aybastı Esenli Mahallesi, 07/01/2019.
- Kök, Fatma, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Çakırlı Mahallesi, 11/07/2018.
- Kök, Gülce, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Aybastı Esenli Mahallesi, 07/01/2019.
- Kuru, Hatice, -Ev Hanımı- “Ölüm”, “Uğur ve Uğursuzluk” ve “Nazar” konulu görüşme, Çatalpınar Kıran Mahallesi, 29/12/2018.
- Kuru, Hüseyin, -Mahalle Muhtarı- “Akınca Evliyası” konulu görüşme, Korgan Çitlice Mahallesi, 29/09/2018.
- Kuru, Mehmet, -Emekli- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Çatalpınar Kıran Mahallesi, 29/12/2018.
- Öztürk, Saliha, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Gürgentepe Tuzla Mahallesi, 22/04/2018.
- Sarıarslan, Fahri, -Çiftçi- “Ziyaret İnancı” konulu görüşme, Korgan Çayırkent Mahallesi, 16/06/2018.
- Sarıhan, Mühteber, -Ev Hanımı- “Doğum” ve “Çocuk” konulu görüşme, Fatsa Beyceli Mahallesi, 05/05/2018.
- Sevimli, Hasan, -Çiftçi- “Ad Verme” konulu görüşme, Korgan Çitlice Mahallesi, 25/08/2018.
- Şahin, İhsan, -Emekli- “Ölüm” ve “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Gürgentepe Muratçık Mahallesi, 05/01/2019.
- Şahin, Levent, -Serbest Meslek- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Gölköy Güzelyurt Mahallesi, 06/10/2018.
- Şahin, Selime, -Ev Hanımı- “Doğum”, “Uğur ve Uğursuzluk”, “Nazar” ve “Su” konulu görüşme, Gölköy Güzelyurt Mahallesi, 06/10/2018.
- Tamcı, Sevim -Ev Hanımı- “Doğum”, “Çocuk”, “Ölüm” ve “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi, 01/09/2018.
- Teyin, Erol, -Serbest Meslek- “Evlilik” ve “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Mesudiye Akpınar Mahallesi, 05/08/2018.

- Top, Mehmet, -Serbest Meslek- “Ziyaret İnancı” konulu görüşme, Korgan Çiftlik Mahallesi, 13/10/2018.
- Tuzak, Satime, -Ev Hanımı- “Ölüm”, “Nazar” ve “Kutsal Günler” konulu görüşme, Korgan Koçcuğaz Mahallesi, 21/12/2018.
- Türe, Mehmet, -Emekli Öğretmen- “Ölüm” ve “Nazar” konulu görüşme, Çatalpınar Güney Mahallesi, 26/09/2018.
- Uslu, Semiye, -Ev Hanımı- “Doğum” ve “Çocuk” konulu görüşme, Aybastı Armutlu Mahallesi, 28/05/2018.
- Uysal, Emine, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” ve “Nazar” konulu görüşme, Korgan Koçcuğaz Mahallesi, 21/12/2018.
- Ünver, Saliha, -Ev Hanımı- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Fatsa Bucaklı Mahallesi, 05/05/2018.
- Varilci, Hatice, -Ev Hanımı- “Doğum”, “Çocuk”, “Evlilik” ve “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Ünye Pelitliyatak Mahallesi, 01/09/2018.
- Yağmur, Bahattin, -Din görevlisi- “Uğur ve Uğursuzluk” konulu görüşme, Korgan Çiftlik Mahallesi, 13/10/2018.
- Yılmaz, Dürdane, -Ev Hanımı- “Ölüm” ve “Nazar” konulu görüşme, Aybastı Esenli Mahallesi, 07/01/2019.
- Yörük, Emine, -Ev Hanımı- “Doğum” konulu görüşme, Aybastı Zaferimilli Mahallesi, 09/06/2018.

EK

EK: RESİMLER

Resim- 1: Aybastı Perşembe Yaylası Dânişmendli Devleti ve Trabzon Rum Devleti'nin Savaş Yaptığı Alan

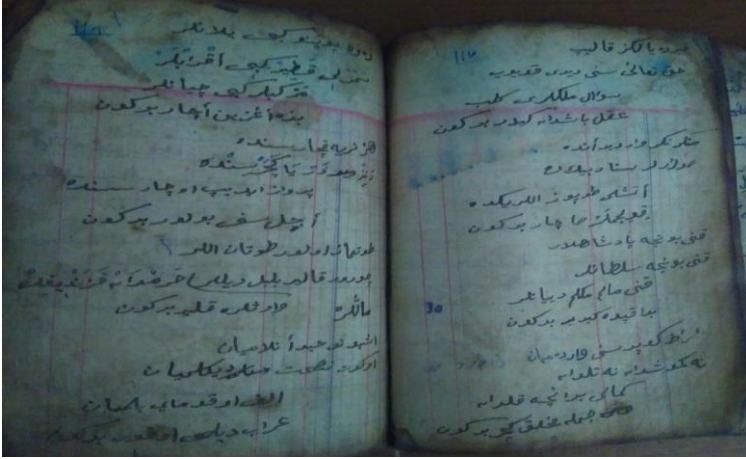

Resim- 2: Nazarlık olarak kullanılan kafatası (Bu fotoğraf Gürgentepe Muratçık Mahallesinde çekilmiştir.)

Resim- 2: Nazarlık olarak kullanılan at nalı (Bu fotoğraf Aybastı Armutlu Mahallesinde çekilmiştir.)

Resim- 4: Yörede Kullanılan Bir Muska Kitabı Örneği

Resim- 5: Belalan Erikdamı Mevkii Acı Suyu - Korgan

Resim- 6: Çermik Suyu - Gölköy

Resim- 7: Nakşî Erenlerinden Mehmet Akkiraz'ın Mezarı - Korgan

Resim- 8: Karahamza Dilek Ağacı - Çatalpınar

Resim- 9: Çiftlik Durak Evliyası – Korgan

Resim- 10: Çitlice Akıncı Mezarlığı - Korgan

Resim- 11: Perşembe Yaylası Sahra Daveti - Aybastı

Resim- 12: Emîr Kümbet Türbesi İç Kısmı - Aybastı

Resim- 13: Kutlu Doğmuş Türbesi - Aybastı

Resim- 14: Emîr Yakub Türbesi - Korgan

Resim- 15: Tuzak Türbesi - Akkuş

Resim- 16: Yunus Emre Türbesi - Ünye

Resim- 17: Şid Abdal Türbesi (Şidlü Dede) - Kabataş

Resim- 18: Şeyh Abdullah Türbesi – Ulubey

Resim- 19: Kuzköy Şidlü Dede'den Kalan Eşyalar - Kabataş

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Abdulkadir ENGİN
Doğum Yılı ve Yeri	1990 / Korgan
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (2008-2012)
Yüksek Lisans Öğrenimi	Gaziosmanpaşa Üniversitesi Dinler Tarihi (2016-2019)
Yabancı Dili	İngilizce, Arapça
İş Deneyimi	MEB’de Öğretmen; Gököy METEM (2012-2016), Aybastı Fen Lisesi (2016-...)
İletişim	kadir_engin71@hotmail.com